

LAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 3/1998 vp

Hallituksen esitys oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevien säännösten uudistamiseksi

Hallituksen esitys laiksi rikoslain 1 luvun 11 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 26 päivänä helmikuuta 1997 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen 6/1997 vp oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevien säännösten uudistamiseksi.

Eduskunta on 23 päivänä syyskuuta 1997 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen 117/1997 vp laiksi rikoslain 1 luvun 11 §:n muuttamisesta, jonka valiokunta on päättänyt käsitellä yhdessä hallituksen esityksen 6/1997 vp kanssa.

Eduskunta-aloitteet

Lakivaliokunta on käsitellyt hallituksen esitysten yhteydessä

— lakialoitteen 39/1995 vp (Maria Kaisa Aula /kesk ym.) laiksi epäsiiveellisten julkaisujen levittämisen ehkäisemisestä annetun lain muuttamisesta, joka on lähetetty valiokuntaan 12 päivänä lokakuuta 1995,

— lakialoitteen 31/1996 vp (Paula Kokkonen /kok ym.) laiksi rikoslain 20 luvun 8 §:n muuttamisesta, joka on lähetetty valiokuntaan 3 päivänä syyskuuta 1996,

— lakialoitteen 50/1996 vp (Markku Pohjola /sd ym.) laiksi rangaistusten täytäntöönpanosta annetun lain 2 luvun 13 §:n muuttamisesta, joka

on lähetetty valiokuntaan 24 päivänä lokakuuta 1996,

— lakialoitteen 1/1998 vp (Marjaana Koskinen /sd ym.) laiksi rikoslain 17 luvun muuttamisesta, joka on lähetetty valiokuntaan 5 päivänä maaliskuuta 1998,

— toivomusaloitteen 23/1995 vp (Markku Pohjola /sd ym.) lapsipornografian hallussapidon saattamisesta rangaistavaksi teoksi,

— toivomusaloitteen 24/1995 vp (Päivi Räsänen /skl ym.) lapsipornon hallussapidon kieltämisestä ja

— toivomusaloitteen 26/1995 vp (Päivi Räsänen /skl ym.) seksibisneksen rajoittamiseksi tarvittavista toimenpiteistä, jotka on lähetetty valiokuntaan 30 päivänä toukokuuta 1995.

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta on antanut hallituksen esityksestä 6/1997 vp lausunnon (PeVL 23/1997 vp), joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöjohtaja Jan Törnqvist, lainsäädäntöneuvos Jarmo Littunen, lainsäädäntöneuvos Jukka Lindstedt, ylijohtaja K. J. Lång ja apulaisosastopäällikkö Esa Vesterbacka, oikeusministeriö

- hallitusneuvos Liisa Ero ja neuvotteleva virkamies Petri Jalasto, liikenneministeriö
- ylitarkastaja Tuula Lybeck, opetusministeriö
- hallitussihteeri Seppo Kipinoinen, puolustusministeriö
- poliisiylitarkastaja Jorma Toivanen, komisario Kari Koivuniemi, ylitarkastaja Tuomo Kurri ja osastopäällikkö Juhani Uusitalo, sisäasiainministeriö
- ylilääkäri Tapani Melkas, hallitussihteeri Harri Sintonen ja erikoistutkija Pirkko Kiviaho, sosiaali- ja terveysministeriö
- apulaisoikeuskansleri Jukka Pasanen, Oikeuskanslerinvirasto
- oikeusneuvos Mikko Tulokas, korkein oikeus
- hovioikeudenneuvos Varpu Lahti, Helsingin hovioikeus
- käräjätuomari Paula Rautio, Helsingin käräjäoikeus
- laamanni Markku Arponen, Oulun käräjäoikeus
- valtakunnansyyttäjä Matti Kuusimäki, valtakunnansyyttäjänvirasto
- lakimies Harri Sarvanto, suojelupoliisi
- apulaispäälikkö Markku Salminen, keskusrikospoliisi
- vanhempi rikoskonstaapeli Marja Vuento, Helsingin poliisilaitos
- kehittämispäällikkö Sirpa Taskinen, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes
- johtaja, oikeustieteen tohtori Tapio Lappi-Seppälä, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
- projektiryhmän puheenjohtaja, ylilääkäri Viljo Kuusela, Helsingin keskusvankila
- apulaisosastopäällikkö Hannu Tuomola, pääesikunta
- johtaja Antti Alanen, Valtion elokuvatarkastamo
- kirkkoneuvos Matti Halttunen ja kirkon perheasiainkeskuksen pääsihteeri Martti Esko, kirkkohallitus
- lainoppinut asessori Timo Parrukoski, Suomen ortodoksinen kirkollishallitus
- pääsihteeri Leena Mickwitz, Julkisen sanan neuvosto
- väkivaltajaoston sihteeri, erikoistutkija Pirkko Kiviaho, tasa-arvoasiain neuvottelukunnan väkivaltajaosto
- viestintäkehitysryhmän päällikkö Martti Soramäki, Yleisradio
- toimitusjohtaja Matti Ahtomies, Aikakauslehtien liitto
- puheenjohtaja Saara Tolonen, Helsinginkatu 42:n asukasyhdistys
- toimitusjohtaja Sinikka Virkkunen, Mainostoimistojen liitto
- liittovaltuuston puheenjohtaja, professori Tuula Tamminen ja lapsiasiamies, varatuomari Helena Molander, Mannerheimin Lastensuojeluliitto
- rikosylikomisario Paul Kokko, Poliisijärjestöjen liitto
- toiminnanjohtaja Vuokko Muilu, Pro-tukipiste ry
- lakimies Meri-Heidi Stenberg, Raiskauskriisikeskus Tukinainen
- johtaja Petra Kjällman, Rikosuhripäivystys
- seurakunnan johtaja Valtter Luoto, Saalemseurakunta
- varatoimitusjohtaja Håkan Gabrielsson, Sanomalehtien Liitto
- pääsihteeri, oikeustieteen kandidaatti Rainer Hiltunen, Seksuaalinen tasavertaisuus Seta ry
- asianajaja Harri Vento ja asianajaja Ritva-Liisa Luomaranta, Suomen Asianajajaliitto
- toiminnanjohtaja, lakimies Risto Rydman, Suomen Eläinsuojeluyhdistys
- asiamies, oikeustieteen kandidaatti Lauri Kerosuo, Suomen Journalistiliitto
- apulaistoiminnanjohtaja Santero Kujala, Suomen Lääkäriliitto
- johtava kihlakunnansyyttäjä Mikko Pöyry, Suomen Nimismiesyhdistys ja Suomen Lakimiesliitto
- puheenjohtaja Matti Lääkkö ja kustannuspäällikkö Samuli Pentikäinen, Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys
- kihlakunnansyyttäjä Maarit Loimukoski, Suomen Syyttäjähdistys
- hallituksen puheenjohtaja Monica Herrlin, Unioni Naisasialiitto Suomessa ry
- pääsihteeri Juha Kukkonen, Vapaa-ajattelijain liitto ry

- tutkija, oikeustieteen lisensiaatti Jussi Matikala
- varatuomari, esittelijäneuvos Ilkka Rautio
- johtaja Patrik Törnudd
- professori Eero Backman
- tutkija Jaana Kauppinen
- apulaisprofessori, valtiotieteen tohtori Osmo Kontula
- professori Pekka Koskinen
- professori Raimo Lahti
- johtajapsykiatri Kari Pylkkänen
- apulaisprofessori Raija Sollamo
- professori Terttu Utraiainen
- apulaisprofessori Pekka Viljanen
- professori Matti Virkkunen.

Valiokunta on saanut Suomen kirkon pappisliitolta ja Sexpo-säätiöltä kirjalliset lausunnot. Li-

säksi valiokunta on käynyt tutustumassa Valtion elokuvatarkastamon toimintaan.

Viiitetiedot

Hallituksen esityksellä 20/1998 vp Suomen liittymisestä tarkastusten asteittaista lakkauttamista yhteisillä rajoilla koskeviin Schengenin sopimukseen tehdyn pöytäkirjan ja sopimuksen sekä yhteistyöstä henkilöiden tarkastusten lakkauttamiseksi yhteisillä rajoilla Islannin ja Norjan kanssa tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä sekä niihin liittyviksi laeiksi on liitymäkohtia rikoslakia koskevan hallituksen esityksen 6/1997 vp kanssa. Molemmissa hallituksen esityksissä ehdotetaan muutettavaksi samoja rikoslain 16, 17 ja 40 luvun pykälää, pakkokeinolain 5 luvun 1 §:ää ja ulkomaalaislain 64 b §:ää.

HALLITUKSEN ESITYKSET JA EDUSKUNTA-ALOITTEET

Hallituksen esitys 6/1997 vp

Esitys on osa Suomen vuodelta 1889 peräisin olevan rikoslain kokonaisuudistusta. Kokonaisuudistuksen ensimmäiseen vaiheeseen sisältyivät omaisuus-, vaihdanta- ja talousrikoksia koskevat uudistukset, jotka tulivat voimaan vuoden 1991 alussa. Toiseen vaiheeseen sisältyivät valtiollisia rikoksia, henkeen, terveyteen ja vapautteen kohdistuvia rikoksia, yleisvaarallisia rikoksia, tieto- ja viestintärikoksia, työrikoksia, ympäristörikoksia ja immateriaalioikeuksiin kohdistuvia rikoksia koskevat uudet säännökset, jotka tulivat voimaan vuoden 1995 syyskuun alussa. Toisen vaiheen uudistuksen kanssa samanaikaisesti saatettiin voimaan oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevat kokonaan uudet säännökset.

Tässä esityksessä ehdotetaan uudistettaviksi rikoslain luvut rikoksista oikeudenkäyttöä vastaan, rikoksista viranomaisia vastaan ja rikoksista yleistä järjestystä vastaan sekä siveellisyyserikoksia koskeva luku. Esityksessä on noudatettu rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksuttuja periaatteita, kuten niin sanottua keskittämisperiaatetta eli tavoitetta keskittää vankeusuhkaa

vaativat rangaistussäännökset rikoslakiin. Esitykseen sisältyvät rikossäännökset rakentuvat pitkälti voimassa olevan rikoslain pohjalle.

Oikeudenkäyttöä ja viranomaisia vastaan tehtyjä rikoksia koskevat ehdotukset sisältävät pääosin rikosten jaottelua lukuihin ja pykälisiin koskevia systemaattisia uudistuksia. Lukuun sisältyisivät niin perätöntä lausumaa kuin väärää ilmiantoa ja todistusaineiston vääristämistä koskevat rikossäännökset. Väärän ilmiannon rangaistavuutta laajennettaisiin. Kokonaan uusi rangaistussäännös on lukuun ehdotettu oikeudenkäynnissä kuultavan uhkaamista koskeva pykälä. Pykälä tähtää oikeudenkäynnissä todistajana tai muussa asemassa kuultavan henkilön rikosoikeudellisen suojan vahvistamiseen.

Viranomaisia vastaan tehtyjä rikoksia koskeva luku kattaisi nykyistä johdonmukaisemmin suoraan virkamiehiin tai viranomaisiin kohdistuvat vakavimmat rikokset. Luvussa ei enää olisi yleiseen järjestykseen kohdistuvia rikoksia koskevia säännöksiä. Kokonaan uusi säännös on ehdotettu sakkovilppi, joka koskee olennaisesti virheellisten tietojen antamista maksukykyyn vaikuttavasta seikasta sakon määräämistä var-

ten. Keskittämistavoitteen vuoksi lukuun siirrettiisiin poliisilain rikkomista koskeva rangaistus-säännös, joka on nykyisin poliisilaissa.

Yleistä järjestystä vastaan tehtyjä rikoksia koskeva luku on olennaisesti nykyistä laajempi. Luku sisältää nykyisen alansa lisäksi eräitä nykyisin rikoslain ulkopuolella säänneltyjä väärinkäytöksiä sekä uskontoon kohdistuvia rikoksia koskevat säännökset. Keskittämisperiaatteen johdosta lukuun ehdotetaan otettavaksi muun muassa laittoman maahantulon järjestämistä koskeva rikossäännös, eläinsuojelurikoksia koskevat säännökset ja sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan levittämistä, markkinointia ja hallussapitoa koskevat rangaistussäännökset. Uudet pornografian levittämistä koskevat säännökset sisältäisivät nykyistä selkeämmän rangaistavuuden rajauksen. Tällaisten tuotteiden markkinointia ohjattaisiin nykyistä tiukemmin rangaistussäännöksiin. Tavoitteena on, ettei pornografisia julkaisuja joutuisi vasten tahtoaan näkemään. Niin sanotun lapsipornografian hallussapidosta olisi erityinen rangaistussäännös.

Seksuaalirikoksia koskevasta luvusta poistetaan eräitä rikostyyppisiä, joita nykyisen katsantokannan mukaan voidaan pitää paremminkin yleistä järjestystä loukkaavina rikoksina. Samalla luovutettaisiin rangaistavuuden erottelusta seksuaalisen suuntautumisen perusteella. Luvun tavoitteena olisi nykyistä selvemmin seksuaalisen itsemääräämisoikeuden suojaaminen. Toinen keskeinen tavoite on lasten rikosoikeudellisen suojan parantaminen. Sukulaisten välistä sukupuoliyhteyttä ja sukupuolisiveellisyyden loukkaamista koskevat rangaistussäännökset siirrettiisiin yleistä järjestystä vastaan tehtyjä rikoksia koskevaan lukuun. Kokonaan uusi on ehdotettu säännös seksuaalipalvelujen ostamisesta nuorelta. Seksuaalirikokset olisivat selvästi nykyistä laajemmin virallisen syytteen alaisia.

Suomen Euroopan unioniin liittymisen johdosta ehdotetaan lahjuksen antamista koskevat ja lahjuksen ottamista koskevat säännökset ulotettavaksi koskemaan myös Euroopan yhteisöjen palveluksessa olevia.

Rikoslain muutosten lisäksi ehdotetaan 36 muun lain muuttamista. Muutokset johtuvat pääasiassa siitä, että muualla lainsäädännössä

olevia rangaistussäännöksiä korvataan rikoslain säännöksillä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan noin puolen vuoden kuluttua siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

Hallituksen esitys 117/1997 vp

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia siten, että Suomen kansalainen tai täällä pysyvästi asuva voitaisiin tuomita rangaistukseen ulkomailla tehdystä lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä sisältävästä rikoksesta, vaikka teko ei ole rangaistava tekopaikan lain mukaan. Esityksellä saatetaan Suomen lainsäädäntö vastaamaan Euroopan unionin neuvoston 24 päivänä helmikuuta 1997 hyväksymää yhteistä ihmiskaupan ja lasten seksuaalisen hyväksikäytön vastaista toimintaa.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan yhtä aikaa seksuaalirikoksien rikosoikeudellista sääntelyä koskevassa hallituksen esityksessä ehdotettujen lainmuutosten kanssa.

Lakialoitteet

Lakialoitteessa 39/1995 vp ehdotetaan epäsiiveolisten julkaisujen levittämisen ehkäisemistä annettuun lakiin lisättäväksi uusi 1 a §, jossa säädetään rangaistavaksi lapsipornografisen materiaalin hallussapito. Rangaistusasteikoksi ehdotetaan sakkoa tai enintään kuuden kuukauden vankeusrangaistusta.

Lakialoitteessa 31/1996 vp ehdotetaan rikoslain 20 luvun 8 §:ää muutettavaksi siten, että julkisella paikalla tehty prostituutiopalvelun hintatiedustelu, ostotarjous tai muu hankkimismenettely säädetään sakolla rangaistavaksi.

Lakialoitteessa 50/1996 vp ehdotetaan rangaistusten täytäntöönpanosta annetun lain 2 luvun 13 §:ää muutettavaksi siten, että törkeästä lapseen kohdistuvasta haureudesta määräaikaiseen vankeusrangaistukseen tuomittu henkilö voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen vain, jos hän suostuu kemialliseen kastroiintiin.

Lakialoitteessa 1/1998 vp ehdotetaan, että hallituksen esitykseen 6/1997 sisältyvä ehdotus rikoslain 17 luvun 24 §:n 1 momentiksi hyväksytään

muutettuna siten, että tuomittaessa henkilö rangaistukseen eläinsuojelurikoksesta tai lievistä eläinsuojelurikoksesta hänet on samalla määrättävä eläintenpitokieltoon. Tuomioistuin voisi jättää kiellon määräämättä erittäin painavista syistä.

Toivomusaloitteet

Toivomusaloitteessa 23/1995 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin rikoslain uudistamiseksi saattamalla lapsipornografian hallussapito rangaistavaksi Suomessa.

Toivomusaloitteessa 24/1995 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi pikaisesti toimenpiteisiin lapsipornon hallussapidon kieltämiseksi sekä pedofiliasta varoittavan valistuskampanjan toteuttamiseksi.

Toivomusaloitteessa 26/1995 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi pikaisesti toimiin seksibisneksen lopettamiseksi, siihen liittyvän viisumikäytännön tarkistamiseksi, rikoslain parituspykälän muuttamiseksi sekä ravintolavalvonnan tehostamiseksi ja anniskeluoikeuksien peruuttamiseksi seksibisnesravintoloilta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Johdanto

Suomen nykyinen rikoslaki on alunperin vuodelta 1889. Rikoslain kokonaisuudistus alkoi rikos-oikeuskomitean asettamisella vuonna 1972. Ennen sitä lakia uudistettiin osauudistuksina ja vain kaksi lukua oli alkuperäisessä muodossaan 1980-luvun lopulla. Kokonaisuudistuksen ensimmäinen osa toteutettiin hallituksen esityksellä, joka annettiin eduskunnalle vuonna 1988 ja johon sisältyvä lainsäädäntö tuli voimaan tammikuussa 1991. Toisesta vaiheesta annettiin esitys eduskunnalle vuonna 1993 ja uudistus tuli voimaan syyskuussa 1995.

Koska käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä ei esitellä niitä tavoitteita, jotka rikoslain kokonaisuudistukselle on asetettu, ne on hyvä sisällyttää osauudistuksesta annettavaan lakivaliokunnan mietintöön. Ensimmäistä osauudistusta koskevassa hallituksen esityksessä kirjataan rikoslain uudistuksen keskeisiksi tavoitteiksi tarkastella ja arvioida yhtenäisesti niitä päämääriä, etuusia ja arvoja, joita rikoslainsäädännöllä voidaan edistää ja suojata. Keskeisenä tehtävänä on suojeltavien arvojen punninta ja rangaistavuuden uudelleenarviointi. Rikoslainsäädännön sisältöä on tarkistettava muuttuvan oikeustajunnan mukaisesti. Rangaistavan ja ei-

rangaistavan käyttäytymisen rajat on tarvittaessa määriteltävä uudelleen. Kysymys rangaistus-säännösten sisällöstä on osa yhteiskunnallisen oikeudellisen oikeudenmukaisuuden ongelmaa. Rikoslainsäädännössä on pyrittävä ottamaan tasapuolisesti huomioon eri yhteiskuntaryhmien edut sekä lisäämään oikeusvarmuutta. Rikoslainsäädännön sisällön tarkistamiseen liittyy myös rikossäännösten rangaistusasteikkojen tarkistaminen ja niiden saattaminen keskenään tasapainoon.

Rikoslain uudistaminen useassa osassa on ollut väistämätöntä lainvalmisteluun käytettävissä olevien voimavarojen vuoksi. Yhdellä kertaa toteutettu uudistaminen olisi ollut myös eduskunnalle työläs käsiteltävä, sillä rikoslainsäädännön käsitteleminen eduskunnassa vaatii aikaa. Tämä käy selkeästi ilmi siitä, että ensimmäisen vaiheen varsinainen käsittely kesti lakivaliokunnassa noin 15 kuukautta, toisen vaiheen noin 7 kuukautta ja nyt käsiteltävänä olevan osan 8 kuukautta. (Käsittelyaikoihin ei ole laskettu valtiopäivien tai istuntokausien välistä aikaa. Lisäksi on huomattava, että valiokunnassa on ollut samanaikaisesti käsiteltävänä myös muita asioita.) Johdonmukainen kriminaalipoliittinen päätöksenteko ja uudistuksen tavoitteiden toteuttaminen edellyttää kuitenkin riittävän suuria kokonaisuuksia. Käsiteltävänä olevassa hallituksen

esityksessä 6/1997 vp rikokset oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan muodostavat yhteneväisen kokonaisuuden. Sen sijaan seksuaalirikoksia koskeva luku muodostaa selkeästi oman alueensa. Luvun sisällyttäminen hallituksen esitykseen on perusteltu ratkaisu, koska rikoslain ydinalueeseen kuuluvat säännökset ovat uudistuksen tarpeessa ja osa aikaisemmin luvussa olleista säännöksistä siirretään toiseen uudistettavana olevaan lukuun.

Rikoslain kokonaisuudistuksen kaikki eri vaiheet ovat ajoittuneet eri vaalikausille ja hallituksen esityksen valmistelevasti käsittelevän lakivaliokunnan kokoonpano on vaihtunut osauudistusten välillä. Tästä syystä rikoslain uudistamista ei ole helppo eduskuntakäsittelyssä hahmottaa kokonaisuudeksi, jonka osat liittyvät kiinteästi toisiinsa. Lainsäädäntötyötä ei helpota myöskään se, että rikoslain yleiset opit uudistetaan vasta kokonaisuudistuksen loppuvaiheessa ja monet seuraamusjärjestelmää koskevat ratkaisut ovat avoimina.

Hallituksen esityksen kirjoittamisessa on noudatettu samoja uudistusperiaatteita kuin kahdessa edeltäneessä vaiheessa. Rangaistussäännökset on kirjoitettu yhtenäisellä tavalla siten, että rikokset on nimetty, rikokset on luokiteltu törkeysasteisiin ja on käytetty mahdollisimman yhteneväisiä rangaistusasteikkoja sekä törkeiden ja lievien tekemuotojen määrittelytapaa. Uudistustyön alkuvaiheessa pyrittiin vähentämään rangaistusasteikkojen lukumäärää merkittävästi. Työn edetessä asteikkojen lukumäärä on lisääntynyt ja törkeysluokitusporrastuksesta poikkeavien rangaistusasteikkojen käyttö on lisääntynyt.

Hallitusmuodon 6 a §, joka on osa vuonna 1995 voimaan tullutta perusoikeusuudistusta, ja kansainväliset ihmisoikeussopimukset velvoittavat lainsäätäjää noudattamaan rikosoikeudellista legaliteettiperiaatetta. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa tarkastellaan esitystä laajasti perusoikeuksien kannalta. Legaliteettiperiaatteeseen kuuluvat täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimukset ovat olleet lakivaliokunnassa keskeisesti esillä, kun hallituksen esityksiä ja asiantuntijalausuntoja sekä julkisuudessa esitetyjä kannanottoja on arvioitu.

Seuraamusjärjestelmän kehittäminen ja rikosten ennaltaehkäisy

Rikoslain kokonaisuudistuksen eräinä lähtökohtina ovat olleet suhteellisuus- ja yhdenvertaisuusperiaate sekä varauksellinen suhtautuminen tietyille henkilöryhmille tai määrättyihin rikoksiin rajattuihin erityisseuraamuksiin. Oikeudellista seuraamusjärjestelmää on kuitenkin varovaisesti monipuolistettu ja eräissä tapauksissa rikoksentehtävien hoidollisten tarpeiden huomioiminen on mahdollista. Seuraamusjärjestelmään on lisätty ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta tuomittava yhdyskuntapalvelu ja otettu kokeilukäyttöön nuorisorangaistus. Osaksi yhdyskuntapalvelua voidaan sisällyttää päihdeongelmien vähentämiseen tarkoitettujen palvelujen käyttäminen. Rikoslain huumausainerikoksia koskevaan lukuun sisällytettiin vuonna 1994 säännös, joka sallii toimenpiteistä luopumisen, jos huumausainerikokseen syyllistynyt henkilö on sitoutunut sosiaali- ja terveysturvallisuuden hyväksymään hoitoon. Rikoslakiprojektin johtoryhmän ehdotuksessa seksuaalirikoksia koskeviksi säännöksiksi oli vastaavanlainen säännös toimenpiteistä luopumisesta. Hallituksen esitykseen se ei kuitenkaan sisälly.

Seuraamusjärjestelmän osalta valiokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että alle 15 vuotiaiden lasten rikostekojen johdosta on ryhdyttävä riittävän ajoissa tehokkaihin lastensuojellisiin toimenpiteisiin. Lasten rikollisuus liittyy usein perheiden vakaviin sosiaalisiin ongelmiin, jotka voivat johtaa rikollisen käyttäytymisen jatkumiseen ja pitkään rangaistuskierteeseen. On huolehdittava siitä, että lainsäädäntö on ajan tasalla, viranomaiset ja muut tahot toimivat yhteistyössä ja toimenpiteisiin varataan riittävästi voimavaroja.

Valiokunta muistuttaa eduskunnan huumausainerikoksia koskevan uudistuksen (HE 180/1992 vp) yhteydessä hyväksymästä lausumasta, jossa edellytetään hallituksen selvittävän mahdollisuudet täydentää seuraamusjärjestelmää uudella seuraamuksella, jossa rangaistukseen voidaan sisällyttää hoitojakso. Seuraamusjärjestelmän kehittäminen on erityisen tärkeää seksuaalirikosten osalta, koska niiden uusimisriski

on poikkeuksellisen suuri. Valiokunta ei kuitenkaan nyt ehdota rikoslain 20 lukuun lisättäväksi säännöstä toimenpiteistä luopumisesta rikoksen tekijän hoitoon hakeutumisen johdosta. Ilman toimivaa ja riittävän turvallisuuden takaavaa seksuaalirikollisille soveltuvaa hoitojärjestelmää säännöksellä ei olisi myönteisiä vaikutuksia.

Oikeusministeriön vankeinhoito-osaston asettama työryhmä on ehdottanut seksuaalirikosten uusimista vähentävän ohjelman aloittamista osana vankeusrangaistusta. Valiokunta suhtautuu ohjelman aloittamiseen myönteisesti ja pitää sitä seuraamusjärjestelmän kehittämisen kannalta tärkeänä.

Lakialoitteessa 50/1996 vp ehdotetaan, että törkeästä lapseen kohdistuvasta haureudesta tuomitun ehdonalaiseen vapautumisen ehdoksi asetetaan suostuminen kemialliseen kastraatioon. Lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikoksiin syyllistyneiden uusimisriski on vakava ongelma. Kemiallista kastraatiota tai seksuaaliviettiin vaikuttavaa lääkehoitoa on kokeiltu ulkomailla. Lääkehoitoon liittyy kuitenkin lääketieteellisiä, oikeudellisia ja täytäntöönpanoon liittyviä ongelmia, jotka on selvitettävä ennen kuin voidaan keskustella sellaisen lainsäädännön hyväksymisestä, jota lakialoitteessa ehdotetaan.

Lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön syyllistyneiden henkilöiden uusimisriski ei ole samanlainen. Yksilöllistä uusimisriskiä on kuitenkin vaikea ennustaa, joten lääkehoidon oikea kohdentaminen ei ole yksinkertaista. Lääkehoito vaikuttaa sukupuoliviettiin alentamalla elimistön hormonituotantoa, mutta se ei muuta henkilön seksuaalista suuntautumista. Lääkettä on käytettävä jatkuvasti ja säännöllisesti. Lääkkeen käyttöä on vaikea kontrolloida eikä Suomessa ole lainsäädäntöä hoitolaitoksen ulkopuolella toteutettavasta velvoitteellisesta hoidosta. Oikeusministeriön mukaan lakialoitteen hyväksyminen merkitsisi olennaista poikkeamaa ehdonalaista vapauttamista koskevaan lainsäädäntöön ja vapauttamiskäytäntöön. Tällaiset poikkeamat tulee sovittaa yleisiin vapauttamisperiaatteisiin ja vapauttamiseen liittyvän lainsäädännön kokonaisuuteen.

Seksuaalirikosten ennalta ehkäisemiseen on kiinnitettävä riittävästi huomiota. On kehitettä-

vä menetelmiä, joilla voidaan vähentää lasten riskiä joutua seksuaalisesti hyväksikäytetyiksi esimerkiksi varmistautumalla lasten kanssa työskentelevien henkilöiden luotettavuudesta.

Kuultaessa asiantuntijoita lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä on käynyt selkeästi ilmi eri ammattiryhmien toisistaan eroavat näkökulmat ja käsitykset. Lapsen etua pyritään edistämään erilaisista ammatillisista lähtökohdista eikä yhden ammattiryhmän toimintatavat välttämättä saa toisen ammattiryhmän hyväksyntää. Esimerkiksi rikosoikeudelliseen järjestelmään kuuluvien ryhmien, kuten poliisin ja syyttäjän sekä sosiaalista tai lääketieteellistä ammattikuntaa edustavien ryhmien käsitykset lapsen edun kannalta parhaasta menettelystä eroavat olennaisesti toisistaan. Pahimmillaan näkemyserot johtavat epäluottamukseen ja syyttelyyn. Kun eri ammattiryhmien työ on toisiaan täydentävää, ammattiryhmien keskinäistä ymmärrystä on parannettava. Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön selvittäminen, uhrin auttaminen ja rikosoikeudellisen vastuun toteuttaminen edellyttävät ammatillista yhteistyötä, joka onnistuakseen vaatii toisen ammattiryhmän työhön kuuluvien peruseriaatteiden tuntemusta.

Valiokunta on asian käsittelyssä keskittynyt rangaistussäännöksiin ja seuraamusjärjestelmää koskeviin kysymyksiin. Asian käsittelyn yhteydessä on kuitenkin käynyt ilmi, että seksuaalirikosten seuraukset ovat usein uhreille hyvin vakavia ja pitkäaikaisia. Uhrin tarvitsevat usein hoitoa ja tukea selviytyäkseen rikoksen seurauksista ja apua mahdollista rikostutkintaa ja oikeudenkäyntiä varten. Seksuaalirikosten uhrien hoitoon ja tukeen on kiinnitettävä nykyistä enemmän huomiota, koska useat seksuaalirikoksen tekijät ovat itse tulleet lapsena seksuaalisesti hyväksikäytetyiksi.

Seksuaalirikoksia koskevat rangaistussäännökset

Rikoslain perinteiseen ydinalueeseen kuuluva 20 luku siveellisyysrikoksista on uudistettu vuonna 1971 voimaan tulleella lailla. Luvun uudistaminen on tarpeellista, koska sen systematiikka on epä johdonmukainen, seksuaalista suojaikärajaa koskevat säännökset vaikeaselkoisia ja luvussa

asetetaan erilaiset suojaikärajat seksuaalisen suuntautumisen perusteella. Lisäksi säännökset eivät kaikilta osin ole sopusoinnussa rikosoikeudelliseen legaliteettiperiaatteeseen kuuluvan täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksen kanssa.

Rikoslain kokonaisuudistuksessa osa rikosista on porrastettu törkeysluokkiin siten, että perustekomuotoa törkeämmät ja lievemmät tekemuodot sijoitetaan omiin pykäliin, joilla on omat rangaistusasteikkonsa. Törkeys porrastusta on käytetty yleisesti rikoslainkokonaisuudistuksen ensimmäisessä ja toisessa vaiheessa.

Törkeys porrastuksen ja rangaistusasteikkojen tarkoituksena on ohjata tuomioistuinkäytäntöä ja siten lisätä oikeudenhoidon ennustettavuutta ja yhdenmukaisuutta. Lakivaliokunta on arvioinut rikosten törkeys porrastusta mietinnössään rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäisestä vaiheesta (LaVM 6/1990 vp — HE 66/1988 vp). Valiokunta piti järkevänä, että sellaisissa rikoksissa, joissa tuomioistuinten ja viranomaisten käsitys teon paheksuttavuudesta voi suuresti vaihdella, rikoksen eri asteiset ilmenemismuodot määritellään lainsäädännössä ja näin ohjataan oikeuskäytäntöä rangaistusten mittaamisessa. Uudistuksista saatujen kokemusten perusteella lakivaliokunta katsoo, että tuolloin valittua rangaistussäännösten kirjoittamista on syytä noudattaa myös seksuaalirikosten yhteydessä ja uudistettaessa loput rikoslain erityisen osan luvuista.

Asianomistajarikokset ja toimenpiteistä luopuminen

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että seksuaalirikokset ovat aikaisempaa laajemmin virallisen syytteen alaisia. Lakivaliokunta on aikaisemmin arvioinut asianomistajarikosten alaa ja todennut, että asianomistajarikoksia tulisi olla sellaiset rikokset, joissa asian oikeuskäsittely voi aiheuttaa asianomistajalle kohtuuttomasti lisää kärsimyksiä tai vahingon laajenemista (LaVM 6/1990 vp). Asianomistajarikoksiin liittyvää painostusmahdollisuutta voidaan rajoittaa lisäämällä viralliselle syyttäjälle toimivaltuuksia sellaisissa tapauksissa, joissa erittäin tärkeä yleinen etu vaatii syytteen ajamista.

Rikoslain 20 lukuun ehdotetaan lisättäväksi säännös toimenpiteistä luopumisesta. Sen perusteella virallisella syyttäjällä on oikeus jättää syyte nostamatta, jos rikoksen asianomistaja omasta vakaasta tahdostaan pyytää, ettei syytettä nostettaisi, jollei tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaadi syytteen nostamista.

Syyteoikeutta ja toimenpiteistä luopumista koskevat säännökset antavat viralliselle syyttäjälle laajan syyteharkintavallan ja velvoittavat hänet ottamaan huomioon sekä yleisen että yksityisen edun. Syyttäjän asema korostui edelleen vuonna 1997 toteutetussa rikosprosessiuudistuksessa, kun siirryttiin akkusatoriseen menettelyyn ja asianomistajan syyteoikeutta rajoitettiin. Valiokunta pitää tärkeänä, että valtakunnansyyttäjä seuraa tarkoin, miten syyttäjät käyttävät syyteharkintavaltaansa asianomistajarikoksissa ja miten rikoslakiin sisältyviä toimenpiteistä luopumista koskevia säännöksiä sovelletaan.

Prostituutioon liittyvät kriminalisointiehdotukset

Hallituksen esityksessä 6/1997 vp ehdotetaan, että paritus säilyy rangaistavana tekona ja että seksuaalipalvelujen ostaminen alle 18-vuotiaalta kriminalisoidaan. Prostituutina toimimista tai seksipalveluiden ostamista yli 18-vuotialta henkilöiltä ei ehdoteta säädettäväksi rangaistavaksi. Sen sijaan lakialoitteessa 31/1996 vp ehdotetaan, että julkisella paikalla tapahtuva prostituuttipalveluiden pyytäminen, hintatarjouksen esittäminen tai muu pyrkimys käyttää hyväkseen toisen henkilön prostituutiota säädetään rangaistavaksi. Lakialoitteen lähtökohta on silti realistinen: perusteluissa todetaan prostituution olevan laajamittainen sosiaalinen ongelma, jonka ratkaiseminen on rikoslain keinoin mahdotonta.

Hallituksen esityksessä käsitellään prostituutioon liittyviä haittoja ja arvioidaan tarvetta ja mahdollisuuksia käyttää rikoslainsäädäntöä prostituution vähentämiseen. Tiivistettynä prostituution kriminalisoinnin hyödyt ja haitat voidaan luetella seuraavasti:

- vähentää jossain määrin prostituutiota
- lisää parittajien valtaa ja kiristämismahdollisuuksia

- lisää prostituoitujen riskiä joutua asiakkaiden väkivallan kohteeksi
- lisää terveysriskejä prostituoitujen välttäässä lääkärintarkastuksia
- rangaistussäännöksestä on vaikea saada rikosoikeudellisen legaliteettiperiaatteen kannalta riittävän selkeää
- rikosten tutkinta on vaikeaa
- kiinnijääminen on sattumanvaraista.

Valiokunnan lakialoitteen johdosta kuulemien asiantuntijoiden lausunnot ovat olleet ristiriitaisia. Erityisesti kriminaalipolitiikan ja poliisioikeuden asiantuntijat ovat suhtautuneet kielteisesti seksuaalipalveluiden ostamisen kriminalisointiin lakialoitteessa ehdotetulla tavalla. Valiokunta onkin päätenyt ehdottamaan lakialoitteen hylkäämistä, koska rikosoikeudellinen järjestelmä ei ole ensisijainen eikä paras keino prostituutioon liittyvien epäkohtien vähentämiseen.

Lakialoitteen lähtökohtana on prostituution aiheuttama häiriö yleiselle järjestykselle ja asiakkaiden loukkaava ja häiritsevä käyttäytyminen naisia kohtaan. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että prostituutioon liittyy huomattavasti vakavampia seurausilmiöitä, kuten lapsilla ja naisilla käytävä kansainvälinen kauppa ja pakotaminen prostituoiduksi. Kansainvälisen rikollisuuden torjuminen edellyttää valtioiden välistä yhteistyötä. Suomi on sitoutunut kansainvälisiin sopimuksiin, mm. Yhdistyneiden kansakuntien kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevaan yleissopimukseen. Tällä hetkellä myös Euroopan unionissa on vireillä hankkeita naisten ja lasten seksuaalisen hyväksikäytön estämiseksi.

Valiokunta pitää tärkeänä, että oikeusministeriö, sisäasiainministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö yhteistoimin selvittävät eri mahdollisuudet ehkäistä ja vähentää prostituutiota. Prostituutio on monitasoinen ilmiö, johon on puututtava eri keinoin. Parittaminen on rangaistavaa ja seksuaalipalveluiden ostaminen nuorelta kriminalisoidaan nyt. Poliisin on suunnattava riittävästi voimavaroja rikollisen seksuaalipalveluiden kaupan ehkäisemiseen ja jo tapahtuneiden tällaisten rikosten selvittämiseen. Kansainvälistä yhteistyötä on lisättävä kansainvälisen rikolli-

suuden torjumiseksi. Lisäksi on arvioitava, mitkä ovat soveliaimmat keinot puuttua erityisesti kaupunkien yleistä järjestystä häiritsevään prostituutioon. Tällöin on arvioitava, voidaanko seksuaalipalveluiden kaupankäynti kieltää esimerkiksi kunnallisoin järjestyssäännöin ja onko rikoslainsäädäntö sovelias ja tehokas keino torjua prostituutiota. Arvioinnissa on myös otettava huomioon Euroopan unionin eri maissa noudatettut käytännöt ja Ruotsin uudesta seksuaalipalveluiden ostamisen kriminalisointisäännöksestä saatavat kokemukset.

Videolainsäädäntö

Pornografian rikosoikeudellinen sääntely ehdotetaan uudistettavaksi perusteellisesti. Rangaistavuus ehdotetaan rajoitettavaksi tekoihin, joiden rangaistavuudesta vallitsee laaja yksimielisyyttä. Tarkoituksena on turvata kansalaisten oikeus välttyä tavanomaisessa elinympäristössään vastentahtoiselta pornografian näkemiseltä. Lapsipornografian, väkivaltaisen pornografian ja eläimeen sekaantumista kuvaavan pornografian levittäminen ehdotetaan kriminalisoitavaksi. Video- ja muiden kuvaohjelmien tarkastamisesta annetun lain ja elokuvien tarkastuksen toimittamisesta annetun lain rangaistussäännöksistä ehdotetaan poistettavaksi vankeusrangaistus.

Valiokuntakäsittelyssä on havaittu, että video- ja muiden kuvaohjelmien tarkastamisesta annetun lain säännökset eivät ole sopusoinnussa rikoslain pornografian ja väkivaltakuvauksen levittämistä koskevien rangaistussäännösten kanssa. Hallituksen esitykseen ei sisälly asiasta säännöshdotuksia, eikä valiokuntakaan ehdota niiden lisäämistä, koska asia on laaja-alaisesti valmisteltavana oikeusministeriön asettamassa sananvapaustoimikunnassa ja opetusministeriön asettamassa elokuvien ennakkotarkastuksen uudelleenjärjestämistä selvittävässä toimikunnassa.

Koulutus ja viranomaisten toiminta

Rikoslain kokonaisuudistuksen aikaisempiin vaiheisiin on liittynyt laaja tuomioistuinten jäsenten ja viranomaisten koulutus. Myös tämän uudistuksen tavoitteiden toteuttaminen edellyttää perusteellista kouluttamista. Erityisesti lap-

sen seksuaalisen hyväksikäytön selvittäminen vaatii viranomaisten hyvää yhteistyötä, jota ministeriöiden tulee yhteisymmärryksessä edistää. Ainakin suuremmissa poliisilaitoksissa on pyrittävä järjestämään työtehtävät ja työvuorot siten, että seksuaalirikoksen uhrilla on halutessaan mahdollisuus asioida omaa sukupuoltaan olevan henkilön kanssa.

Hallituksen esitysten 6/1997 vp ja 20/1998 vp yhteensovittaminen

Edellä on todettu, että HE 20/1998 vp Schengenin sopimusten hyväksymisestä liittyy nyt puheena olevaan HE:een 6/1997 vp. Kummassakin esityksessä ehdotetaan mm. osittain samojen rikoslain 16, 17 ja 40 lukujen muuttamista.

Valiokunta on sovittanut esitykset yhteen noudattaen pääperiaatteena sitä, että rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä toteutetaan myös sellaiset Schengenin yleissopimuksen edellyttämät säädösmuutokset, joissa ei viitata Schengenin yleissopimukseen ja jotka ovat perusteltuja myös kokonaisuudistuksen kannalta. Hallituksen esitykseen 20/1998 vp sisältyvä lakiehdotus rikoslain muuttamisesta on laadittu voimassa olevan lain pohjalta. Tästä syystä lakiehdotuksessa ehdotetaan muutettavaksi nykyistä rikoslain 16 lukua rikoksista julkista viranomaisista ja yleistä järjestystä vastaan. Hallituksen esityksessä 6/1997 vp ehdotetaan nykyiseen rikoslain 16 lukuun sisältyvien rangaistussäännösten sijoittamista uudelleen nimettyihin 16 ja 17 lukuihin. Lakivaliokunta on sovittanut lakiehdotukset yhteen noudattaen lukujen uutta systematisointia, pykälien järjestystä ja numerointia. Säännösten yhteensovittamisessa valiokunnalla on ollut käytettävissään perustuslakivaliokunnan lausunto (PeVL 13/1998 vp — HE 20/1998 vp).

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Laki rikoslain muuttamisesta

1 luku. Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta (HE 117/1997 vp)

11 § Kaksoisrangaistavuuden vaatimus. Rikoslain 1 luku Suomen rikoslain soveltamisalasta on uu-

distettu vuonna 1996. Tällöin rikoslain alueellista soveltamisalaa rajoitettiin siten, että Suomen ulkopuolella tehdystä rikoksesta voidaan Suomessa tuomita rangaistus vain laissa säädettyissä tapauksissa. Rikoslain 1 luvun 11 §:ssä asetetaan kaksoisrangaistavuuden vaatimus eli vieraan valtion alueella tehdyistä rikoksista voidaan Suomessa tuomita rangaistus vain, jos rikoksesta olisi voitu tuomita rangaistus myös tekopaikan tuomioistuimessa.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jossa säädetään kaksoisrangaistavuuden vaatimuksesta tehtävistä poikkeuksista. Kaksoisrangaistavuutta ei edellytetä, jos rikoksenteijä on Suomen kansalainen tai henkilö, joka rikoksen tekohetkellä asui tai oikeudenkäynnin alkaessa asuu pysyvästi Suomessa ja teko on lapseen kohdistuva haureus, sukupuolisiveellisyttä loukkaava käyttäytyminen lasta kohtaan tai epä-siveellisten julkaisujen levittämisen ehkäisemisestä annetun lain 1 §:n mukainen teko, jossa kyse on sukupuolisiveellisyttä loukkaavasta lasta esittävästä kuvasta tai kuvatalenteesta.

Muutosehdotus perustuu Euroopan unionin neuvoston helmikuussa 1997 hyväksymään asiakirjaan yhteisestä ihmiskaupan ja lasten seksuaalisen hyväksikäytön vastaisesta toiminnasta. Sen mukaan jäsenvaltioiden on luovuttava kaksoisrangaistavuuden vaatimuksesta eräiden lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten osalta.

Ehdotetussa pykälässä viitataan uudistettavana oleviin rikoslain rangaistussäännöksiin ja lakiin, joka ehdotetaan kumottavaksi. Tästä syystä ehdotusta tarkistettava. Valiokunta ehdottaa, että momentissa mainitaan rikoslain

— *17 luvun 18 §* Sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan levittäminen ja *19 §* sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapito

— *20 luvun 6 §* Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, *7 §* Törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja *8 §* Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta

— *20 luvun 9 §* Paritus, jos teko kohdistuu kahdeksaatoista vuotta nuorempaan henkilöön.

Rikoslain 17 luvun 19 §:n sekä 20 luvun 8 ja 9 §:n sisällyttäminen luetteloon laajentaa kak-

soisrangaistavuuden vaatimuksesta tehtävää poikkeusta enemmän kuin hallituksen esityksessä ehdotetaan. Valiokunta perustelee ehdotustaan sillä, että unionin yhteisessä toiminnassa edellytetään, että viranomaisten toimivalta varmistetaan, kun kyseessä on lapsen hyväksikäyttö prostituutiossa tai muussa laittomassa seksuaalisessa toiminnassa.

Hallituksen esityksessä ei ehdoteta luovuttavaksi kaksoisrangaistavuuden vaatimuksesta prostituution osalta. Perusteluina esitetään, että tällainen teko on rangaistava osallisuutena lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja että paritussäännöksen soveltamisala koskee kaikkia, ei pelkästään lapsia. Valiokunta pitää ensiksi mainittua perustelua harhaanjohtavana. Koska rikoslaisa on erityissäännös parituksesta, on arveluttavaa ja ilmeisesti rikoslainopin vastaista tulkita toisen rikoksen tunnusmerkistön mukainen teko osallisuudeksi toiseen rikokseen. Toisena perusteluna esitetty ongelma voidaan ratkaista siten, että poikkeus kaksoisrangaistavuuden vaatimuksesta rajoitetaan alle kahdeksantoista vuotiaiden parittamiseen.

15 luku. Rikoksista oikeudenkäyttöä vastaan

1 § Perätön lausuma tuomioistuimessa. Tuomioistuimessa annetun perättömän lausuman rangaistusasteikoksi ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään kolme vuotta. Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että perätön lausuma tuomioistuimessa on lähtökohtaisesti vakava rikos. Sakkorangaistusta perustellaan sillä, että rikosten vakavuus ja moitittavuus voi vaihdella huomattavasti ja ettei esitykseen sisälly erillistä lievää tekemuotoa koskevaa rangaistussäännöstä.

Sakkorangaistuksen puolesta esitetyt perustelut ovat sinänsä hyväksyttäviä. Valiokunta pitää perätöntä lausumaa tuomioistuimessa kuitenkin niin vakavana rikoksena, ettei rangaistusasteikoon ole syytä sisällyttää sakkorangaistusta. Lisäksi ehdotettu laaja rangaistusasteikko on yhtenäisen tuomitsemiskäytännön kannalta ongelmallinen. Säännökset syyttämättä ja tuomitsematta jättämisestä mahdollistavat riittävän harkintavallan käytön poikkeuksellisissa tapauksissa. Näistä syistä valiokunta ehdottaa, että rangaistusasteikosta poistetaan sakko.

2 § Perätön lausuma viranomaismenettelyssä. Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan perättömään lausumaan viranomaismenettelyssä voi syyllistyä muu kuin epäillyn asemassa oleva henkilö, kun häntä kuulustellaan poliisitutkinnassa tai siihen rinnastettavassa viranomaismenettelyssä. Poliisitutkinnalla tarkoitetaan muuta poliisin toimitettavaksi säädettyä tutkintaa kuin rikoksen johdosta toimitettavaa esitutkintaa. Tästä syystä säännösehdotuksessa käytetty ilmaisu ”epäillyn asemassa” on virheellinen. Valiokunta ehdottaa, että 3 kohdan soveltamisala määritellään viittauksella poliisilain 38 §:n 2 momenttiin. Lisäksi valiokunta huomauttaa, että 1 momentin 3 kohdan perustelut ovat osittain virheelliset, eivätkä ne vastaa säännöstekstiä tai säännöksen tarkoitusta.

Pykälän 2 momentti laajentaa rangaistussäännöksen soveltamisalan oikeushenkilön lakimääräiseen edustajaan, jota esitutkinnassa kuulustellaan oikeushenkilön rangaistusvastuuta selvitetäessä. Valiokunta ehdottaa, että momentin sanamuotoa täsmennetään.

3 § Törkeä perätön lausuma tuomioistuimessa. Pykälän 1 kohdan mukaan perätöntä lausumaa tuomioistuimessa voidaan pitää törkeänä, kun lausumalla aiheutetaan vaara, että tuomioistuimien varsin todennäköisesti tuomitsee säännöksessä täsmennetyllä tavalla väärin.

Säännösehdotusta on arvosteltu liian monimutkaiseksi ja vaikeasti sovellettavaksi, koska se edellyttää sekä vaaran että seurauksen todennäköisyyden arviointia. Valiokunta ehdottaa kohdan yksinkertaistamista ja selkeyttämistä siten, että siinä edellytetään teolla aiheutettavan vakava vaara siitä, että tuomioistuimien tuomitsee väärin.

8 § Törkeä todistusaineiston vääristeleminen. Todistusaineiston vääristelemistä voidaan pykälän 1 kohdan mukaan pitää törkeänä, kun teolla aiheutetaan vaara, että syytön varsin todennäköisesti tuomitaan vankeuteen tai muuhun ankaraan seuraamukseen.

Säännösehdotuksessa on käytetty samaa kirjoittamistapaa kuin 3 §:n 1 kohdassa, joten valiokunta ehdottaa, että säännösehdotusta korjataan vastaavasti.

9 § *Oikeudenkäytössä kuultavan uhkaaminen.* Rikoslaisia ei ole nykyisin erityissäännöstä, joka suojaisi oikeudenkäytössä kuultavia henkilöitä väkivallalta tai uhkaamiselta. Lakiin nyt lisättäväksi ehdotettu erityissäännös on perusteltu, koska se korostaa henkilöön ja oikeudenkäyttöön kohdistuvien tekojen moitittavuutta.

Pykälä on ryhmitelty siten, että 1 kohta koskee ennen kuulemista ja 2 kohta kuulemisen jälkeen tapahtuvaa väkivallan käyttöä tai uhkaamista. Ennen kuulemista väkivalta tai uhkaaminen voi kohdistua kuultavan lisäksi myös muihin henkilöihin tai heidän omaisuuteensa. Sen sijaan kuulemisen jälkeen väkivallan tai uhkauksen on kohdistuttava kuultavana olleeseen henkilöön, jotta se olisi kohdan mukaan rangaistavaa. Valiokunta pitää erottelua perusteettomana ja 2 kohdan soveltamisalaa liian suppeana. Tekojen moitittavuuden kannalta ei ole erityistä merkitystä sillä, missä vaiheessa se tehdään. Yleistyessään ja tullessaan yleiseen tietoisuuteen kuultaviin kohdistuva väkivalta ja uhkaukset vähentävät kansalaisten halukkuutta ilmoittaa rikoksista ja edistää rikosten selvittämistä. Näistä syistä valiokunta ehdottaa, että 2 kohtaan lisätään henkilö, jotka ovat kuultavaan 10 §:n 2 momentissa tarkoitettussa suhteessa. Näitä ovat puoliso, sisar, suoraan ylenevässä tai alenevässä polvessa oleva sukulainen, taikka henkilö, joka asuu hänen kanssaan yhteistaloudessa tai on muuten näihin rinnastettavan henkilökohtaisen suhteen takia läheinen.

10 § *Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen.* Pykälän 1 momentissa luetellaan rikokset, joiden ilmoittamatta jättäminen on rangaistavaa. Suomessa ei ole yleistä rikosten ilmiantovelvollisuutta, mutta rikoslaisia on ollut vuodesta 1889 lähtien rangaistussäännös eräiden rikosten ilmoittamatta jättämisestä.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan tarkistettavaksi luetteloa rikoksista, joita ilmoitusvelvollisuus koskee. Säännöksessä mainitut rikokset ovat luonteeltaan erittäin vakavia, harkittuja, järjestelmällisesti valmisteltuja ja kohdistuvat tärkeisiin oikeushyviin. Seksuaalirikoksista ilmoitusvelvollisuus koskee raiskausta ja törkeää raiskausta. Valiokunta ehdottaa, että säännök-

seen lisätään törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, joka on verrattavissa muihin momentissa mainittuihin rikoksiin.

Pykälän 2 momentissa on poikkeussäännös 1 momentin ilmoitusvelvollisuudesta. Rangaistusuhka ei koske rikoksen valmistelijalle läheistä henkilöä. Ehdotuksen sanamuoto poikkeaa nykyisestä, jonka mukaan törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä ei tuomita rangaistukseen henkilöä, jonka olisi täytynyt rikoksen estämiseksi ilmiantaa itselleen läheinen henkilö.

Ehdotettu sanamuoto on epätasällinen, koska sen voidaan tulkita laajentavan poikkeuksen koskemaan rikosta kokonaisuudessaan, siis esimerkiksi muitakin kuin läheisessä suhteessa olevaa rikosentekijää. Valiokunta ehdottaa, että momenttia täsmennetään siten, ettei henkilöä tuomita törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä, jos hänen olisi rikoksen estämiseksi täytynyt antaa ilmi puolisonsa, sisaruksensa, sukulaisensa suoraan ylenevässä tai alenevässä polvessa, taikka henkilö, joka asuu hänen kanssaan yhteistaloudessa tai on muuten näihin rinnastettavan henkilökohtaisen suhteen takia läheinen.

Pykälän 3 momentin mukaan ilmoitusvelvollisuus ei koske henkilöä, jolla on laissa säädetty vaitiolovelvollisuus. Momenttia on arvosteltu voimakkaasti. Sen perusteltavuus on selvästi riidanalainen. Käsitukset ovat keskeisiltä osin täysin vastakkaisia: toisaalta momenttia on pidetty tarpeettomana tai liian pitkälle menevänä, mutta toisaalta se on nähty välttämättömäksi esimerkiksi terveydenhuoltohenkilökunnan ja potilaan välisen hoitosuhteen luottamuksellisuuden turvaamiseksi.

Saadun selvityksen mukaan tarkoituksena ei ole ollut muuttaa vallitsevaa oikeustilaa, jonka sisällöstä ei näy yhtään kuitenkään olevan selvää käsitystä. Tästä johtuen ehdotetun momentin vaikutukset ovat epäselviä ja ennakoimattomia. Säännöksen valmistelussa ei ole selvitetty lainsäädäntöä riittävän laajasti eikä salassapitovelvollisuuden ja törkeiden rikosten ehkäisemistä koskevia intressejä ole onnistuttu yhteensovittamaan. Hallituksen esityksen perusteluissa esitetään, että lainsäädännön ja intressien ristiriidat voitaisiin ratkaista rikosoikeudellisten pakkotilasäännösten avulla. Niiden perusteella ilmoittaminen

hankkeilla olevasta törkeästä rikoksesta ei ole oikeudenvastaista, vaikka henkilö rikkoo vaitiolovelvollisuutensa. Valiokunta huomauttaa, että on eri asia, asettaako lainsäädäntö velvollisuuden ilmoittaa vakavasta rikoksesta viranomaiselle tai sille, jota vaara uhkaa, vai onko henkilöllä siihen ainoastaan pakkotilaa perustuva oikeus.

Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut HIV-asiantuntijaryhmän selvittämään, tarvitaanko lainsäädännöllisiä muutoksia tai muuta ohjeistusta tartunnalle vaarantuvien henkilöiden suojan parantamiseksi.

Arviot säännösehdoituksesta ovat olleet ristiriitaisia, sen valmistelu ei ole ollut riittävän laajalaista ja vireillä on asiaan liittyviä selvityksiä. Näistä syistä valiokunta ehdottaa, että pykälän 3 momentti poistetaan lakiehdotuksesta.

Valiokunta on myös arvioinut, vaikuttaako momentin poistaminen kirkkolaissa säädettyyn rippisalaisuuteen. Kirkkolain 5 luvun 2 §:n 3 momentin mukaan papin, joka saa yksityisessä ripissä tai sielunhoidossa tietää yleisen lain mukaan ilmiannettavan rikoksen olevan hankkeissa, on kehotettava henkilöä ilmoittamaan asiasta viranomaiselle tai tekeillä olevan rikoksen uhrille. Ellei hän sitä ilmoita, on papin velvollisuus ilmoittaa rikos viranomaisille kertomatta kuitenkaan hänelle uskoutuneen henkilön henkilöllisyyttä. Säännöstä selvennetään kirkkolakia koskevan hallituksen esityksen (HE 23/1993 vp) perusteluissa. Niissä todetaan, että momentissa tarkoitetaan rikoslaissa säädettyä törkeiden rikosten ilmoittamisvelvollisuutta. Pykälän 3 momentin poistaminen ei siten vaikuta papin vaitiolovelvollisuuteen.

16 luku. Rikoksista viranomaisia vastaan

1 § *Virkamiehen väkivaltainen vastustaminen.* Virkamiehen väkivaltaiseen vastustamiseen syylistyy henkilö, joka käyttää tai uhkaa käyttää väkivaltaa virkamiestä kohtaan. Pykälän soveltamisala on huomattavan laaja ja se kattaa moittavuudeltaan hyvin erilaisia tekoja. Kyse voi olla juopuneen harmittomasta huitomisesta tai kostamistarkoituksessa käytetystä voimakkaasta väkivallasta. Rangaistusasteikkoa on tästä syystä pidetty enimmäisrangaistuksen osalta lie-

vänä ja vähimmäisrangaistuksen osalta ankaranä.

Valiokunta ehdottaa, että tunnusmerkistö porrastetaan kahteen törkeysluokkaan: 1 § *Virkamiehen väkivaltainen vastustaminen* ja 2 § *Virkamiehen vastustaminen*. Näin rangaistusasteikot voidaan suhteuttaa tarkemmin rikosten törkeysasteen mukaan.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan rangaistavaa on virkamieheen tai muuhun henkilöön kohdistuva väkivalta tai sillä uhkaaminen. Sen sijaan 3 kohdassa kostamistarkoituksessa käytetyn väkivallan on kohdistuttava virkamieheen, jotta se olisi rangaistavaa virkamiehen väkivaltaisena vastustamisena. Valiokunta ei pidä säännöksen rajausta onnistuneena. Vaikka henkilöön kohdistuvat väkivallan teot ovat rangaistavia myös rikoslain muiden säännösten perusteella, niitä sovellettaessa ei tule välttämättä huomioiduksi se, että teon tarkoituksena on ollut virkatoimen kostaminen. Valiokunta on edellä ehdottanut oikeuden käytössä kuultavan uhkaamista koskevan säännöksen laajentamista. Valiokunta ehdottaa, että myös tämän pykälän 1 momentin 3 kohta muutetaan siten, että teko voi kohdistua virkamiehen ohella henkilöön, joka on virkamieheen 15 luvun 10 §:n 2 momentissa tarkoitettussa suhteessa.

Pykälän 2 momentissa rangaistussäännöksen suoja ulotetaan henkilöihin, jotka auttavat virkamiestä virkatoimen suorittamisessa. Valiokunta ehdottaa momentin täsmentämistä, jotta siitä ilmenee selkeästi, että avustamisen on tapahduttava virkamiehen pyynnöstä tai suostumuksella. Rangaistusasteikoksi valiokunta ehdottaa vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta.

2 § *Virkamiehen vastustaminen (uusi).* Valiokunta ehdottaa, että lukuun lisätään uusi 1 §:ää lievämpi tekemuoto.

Pykälä ehdotetaan kirjoitettavaksi samalla tavalla kuin muiden vastaavien rikosten rangaistussäännökset. Virkamiehen vastustamisesta tuomitaan, jos virkamiehen väkivaltainen vastustaminen, huomioon ottaen väkivallan tai uhkauksen vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen lieven-

tävien asianhaarojen vallitessa tehty. Rangaistusasteikoksi ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta.

Kun lukuun lisätään uusi pykälä, jäljempänä seuraavien pykälien numero muuttuu yhtä suuremmaksi.

3 (2) § Virkamiehen vastustaminen. Koska valiokunta on ehdottanut lukuun lisättävän uuden 2 §:n nimeksi virkamiehen vastustaminen, on 3 §:ksi siirtyvä pykälä nimettävä uudelleen. Valiokunta ehdottaa rikosnimikkeeksi *haitanteko virkamiehelle*.

Pykälän 2 momentissa rangaistussäännöksen suoja ulotetaan henkilöihin, jotka auttavat virkamiestä virkatoimen suorittamisessa. Valiokunta ehdottaa, että momenttiin tehdään samanlainen auttamispyyntöä koskeva täsmennys kuin 1 §:n 2 momenttiin.

4 (3) § Poliisilain rikkominen. Nykyisin poliisilaissa oleva vankeusuhkainen rangaistussäännös ehdotetaan siirrettäväksi rikoslakiin. Rikoslain rangaistussäännökset edellyttävät syyksiluettavuuden osalta tahallisuutta, jollei muuta ole nimenomaisesti säädetty. Koska pykälän 5 kohdassa mainitaan tarpeettomasti tahallisuus, valiokunta ehdottaa sen poistamista. Lisäksi valiokunta ehdottaa rikosnimikkeen tarkistamista.

10 (9) § Omaisuutta koskevan viranomaiskiellon rikkominen. Useat valiokunnan kuulemat asiantuntijat ovat huomauttaneet, että rikos on verrattavissa kavallukseen tai velallisen epärehellisyyteen, joiden rangaistusasteikot ovat ehdotettua rangaistusasteikkoa ankarampia. Valiokunta ehdottaa, että enimmäisrangaistus korotetaan tästä syystä yhteen vuoteen vankeutta.

11 § Liiketoimintakiellon rikkominen (uusi). Liiketoimintakiellosta annetun lain 16 §:ssä on vankeusuhkainen rangaistussäännös. Rikoslain kokonaisuudistuksessa noudatettavan keskittämisperiaatteen mukaisesti valiokunta ehdottaa, että rangaistussäännös siirretään rikoslain 16 luvun uudeksi 10 §:ksi. Rangaistussäännöksestä voidaan poistaa syyksiluettavuutta koskeva maininta, koska rikoslaissa olevissa rangaistussäännök-

issä tahallisuusvaatimusta ei tarvitse erikseen mainita. Lisäksi 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi kirjoittamistapaa koskevia korjauksia.

Kun lukuun lisätään toinen uusi pykälä, jäljempänä seuraavien pykälien numero muuttuu kahta suuremmaksi.

13 (11) §. Lahjuksen antaminen. Ehdotetussa 1 momentissa asetetaan rangaistavuuden edellytykseksi, että sotilas on palvelusta toimittamassa, kun lahja tai muu etu luvataan, tarjotaan tai annetaan. Valiokunta ei pidä tätä edellytystä perusteltuna ja ehdottaa sen poistamista.

19 (17) §. Rajoitussäännös. Pykälän mukaan rikoslain 16 luvun säännöksiä virkamiehen väkivaltaisesta vastustamisesta ja virkamiehen vastustamisesta ei sovelleta tekoihin, jotka on säädetty rangaistaviksi 17 luvun 6 §:ssä.

Pykälän viittaussäännöstä on tarkistettava, koska valiokunta on edellä ehdottanut, että 16 lukuun lisätään uusi 2 § Virkamiehen vastustaminen, minkä johdosta sen jälkeen seuraavien pykälien numerointi muuttuu.

20 (18) § Määritelmä. Pykälän mukaan Euroopan yhteisöjen palveluksessa olevalla tarkoitetaan henkilöä, joka on pysyvässä tai tilapäisessä palvelussuhteessa säännöksessä mainitussa toimielimessä. Valiokunta ehdottaa, että maininta Euroopan rahapoliittisesta instituutista korvataan Euroopan keskuspankilla, koska Euroopan rahapoliittinen instituutti lakkautetaan Euroopan keskuspankin perustamisen yhteydessä.

17 luku. Rikoksista yleistä järjestystä vastaan
5 § Yleisen järjestyksen aseellinen rikkominen. Rikoslain alkuperäiseen, vuodelta 1889 olevaan aseellisen väen kokoamista koskevaan säännökseen tehtiin vuonna 1995 voimaan tulleella lailla täsmennyksiä ja välttämättömiä teknisiä korjauksia. Tällöin otettiin käyttöön myös nykyinen rikosnimike. Rikosnimike on kuitenkin epäonnistunut ja harhaanjohtava, koska kyse on rikoksen valmistelua koskevasta kriminalisoinnista. Valiokunta ehdottaa, että rikosnimike muutetaan vastaamaan tunnusmerkistön sisältöä.

6 § *Järjestystä ylläpitävän henkilön vastustaminen.* Julkista valtaa käyttävien virkamiesten ja muiden järjestystä ylläpitävien henkilöiden rikosoikeudellinen suoja väkivaltaista ja muuta vastustamista vastaan ehdotetaan säänneltäväksi nykyistä johdonmukaisemmin. Rikoslain 16 luvun 1—3 § suojaavat julkista valtaa sisältäviä virkatoimia ja 17 luvun 6 § muunlaista järjestyksen ylläpitämistä.

Pykälän 2 momentin 1 kohdasta ei ilmene, kenen pyynnöstä avustamisen on tapahduttava. Valiokunta ehdottaa, että säännöstä täsmennetään tältä osin.

Useat asiantuntijat ovat pitäneet 2 momentin 5 kohtaa epämääräisenä ja tulkinnanvaraisena. Säännöksestä tai sen perusteluista ei ilmene, ketkä kuuluvat kohdan suojattaviin henkilöihin ja mihin säännöksiin heidän järjestyksenpitövaltansa perustuu. Valiokunta ehdottaa, että momentin 5 kohta poistetaan lakiehdotuksesta.

7 § *Valtionrajarikos.* Pykälässä säädetään rangaistavaksi Suomen rajan ylittäminen ilman passia tai muuta vaadittavaa asiakirjaa käyttäen muuta kuin luvallista rajanylityspaikkaa tai vastoin lakiin perustuvaa kieltoa. Lisäksi rangaistavaksi säädetään rajan ylittämisestä annettujen säännösten rikkominen ja luvaton oleskelu sekä kiellettyihin toimiin ryhtyminen rajavyöhykkeellä.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan perusteluissa todetaan, että passilla tai muulla vaadittavalla asiakirjalla tarkoitetaan vain matkustusoikeuden osoittavaa asiakirjaa, mutta ei esimerkiksi rokotus- tai tullaustodistuksia. Valiokunta ehdottaa, että perusteluissa oleva täsmennys sisällytetään lakitekstiin. Valiokunta huomauttaa myös siitä, etteivät momentin 1 ja 3 kohtien perustelut vastaa kaikilta osin lain sanamuotoa.

Nykyinen valtionrajarikosta vastaava rikoslain 42 luvun 2 § on säädetty poikkeuksellisissa olosuhteissa jatkosodan loppuvaiheessa ja rikoksen rangaistusasteikko on sen vuoksi ankara. Rangaistusasteikon lieventäminen on perusteltua, mutta valiokunta pitää ehdotettua kuuden kuukauden enimmäisrangaistusta liian lievänä ja ehdottaa, että hallituksen esityksen enimmäis-

rangaistus korotetaan yhdeksi vuodeksi vankeutta.

8 § *Laittoman maahantulon järjestäminen.* Hallituksen esityksessä 6/1997 vp ehdotetaan ulkomaalaislain 64 b § siirrettäväksi asiallisesti samansisältöisenä rikoslakiin, koska pykälässä on vankeusuhkainen rangaistussäännös. Pykälässä edellytetään, että laittoman maahantulon järjestäminen on tapahtunut taloudellisen hyödyn hankkimiseksi. Hallituksen esityksessä 20/1998 vp ehdotetaan rikoslakiin saman nimistä, mutta mainitusta rangaistussäännöksestä poikkeavaa säännöstä. Sen mukaan mm. laittoman maahantulon järjestämisen on tapahduttava hyödyn hankkimiseksi. Säännösehdotusten eroavuudet johtuvat pääosin Schengenin yleissopimuksen määräyksistä.

Hallituksen esityksessä 20/1998 vp ehdotetaan Schengenin yleissopimuksen 26 artiklan johdosta lisättäväksi rikoslakiin myös rangaistussäännös maahantulosäännösten rikkomisesta. Yleissopimus velvoittaa sopimuspuolet ottamaan käyttöön seuraamuksia sellaisia liikenteenharjoittajia kohtaan, jotka kuljettavat kolmannesta maasta niiden alueelle ulkomaalaisia, joilla ei ole vaadittavia matkustusasiakirjoja. Ehdotetussa rangaistussäännöksessä ei edellytetä, että teko on tehty hyötymistarkoituksessa.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 13/1998 vp) arvioinut maahantulosäännösten rikkomista koskevaa säännösehdotusta. Huomautettuaan, ettei Schengenin yleissopimuksen 26 artiklan sanamuoto vaadi rikosoikeudellisten seuraamusten käyttöönottoa, perustuslakivaliokunta pitää rangaistussäännöstä väljyydessään ongelmallisena kansainvälisten ihmisoikeussopimusvelvoitteiden ja hallitusmuodon 7 §:n 4 momentin kannalta. Sanotun säännöksen mukaan ulkomaalaista ei saa karkottaa, luovuttaa tai palauttaa, jos häntä tämän vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu.

Toimenpiteistä luopumista koskeva pykäläehdotus on perustuslakivaliokunnan mukaan perusoikeuksien kannalta merkityksellinen. Pykälän perusteella syyte voidaan jättää nostamatta

tai rangaistus tuomitsematta, jos tekoa on pidettävä rikokseen johtaneet syyt huomioon ottaen anteeksiannettavana. Anteeksiannettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon tekijän vaikuttimet sekä ulkomaalaisen turvallisuuteen vaikuttavat olot hänen kotimaassaan tai vakituksessa asuinmaassaan.

Perustuslakivaliokunta päätyy lausunnossaan siihen, että ”ehdotetun sääntelyn yhteisvaikutus on juuri sovittavissa yhteen perustuslain kanssa”. Perustuslakivaliokunnan mukaan hallitusmuodon 6 a §:n sisältämän legaliteettiperiaatteen kannalta on kuitenkin pidettävä sängen erikoisena, että toimenpiteistä luopumissäännöksen soveltamisessa ajatellaan perus- ja ihmisoikeusnäkökohtien huomioon ottamisen saavan niin suurta merkitystä kuin esityksen perusteluista välittyy. Sääntelyteknisesti, myös hallitusmuodon 6 a §:n kannalta, olisi asianmukaista rikostunnusmerkistöä täsmentämällä pyrkiä vähentämään toimenpiteistä luopumissäännöksen mahdollisia soveltamistilanteita.

Lakivaliokunta ehdottaa Schengenin yleissopimuksen velvoitteiden täyttämiseksi, perustuslakivaliokunnan lausunnon huomioimiseksi sekä säännösehdoitusten yhteensovittamiseksi ja selkeyttämiseksi, että säännökset laittoman maahantulon järjestämisestä, maahantulosäännösten rikkomisesta ja toimenpiteistä luopumisesta sisällytetään uudelleen muotoiltuun 8 §:ään. Pykälään ei voida silloin sisällyttää taloudellista hyötyä eikä hyötyä koskevaa vaatimusta.

Hallituksen esitysten 6/1997 vp ja 20/1998 vp ehdotukset pykälän 1 ja 3 kohdaksi poikkeavat toisistaan. Valiokunta ehdottaa, että 1 kohta muutetaan HE:ssä 20/1998 vp ehdotetun mukaiseksi ja että myös 3 kohta saa esityksessä 20/1998 vp ehdotetun, lakiteknisesti tarkistetun sanamuodon.

Lopuksi valiokunta ehdottaa, että toimenpiteistä luopumista koskevan pykälän säännökset lisätään pykälään uudeksi 2 momentiksi. Tällöin momentissa mainituista seikoista tulee rangaistavuuden edellytyksenä olevia tunnusmerkistötekijöitä.

10 § Uskonrauhan rikkominen. Pykälän mukaan uskonrauhanrikkomisenä on tuomittava se, joka

1) loukkaamistarkoituksessa julkisesti herjaa tai häpäisee sitä, mitä uskonnonvapauslaissa tarkoitettu kirkko tai uskonnollinen yhdyskunta pitää pyhänä, tai

2) meluamalla, uhkaavalla käyttäytymisellään tai muuten häiritsee jumalanpalvelusta, kirkollista toimitusta, uskonnonharjoitusta tai hautausmaailaisuutta.

Asian käsittelyn yhteydessä on keskusteltu jumalanpilkasta ja säännösehdoitusta on arvosteltu, koska siinä ei mainita Jumalaa. Valiokunta on kuullut mm. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitusta ja Suomen ortodoksisen kirkkokunnan kirkollishallitusta. Valiokunta on päätenyt siihen, ettei ehdotettua säännöstä ole tältä osin syytä muuttaa. Rikoslakiin ei tule sisällyttää jonkin tietyn uskonnollisen vakaumuksen elementtejä, esimerkiksi mainintaa Jumalasta. Rikoslain säännösten on oltava hyväksyttävää myös niiden kannalta, jotka eivät tunnusta esimerkiksi kristillistä uskoa. Kirkkojen ja uskonnollisten yhdyskuntien pyhinä pitämiin asioihin kuuluu olennaisena osana käsitykset jumalasta, ja siten jumalanpilkka voi tulla arvosteltavaksi 1 kohdan mukaisena tekona.

Pykälän 1 kohdan rajoittamista koskemaan sitä, mitä uskonnonvapauslaissa tarkoitettu kirkko tai uskonnollinen yhdyskunta pitää pyhänä, on kritisoitu. Säännöstä on ehdotettu laajennettavaksi koskemaan myös muiden uskonnollisten yhdyskuntien pyhänä pitämiä asioita. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan pitänyt säännöksen sanamuotoa rikosoikeudellisesta legaliteettiperiaatteesta johdettavan tarkkarajaisuusvaatimuksen kannalta jossain määrin tulkinnanvaraisena. Tulkinnanvaraisuus koskee rangaistusäännöksellä suojattavaa intressiä. Myös rekisteröityjen uskonnollisten yhdyskuntien erilaisuudesta ja monilukuisuudesta voi perustuslakivaliokunnan mukaan seurata epätarkkuutta. Rangaistavuudelta edellytettävät lisävaatimukset — loukkaamistarkoitus ja herjauksen tai häpäisemisen julkisuus — rajaavat perustuslakivaliokunnan mielestä kuitenkin säännöksen soveltamisalan riittävän selkeästi.

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitettyihin näkemyksiin viitaten lakivaliokunta pitää säännöksen sanamuotoa ja soveltamisalaa hyvä-

nä. Mikäli säännökseen lisättäisiin myös muut kuin siinä nyt mainitut yhdistykset, säännöksestä tulisi liian tulkinnanvarainen eikä se olisi enää sopusoinnussa perustuslakivaliokunnan lausunnon kanssa. Säännöksen rajaus ei kuitenkaan merkitse sitä, että näiden uskonnollisten yhdistysten pyhinä pitämät asiat jäisivät rikosoikeudellisen suojan ulkopuolelle. Mikäli ne pitävät pyhänä samoja asioita, kuin uskonnonvapauslaissa tarkoitettu kirkko tai uskonnollinen yhdyskunta, ne saavat suojaa loukkaamistarkoituksessa tehdyltä julkiselta herjaukselta ja häpäisemiseltä.

Valiokunta pitää ehdotettua rangaistusuhan huomattavaa lieventämistä perusteettomana ja ehdottaa, että enimmäisrangaistus korotetaan kolmesta kuukaudesta kuuteen kuukautta vankeutta.

12 § Hautarauhan rikkominen. Rangaistussäännöksellä suojattavaa hautarauhaa voidaan rikkoa

- avaamalla hauta luvottomasti
- poistamalla ruumis, ruumisarkku taikka hautauurna haudasta
- käsittelemällä ruumista pahennusta herättävällä tavalla
- turmelemalla hautaa tai kuolleen muistomerkkiä.

Rangaistusasteikoksi ehdotetaan sakkoa tai enintään kuuden kuukauden vankeusrangaistusta.

Asteikon enimmäisrangaistusta on pidetty liian lievänä, koska teolla voidaan aiheuttaa laajaa vahinkoa ja häpäistä samalla kertaa useita hautoja. Vaatimusta rangaistusuhan ankaroittamisesta on perusteltu myös sillä, että hautaamattoman ruumiin pahennusta herättävä käsittely voi olla varsin moitittavaa. Valiokunta ehdottaa enimmäisrangaistuksen korottamista kuudesta kuukaudesta yhdeksi vuodeksi vankeutta.

13 § Ilkivalta. Hallitus on antanut eduskunnalle esityksen 239/1997 vp yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevien rangaistussäännösten uudistamiseksi. Esityksessä ei ehdoteta rikoslain 24 lukuun ns. julkista kotirauhaa

suojaavaa erityistä rangaistussäännöstä. Tästä johtuen valiokunta ehdottaa, että ilkivaltaa koskevaa rangaistussäännöstä täydennetään uudella 2 kohdalla. Sen mukaan ilkivaltaan syyllistyy henkilö, joka aiheuttaa häiriötä soittamalla puheluita virastoon, toimistoon, liikkeeseen tai tehtaaseen taikka muuhun vastaavaan paikkaan. Säännöstä sovellettaessa on huomattava se, että viranomaisilla on velvollisuus ottaa vastaan puheluita ja palvella asiakkaita myös puhelimitse. Jotta häiriön aiheuttaminen puheluita soittamalla on rangaistavaa, on häiriön aiheuttamisen oltava tahallista.

16 § Uhkapelin järjestäminen. Pykälän 1 momentissa säädetään rangaistavaksi uhkapelin luvaton järjestäminen, huoneiston tai muun tilan pitäminen uhkapeliä varten ja uhkapelin salliminen majoitus- tai ravitsemusliikkeessä. Valiokunta ehdottaa kielellisen korjauksen tekemistä momenttiin.

Pykälän 2 momentissa määritellään uhkapeli peliksi tai pelaamiseen tarkoitetuksi laitteeksi tai vedonlyönniksi, jossa voiton saaminen perustuu kokonaan tai pääosin sattumaan tai pelaajista tai vedonlyöjistä riippumattomiin seikkoihin ja jossa mahdollinen häviö on ilmeisessä epäsuhteessa ainakin jonkun osallistujan maksukykyyn.

Arpajaislakia ja sen nojalla annettuja asetuksia on tulkittu siten, että arpajaisien yhtenä ominaisuutena on voiton saamisen perustuminen kokonaan tai osittain sattumaan. Tältä osin ehdotettu 2 momentti poikkeaa arpajaislain tulkinnasta. Sattuman merkitys voiton määräytymisessä on keskeinen kriteeri erotettaessa arpajaiset ja muut arpajaislain soveltamisalaan kuuluvat pelit ja kilpailut taitopeleistä, joissa osallistujien tiedot ja taidot ratkaisevat menestymisen. Kriteerin perusteella esimerkiksi veikkaus- ja vedonlyöntipelit kuuluvat arpajaislain soveltamisalaan, koska pelimenestys perustuu osittain tietoihin ja taitoihin ja osittain pelaajasta riippumattomiin tekijöihin ja sattumaan. Rikoslain rangaistussäännöksen kannalta keskeinen uhkapelin muoto on korttipeli, jossa sattuman lisäksi pelaajan taidoilla on olennainen merkitys. Taitavan kortinpelaajan menestyminen pelissä ei välttämättä perustu pääosin vaan ainoastaan osittain sattumaan.

Valiokunta ehdottaa momentin muuttamista siten, että voiton saaminen perustuu osittain eikä pääosin sattumaan, sekä momentin selventämistä esimerkkiluetteloa täydentämällä.

17 § Arpajaisien luvaton järjestäminen. Arpajaislain 6 §:n vankeusuhkainen rangaistussäännös ehdotetaan siirrettäväksi keskittämisperiaatteen mukaisesti rikoslakiin. Säännös saa sisältönsä arpajaislaista, jonka uudistaminen on parhailaan valmisteilla. Valiokunta pitää tässä yhteydessä epätarkoituksenmukaisena sellaisen rangaistussäännöksen sisällyttämistä rikoslakiin, jota todennäköisesti joudutaan muuttamaan arpajaislain uudistamisen yhteydessä. Valiokunta ehdottaa, että pykälä poistetaan lakiehdotuksesta.

Mikäli arpajaislain säännösten tehostamiseksi tarvitaan vankeusuhkainen rangaistussäännös, on se keskittämisperiaatteen mukaisesti sisällytettävä rikoslakiin.

Kun luvusta poistetaan yksi pykälä, niin jäljempänä seuraavien pykälien numerointia on muutettava yhtä pienemmäksi.

17 (18) § Väkivaltakuvauksen levittäminen ja 18 (19) § Sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan levittäminen. Väkivaltakuvauksen levittämistä koskevassa pykälässä säädetään rangaistavaksi elokuvien tai muiden liikkuvien kuvien taikka sellaisia sisältävien tallenteiden levittäminen, joissa esitetään raakaa väkivaltaa. Sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan levittämistä koskevassa pykälässä säädetään rangaistavaksi kuvien tai kuvatalletojen levittäminen, joissa sukupuolisiveellisyttä loukkaavasti esitetään lasta tai väkivaltaa taikka eläimeen sekaantumista. Molempien rikosten tekoapoina ovat kaupan tai vuokrattavana pitäminen ja levittäminen sekä valmistaminen ja maahantuonti siinä tarkoituksessa.

Säännösehdoituksia on arvosteltu, koska niissä edellytetään luovuttamisen sijasta levittämistä, jolloin teon rangaistavuus vaatii toiminnalta jonkinlaista laajuutta tai jatkuvuutta. Tekotapojen valinta perustuu siihen, että kriminalisointien ensisijaisena tarkoituksena on vaikuttaa tallenteiden ja kuvien kaupalliseen levittämiseen.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 23/1997 vp) arvioinut säännösehdoituksia sananvapauden kannalta. Valiokunta pitää säännösehdoituksia suhteellisuusperiaatteen mukaisina eli kriminalisoinnit ovat välttämättömiä rangaistussäännöksillä suojattavien oikeushyvien turvaamiseksi. Periaatteen kannalta on olennaista, että rangaistussäännökset kohdentuvat kuvatalletojen ja kuvien kaupan pitämiseen ja levittämiseen.

Kriminalisoinnin tarkoituksen ja perustuslakivaliokunnan lausunnon huomioon ottaen laki-valiokunta ei pidä säännösten muuttamista perusteltuna. Selvyyden vuoksi valiokunta toteaa, että sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan levittäminen ei edellytä, että kuvien tai kuvatalletojen tulisi olla todellisuusperusteisia. Säännöksen perustelut ovat tältä osin virheelliset. Selvyyden vuoksi valiokunta toteaa edelleen, että molemmat pykälät koskevat myös televisiolähettyksiä ja tallenteiden levittämistä tietoverkossa. Koska valiokunta on edellä ehdottanut yhden pykälän poistamista, on 18 §:n 2 momentissa oleva viittaussäännös korjattava.

19 (20) § Sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapito. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi todellisuusperusteisen lapsipornografisen kuvatalletojen oikeudeton hallussapito.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan arvioinut säädösehdoitusta perusoikeuksien kannalta. Valiokunta toteaa, että pelkän hallussapidon kriminalisointi on poikkeuksellista. Kysymyksessä on kuitenkin kuvallinen materiaali, joka on saattanut syntyä lasta seksuaalisesti hyväksi käyttämällä. Säännöksen taustalla oleva suojaamisintressi on tässä yksittäistapauksessa niin painava, että myös pelkän hallussapidon kriminalisoinnille on sananvapauden kannalta riittävät perusteet. Tässä arvioinnissa perustuslakivaliokunta on antanut merkitystä sille, että säännös rajoittuu todellisuusperusteisiin kuvatalletoihin.

Tunnusmerkistössä asetettu vaatimus kuvamateriaalin todellisuusperusteisuudesta aiheuttaa käytännössä vaikeita näyttö- ja tulkintaongelmia, koska autenttisen näköistä kuvamateriaalia

voidaan valmistaa esimerkiksi tietokonetekniikalla. Rangaistussäännös menettää huomattavan osan merkityksestään, jos sen soveltaminen on todisteluvaikeuksien vuoksi hankalaa. Laki-valiokunta katsoo perustuslakivaliokunnan lausunnosta huolimatta, että säännöstä on tältä osin muutettava. Valiokunta ehdottaa, että säännöksessä oleva vaatimus kuvataallenteen todellisuuspohjaisuudesta korvataan vaatimuksella materiaalin todellisuuden mukaisuudesta. Tällöin säännös koskee tallenteita, joiden valmistamisessa mallina on käytetty lasta tai tietokone-, videotekniikalla tai muulla teknisellä tavalla valmistetuja kuvataallenteita, jotka ovat todellisuuden mukaisia. Tällä tarkoitetaan todellisuuspohjaisen näköistä aineistoa, jota ei voida erottaa aidoista, ihmisiä malleina käytetyistä kuvataallenteista. Tämän määrittelyn ulkopuolelle jäävät esimerkiksi piirroksot tai maalaukset.

23 (24) § *Seuraamuksia koskevia säännöksiä.* Pykälässä säädetään 17 luvun rikosten muista rikosoikeudellisista seuraamuksista kuin rangaistuksista. Pykälän 1 momentissa on säännökset eläintenpitokieltoon tuomitsemisesta. Säännöksen sanamuodon mukaan kielto tarkoittaa eläintenpito-oikeuden menettämistä. Sanamuoto saattaisi johtaa siihen, ettei kiellon tarkoitus, eläinten huonon hoidon ja kohtelun estäminen, toteudu. Kieltoa voitaisiin rikkoa myös välikäsi-järjestelyin. Valiokunta ehdottaa momentin tämentämistä niin, että eläintenpitokieltoon määrättyä kielletään eläinten pitäminen, hoitaminen ja muu eläinten hyvinvoinnista vastaaminen.

Lakialoitteessa 1/1998 vp ehdotetaan, että eläintenpitokielto on määrättävä, kun henkilö tuomitaan eläinsuojelurikoksesta tai lievistä eläinsuojelurikoksesta. Erittäin painavista syistä kielto voitaisiin jättää määräämättä.

Valiokunta ei pidä perusteltuna muuttaa momenttia lakialoitteessa ehdotetulla tavalla. Eläinsuojelurikos ja lievä eläinsuojelurikos poikkeavat törkeydeltään huomattavasti toisistaan, mitä kuvastaa niiden ankaruudeltaan erilaiset rangaistusasteikot. Eläinsuojelurikoksen enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta, kun taas lievä eläinsuojelurikos on sakkouhkainen rikos. Hallituksen esityksessä oleva joustava säännös

(”voidaan tuomita”) on tarpeen, jotta tuomioistuimella on yksittäistapauksessa riittävä harkintavaltta turvaamistoimenpiteestä päättäessään. Valiokunta katsoo kuitenkin, että silloin kun henkilön näytetään syyllistyneen eläinsuojelurikokseen, selkeänä pääsääntönä pitää olla henkilön tuomitseminen menettämään oikeutensa pitää eläintä. Oikeusministeriön on seurattava tuomioistuinkäytäntöä ja ryhdyttävä toimenpiteisiin säännösten muuttamiseksi, jos oikeuskäytäntö ei vastaa lakivaliokunnassa omaksuttua kantaa.

24 (25) § *Oikeushenkilön rangaistusvastuu.* Pykälässä säädetään siitä, mihin rikoslain 17 luvun rikoksiin sovelletaan säännöksiä oikeushenkilön rangaistusvastuusta. Hallituksen esityksessä 20/1998 vp oikeushenkilön rangaistusvastuu ehdotetaan Schengenin yleissopimuksen johdosta ulotettavaksi maahantulosäännösten rikkomiseen.

Valiokunta on edellä ehdottanut, että maahantulosäännösten rikkomista ja luvattoman maahantulon järjestämistä koskevat rangaistussäännökset yhdistetään rikoslain 17 luvun 8 §:ksi. Schengenin yleissopimuksen velvoitteen vuoksi valiokunta ehdottaa, että tämä rikos sisällytetään oikeushenkilön rangaistusvastuun piiriin.

Kuten edellä on todettu, Schengenin yleissopimus ei vaadi rikosoikeudellisten seuraamusten ulottamista liikenteenharjoittajiin, jotka kuljettavat maahan ulkomaalaisia, joilla ei ole vaadittavia matkustusasiakirjoja. Hallituksen esityksessä 20/1997 vp on kuitenkin päädytty ehdottamaan teon kriminalisointia ja sen sisällyttämistä oikeushenkilön rangaistusvastuun piiriin. Rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän poikkeukselliseen laajentamiseen on jouduttu siitä syystä, ettei Suomessa ole käytössä muita, esimerkiksi rankaisullisia piirteitä sisältäviä hallinnollisia seuraamuksia.

Oikeushenkilön rangaistusvastuu otettiin käyttöön vuonna 1995. Uusi rangaistus, yhteisö-sakko, rajattiin melko harvojen ja suhteellisen vakavien rikostyyppien seuraamukseksi. Laki-valiokunta piti (LaVM 23/1994 vp) perusteltuna, että uuden rikosoikeudellisen seuraamuksen käyttöönotossa edetään varovaisesti ja sen jäl-

keen kun yhteisösakosta on saatu käytännön kokemuksia, sen soveltamisalaan kuuluvia rikoksia on arvioitava uudelleen. Hallituksen esityksen 20/1998 vp:n perusteluihin ei sisälly tällaista arviointia.

Yhteisösakko on ollut käytettävissä suhteellisen lyhyen ajan ja sen käyttö on ollut varsin vähäistä. Syynä tähän on ilmeisesti se, että yhteisösakon tuomitseminen edellyttää sangen monimutkaista ja monipolvista oikeudellista harkintaa ja päätöksentekoa.

Oikeushenkilön rangaistusvastuun ulottamisen ehdotettuun sakkouhkaiseen maahantulosäännösten rikkomiseen ei ole kriminaalipoliittisesti tarkoituksenmukaista. Tätä käsitystä ei muuta se, että lakivaliokunta ehdottaa maahantulosäännösten rikkomista ja laittoman maahantulon järjestämisen yhdistämistä yhdeksi rangaistussäännökseksi, jonka enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta.

Oikeushenkilön rangaistusvastuun ulottamista luvattoman maahantulon järjestämiseen onkin pidettävä Suomen kansainvälisten velvoitteiden vaatimana poikkeuksellisena ratkaisuna, jonka perusteltavuutta on arvioitava myöhemmin uudelleen. Valiokunta toistaa aikaisemman (LaVL 5/1996 vp) käsityksensä siitä, että on pikaisesti käynnistettävä rankaisullisia piirteitä sisältäviä hallinnollisia seuraamuksia sekä hallinnollista valvontaa ja siihen liittyvää kansainvälistä yhteistyötä koskevan lainsäädännön valmistelu siten, että se vastaa EU:n säännösten Suomelle asettamia vaatimuksia. Valiokunta kiinnittää tässä yhteydessä lisäksi huomiota siihen, että EU-säännösten vaatimusten toteuttamiseksi tarvittavan riittävän keinovalikoiman puuttuminen vaikeuttaa rikoslain kokonaisuudistuksessa noudatettavien lähtökohtien ja periaatteiden noudattamista, kun rikoslakiin joudutaan sisällyttämään sinne kuulumattomia rangaistussäännöksiä.

26 (27) § *Toimenpiteistä luopuminen.* Valiokunta on edellä ehdottanut, että säännös toimenpiteistä luopumisesta muutetaan osaksi laittoman maahantulon järjestämisen tunnusmerkistöä ja sijoitetaan 8 §:n uudeksi 2 momentiksi. Tästä syystä pykälä on poistettava lakiehdotuksesta.

20 luku. Seksuaalirikoksista

1—3 § *Yleisiä lähtökohtia.* Seksuaalisen itsemääräämisoikeuden merkitys keskeisenä oikeushyväneä on ajan myötä vahvistunut. Uudistettaessa vuonna 1971 rikoslain siveellisyyserikoksia koskeva luku jätettiin avioliitossa tapahtuva väkisinmakaaminen ja vapautta loukkaava haureus kriminalisoimatta. Kriminalisointi toteutettiin vasta vuonna 1994. Nyt ehdotettu rikoslain 20 luvun säännösten uudistaminen on jatkoa tälle samalle kehitysuunnalle.

Uudistetut sukupuoliyhteyden pakottamista koskevat rangaistussäännökset on rikoksen teotavan perusteella porrastettu kolmeksi eritekemuodoksi: raiskaukseksi, sukupuoliyhteyden pakottamiseksi ja törkeäksi raiskaukseksi. Tällä kirjoitustavalla korostetaan seksuaalisen itsemääräämisoikeuden suojan loukkaamattomuutta sekä henkilöön kohdistuvan väkivallan ja pakon tuomittavuutta. Raiskauksen rangaistusasteikko on ankara. Tunnusmerkistöä ehdotetaan muutettavaksi siten, että uhrina ja tekijänä voi olla joko mies tai nainen, pakottavan vaaran vaatimus poistetaan, sukupuoliyhteyden määrittelyä laajennetaan ja seksuaalirikokset tulevat aikaisempaa laajemmin virallisen syytteen alaisiksi.

Porrastusta on arvosteltu, koska raiskauksen on katsottu olevan niin vakava rikos, ettei sitä voida jakaa kolmeen törkeysluokkaan, joista yksi on perustekomuotoa lievempi pakottaminen sukupuoliyhteyteen. Lievempää tekemuotoa koskevan säännöksen pelätään heikentävän seksuaalista itsemääräämisoikeutta, koska tuomioistuinten epäillään ryhtyvän tuomitsemaan pakottamisesta sukupuoliyhteyteen, vaikka tekoa olisi sen törkeyden vuoksi pidettävä raiskauksena.

Nykyisessä väkisinmakaamista koskevassa säännöksessä on erittäin lieventävien asianhaarojen vallitessa tehtyjä tekoja varten niin sanottu nimeämätön sivuasteikko. Rikoslain kokonaisuudistuksessa noudatetun kirjoittamistavan mukaisesti lievemmin rangaistava teko on nyt ehdotettu kirjoitettavaksi omaksi tunnusmerkistöseen. Myös muita törkeitä rikoksia on kolmipor- taistettu, mm. tahallinen henkirikos on jaoteltu

murhaan, tappoon ja surmaan. Kirjoittamistapa ei ole johtanut tuomitsemiskäytännön vääristymiseen. Rikoslain kokonaisuudistuksen toisen vaiheen eduskuntakäsittelyn aikana esitetyt vaihtoehdot epäluulot siitä, että perustekomuoto tappo syrjäytyy lievimmän tekemuodon surman kustannuksella ovat osoittautuneet perusteettomiksi.

Saamansa selvityksen perusteella valiokunta puoltaa tekemuotojen porrastamista. Aikaisempaa yksityiskohtaisempi ja laajempi tunnusmerkistö vahvistaa merkittävästi seksuaalisen itsemäärämisoikeuden ja henkilökohtaisen koskemattomuuden suojaa. Uusi kirjoittamistapa tukee rikoslain kokonaisuudistuksen tavoitetta ankaroittaa henkeen, terveyteen ja ruumiilliseen koskemattomuuteen kohdistuvien rikosten rangaistuksia omaisuusrikoksista tuomittaviin rangaistuksiin verrattuna. Lisäksi uusi kirjoittamistapa ohjaa tuomioistuimia nykyistä yhtenäisempään käytäntöön, kun se edellyttää tuomioistuinta perustelemaan, mitkä nimenomaiset seikat tapahtumaketjussa tekevät mahdolliseksi pitää rikosta kokonaisuutena arvostellen lieventävien asianhaarojen vallitessa tehtynä taikka törkeänä rikoksena. Valiokunta pitää itsestään selvänä, että raiskaussäännösten uusi kirjoitustapa näkyy myös tuomioistuinten rangaistuskäytännössä.

1 § Raiskaus. Pykälässä säädetään rangaistavaksi toisen pakottaminen sukupuoliyhteyteen käyttämällä henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai uhkaamalla käyttää sellaista väkivaltaa. Raiskaus voidaan toteuttaa myös saattamalla toinen tiedottomaksi, pelkotilaan tai muuhun sellaiseen tilaan, jossa on hän kykenemätön puolustamaan itseään.

Hallituksen esityksessä raiskauksen rangaistusasteikoksi ehdotetaan vankeutta vähintään kuusi kuukautta ja enintään kuusi vuotta. Vähimmäisrangaistus on sama kuin nykyisin. Esityksen perusteluissa arvioidaan, että ehdotettu enimmäisrangaistus on poikkeuksellisen ankara rikoksen perustekomuodon enimmäisrangaistukseksi. Ankaraa rangaistusmaksimia puoltaa raiskauksen sisältämä karkea puuttuminen toisen ruumiilliseen koskemattomuuteen ja siihen

liittyvä seksuaalisen itsemäärämisoikeuden vakavin ajateltavissa oleva loukkaus. Valiokunta pitää korkeaa enimmäisrangaistusta perustelluna ja esittää, että vähimmäisrangaistus nostetaan kuudesta kuukaudesta yhdeksi vuodeksi vankeutta. Vähimmäisrangaistuksen nostamisella valiokunta haluaa tehostaa seksuaalisen itsemäärämisoikeuden ja henkilökohtaisen koskemattomuuden rikosoikeudellista suojaa.

3 § Pakottaminen sukupuoliyhteyteen. Pykälän 1 momentissa on rangaistussäännös raiskauksen perustekomuotoa lievemmästä tekemuodosta ja 2 momentissa rangaistussäännös toisen pakottamisesta sukupuoliyhteyteen muulla kuin henkilöön kohdistuvalla väkivallalla tai sillä uhkaamisella.

Kahden eri tunnusmerkistön sisällyttämistä samaan pykälään perustellaan sillä, että raiskauksista ja muunlaista pakottamista koskevat säännökset muodostavat eri törkeysasteisten rikosten jatkumon. Tarkoitus on, ettei eri tekemuotojen väliin jää rankaisemattomien tekojen aluetta. Nykyiset sukupuoliyhteyteen pakottamista koskevat säännökset eivät ole tältä osin riittävän selkeitä, ja rangaistavien tekojen väliin on käytännössä jäänyt rankaisemattomia tekoja.

Tekoa arvioitaessa on otettava huomioon käytetyn väkivallan tai uhkauksen vähäisyys sekä muut rikokseen liittyvät seikat. Kyse on teon kokonaisarviointista, eikä säännöstä voida soveltaa pelkästään yhden säännöksessä mainitun seikan perusteella. Hallituksen esityksen perusteluissa esitetään näkökohtia säännöksen tulkinnasta. Valiokunta tähdentää, että raiskaussäännökset suojaavat seksuaalista itsemäärämisoikeutta ja henkilöllä on oikeus milloin tahansa kieltäytyä sukupuoliyhteydestä.

Valiokunta ehdottaa, että pykälän 1 momenttiin tehdään vähäinen sanamuotoa koskeva tarkistus.

5 § Seksuaalinen hyväksikäyttö. Lapsen ja nuoren seksuaalista koskemattomuutta ja itsemäärämisoikeutta suojaavia erityisiä rangaistussäännöksiä ovat seksuaalirikosluvun 5 §:n 1 momentin 1 kohdan mukainen seksuaalinen hyväksikäyttö, 6 § lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö,

7 § törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja 8 § seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta. Näiden säännösten lisäksi myös muut seksuaalirikoksia koskevat yleiset rangaistussäännökset koskevat nuoriin ja lapsiin kohdistuvia tekoja.

Seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan pykälän 1 momentti sisältää säännökset asemaan perustuvasta seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Momentin 1 kohdan säännöksellä suojataan koulussa tai muussa laitoksessa olevia alle 18-vuotiaita nuoria auktoriteettiasemassa olevien henkilöiden hyväksikäytöltä. Momenttiin sisältyvissä muissa ehdotetuissa kohdissa ei aseteta ikärajaa ja ne ovat siten sovellettavissa kaiken ikäisiin henkilöihin kohdistuviin tekoihin.

Valiokunta katsoo, että lasten ja nuorten seksuaalista koskemattomuutta on syytä suojata laajemmin kuin hallituksen esityksessä ehdotetaan. Pykälän 1 momentin 3 kohdan säännös toisen henkilön erityisen riippuvaisen aseman hyväksikäytöstä suojaa myös nuoria seksuaaliselta hyväksikäytöltä. Säännöksessä edellytetään kuitenkin asemaan perustuvaa merkitykseltään erityisen suurta riippuvuussuhdetta. Perusteluiden mukaan merkittävyttä harkittaessa on syytä arvioida suhteen merkitystä elämän perusedellytysten, esimerkiksi toimeentulon, asumisen, terveyden tai muiden keskeisten tarpeiden kannalta. Lapsilla ja aikuisilla on tällaisia suhteita erityisesti perhepiirissä ja sukulaisuussuhteissa sekä läheisissä ystävyyssuhteissa. Useissa muissa lasten ja aikuisten välisissä ihmissuhteissa tällaista, usein muodollisiin kriteereihin perustuvaa, riippuvuussuhdetta ei ole. Näissä, esimerkiksi ystävyteen tai tuttavuuteen, perustuvissa suhteissa vanhemmalla henkilöllä on usein kypsyneen, kokemukseen, ikään ja muihin niihin verrattavissa oleviin seikkoihin perustuva vahvempi asema.

Valiokunta ehdottaa, että 1 momenttiin lisätään uusi 2 kohta 18-vuotta nuoremman henkilön seksuaalisesta hyväksikäytöstä, jolla suojataan nuorta häntä vahvemmassa asemassa olevan henkilön hyväksikäytöltä. Rangaistavuuden edellytyksenä on, että nuoren kyky itsenäisesti päättää seksuaalisesta käyttäytymisestään on hänen kypsyntymyksiensä sekä osapuolten ikäeron vuoksi olennaisesti heikompi kuin teki-

jän kyky. Lisäksi edellytetään, että tekijä käyttää törkeästi väärin nuoren kypsyntymyyttä. Seksuaalisen itsemääräämisoikeuden olennainen loukkaaminen perustuu siihen, että kypsyntymämpi osapuoli on alisteisessa asemassa, eikä sen vuoksi voi tasavertaisesti päättää osallistumisestaan seksuaaliseen kanssakäymiseen, ja toinen osapuoli käyttää kypsyntymyyttä hyväkseen.

Osapuolten välinen suhde voi perustua esimerkiksi tuttavuuteen, ystävyteen tai muuhun sellaiseen seikkaan. Arvioitaessa henkilöiden kykyä päättää itsenäisesti seksuaalisesta käyttäytymisestään on otettava huomioon osapuolten iän lisäksi heidän henkinen ja ruumiillinen kehityksensä sekä elämäkokemuksensa. Kyky itsenäisiin päätöksiin edellyttää henkistä kypsyyttä ja pystyvyyttä harkitsemaan päätösten ja käyttäytymisen vaikutuksia. Henkilön ruumiillisella kehittyneisyydellä on merkitystä arvioitaessa, onko toinen osapuoli käyttänyt säännöksessä tarkoitetulla tavalla törkeästi hyväkseen toisen kypsyntymyyttä.

Säännös koskee seksuaalista suojaikärajaa vanhempia, eli yli 16-vuotiaita mutta alle 18-vuotiaita nuoria. Tämän ikäisillä nuorilla seksuaalisuhteet eivät ole harvinaisia. Säännöksen tarkoituksena on suojata niitä nuoria, jotka ovat ikäisiään ruumiillisesti ja henkisesti kehittymättömpiä ja kypsyntymämpiä käyttämään seksuaalista itsemääräämisoikeuttaan. Säännöksellä ei ole tarkoitus rajoittaa nuorten keskinäisiä tai kaikenlaisia nuorten ja heitä vanhempien henkilöiden välisiä seksuaalisuhteita. Ei myöskään sellaisia, joissa vanhempi henkilö on kypsyneempi ja henkisesti vahvemmassa asemassa. Rangaistavuuden olennainen edellytys on kypsyntymyyden törkeä hyväksikäyttäminen ja nuoren taivuttaminen seksuaaliseen kanssakäymiseen. Ikäerolla on merkitystä arvioitaessa osapuolten kypsyntymyseroa. Lapsen seksuaalisena hyväksikäyttönä ei pidetä tekoa, jos osapuolten iässä tai henkisessä ja ruumiillisessa kypsyntymässä ei ole suurta eroa. Ehdotettu uusi säännös edellyttää näissä suhteissa huomattavasti suurempaa eroa.

Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus velvoittaa sopimusvaltioi-

ta ryhtymään tarkoituksenmukaisesti toimenpiteisiin, jotta lasten hyväksikäyttö pornografisissa esityksissä ja aineistoissa estetään. Ehdotettu säännös täydentää tältä osin hallituksen esitystä, jonka säännökset suojaavat seksuaalista suojaikärajaa nuorempia lapsia seksuaaliselta hyväksikäytöltä ja muita alle 18-vuotiaita korvausta vastaan tapahtuvilta sukupuolisuhteilta.

Koska momenttiin on ehdotettu lisättäväksi uusi 2 kohta, on jälkimmäisten kohtien numerointia tarkistettava.

6 § Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Pykälän 1 momentti sisältää niin sanottua seksuaalista suojaikärajaa koskevan säännöksen, 2 momentti nuorten keskinäisiä sukupuolisuhteita koskevan rangaistavuuden rajoituksen ja 3 momentti erityisen rangaistussäännöksen sukupuolisuhteista eräissä perhesuhteissa.

Nykyisin seksuaalinen suojaikäraja on 16 vuotta. Sukupuoliyhteys ja siihen rinnastettava haureus alle 14 vuotta nuoremman henkilön kanssa on erikseen säädetty ankarammin rangaistavaksi rikokseksi. Nykyinen sääntelytapa on epäselvä ja asettaa eri suojaikärajat hetero- ja homoseksuaalisille suhteille. Suojaikärajan sääntelytavan selkeyttäminen on tarpeellista, ja hetero- ja homoseksuaalisten suhteiden suojaikärajojen yhdenmukaistaminen perusteltua. Valiokunta ei pidä kuitenkaan tarkoituksenmukaisena alentaa seksuaalista suojaikärajaa nykyisestä ja ehdottaa, että suojaikäraja säilytetään 16 vuodessa.

Lisäksi valiokunta ehdottaa, että 1 momentin kirjoittamistapaa selkeytetään erottamalla eri tekoavat omiksi kohdikseen ja muuttamalla kirjoittamistapa seuraavaksi:

”Joka

- 1) on sukupuoliyhteydessä *kuuttatoista* vuotta nuoremman lapsen kanssa,
 - 2) kosketelemalla tai muulla tavoin tekee *kuuttatoista* vuotta nuoremmalle lapselle seksuaalisen teon, joka on omiaan vahingoittamaan hänen kehitystään, tai
 - 3) saa hänet ryhtymään *2 kohdassa tarkoitettuun* tekoon,
- on tuomittava lapsen *seksuaalisesta hy-*

väksikäytöstä vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi.”

Momentin 1 kohdassa tekotapana on sukupuoliyhdyntä. Momentin 2 kohta koskee lapsen kohdistuvia tekoja, jotka ovat omiaan vahingoittamaan hänen kehitystään. Asian valiokuntakäsittelyn aikana on ilmennyt, että säännösehdotus on ymmärretty väärin ja sitä on tulkittu virheellisesti. On oletettu rangaistavuuden edellyttävän, että syyttäjän on pystyttävä näyttämään tuomioistuimessa toteen se, että seksuaalisella teolla on aiheutettu lapsen kehitykselle vahinkoa.

Valiokunta toteaa, että tämä käsitys on virheellinen. Kyseessä ei ole niin sanottu loukkaamisrikos tai konkreettinen vaarantamisrikos. Teon ei tarvitse aiheuttaa erillisen seurauksen tai konkreettisen vaaran syntymistä. Momentin 2 kohdan mukaan rangaistavuuden edellytyksenä ei siis ole, että seksuaalisella teolla on vahingoitettu tai vaarannettu lapsen kehitystä. Arvioidessaan seksuaalista tekoa tuomioistuin ei siten arvioi sitä, onko teko vahingoittanut tai aiheuttanut vaaraa lapsen kehitykselle. Ilmaisulla ”on omiaan aiheuttamaan” tarkoitetaan sitä, että teko on luonteeltaan sellainen, joka tyypillisesti aiheuttaa tunnusmerkistössä kuvatun seurauksen. Yleistäen voidaan siis todeta, että lapsen kohdistuva seksuaalinen teko aina vahingoittaa lasta.—Vastaavaa kirjoittamistapaa käytetään muuallakin rikoslaissa, esimerkiksi 40 luvun 3 §:ssä, joka koskee virkamiehen lahjusrikkomusta. Tällaisten säännösten tulkinta ei ole oikeuskäytännössä osoittautunut ongelmalliseksi.

Seksuaalisen teon luonnehdinta on tarpeellinen, koska seksuaalinen teko on määritelty luvun 10 §:n 2 momentissa on hyvin laajaksi. Säännöksen perusteluissa todetaan, että ilmaisu on niin neutraali, ettei se sellaisenaan aseta oikeastaan muuta rajoitusta kuin, että teon on liitettävä seksuaalisuuteen. Seksuaalisesta teosta esitetään esimerkkeinä mm. toisen koskettelu tai toiselle esiintyminen ja pornografisten filmien katselu. Säännöksen kritiikki on osittain perustunut käsitykseen, että rangaistavuuden edellytyksenä on sukupuoliyhteyteen rinnastettava, olennaisesti lapsen koskemattomuutta loukkaava teko. Sen lisäksi, että säännöksellä suojataan lapsia hyvin

erilaisilta teoilta, sillä suojataan myös eri ikäisiä ja eri kehitysvaiheessa olevia lapsia ja teon luonetta koskeva vaatimus on tarpeellinen.

Pykälän rangaistusasteikko on ehdotettu korotettavaksi samaksi kuin raiskauksen ja vastavasti törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön rangaistusasteikko samaksi kuin törkeän raiskauksen. Valiokunta ei pidä ehdotuksia perusteltuna, koska mainitut rikokset poikkeavat olennaisesti toisistaan. Raiskauksessa on kyse sukupuolilyhteyteen pakottamisesta käyttämällä henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai uhkaamalla käyttää sellaista väkivaltaa. Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistöön ei sisälly väkivaltaa tai sillä uhkaamista ja itseasiassa teko on rangaistava vaikka lapsi olisi itse halukas sukupuolilyhteyteen tai seksuaaliseen tekoon. Mikäli lapsen seksuaalisen hyväksikäytön yhteydessä pahoinpidellään tai uhataan väkivallalla, teon rikosoikeudellinen arviointi muuttuu. Tekoon on silloin sovellettava raiskausta taikka lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä ja pahoinpitelyä koskevia säännöksiä.

11 § Syyteoikeus. Ehdotetun säädöksen mukaan 3 ja 4 §:ssä sekä 5 §:n 1 momentissa tarkoitettut rikokset ovat asianomistajarikoksia.

Valiokunta ei pidä perusteltuna säätää kaikkia 5 §:n 1 momentissa tarkoitettuja rikoksia asianomistajarikoksiksi. Niiden rikosten, joissa on kysymys virka- tai ammattiaseman väärinkäytöstä, on syytä olla virallisen syytteen alaisia. Tällaisia ovat 1 momentin uudelleen numeroidut, 1 ja 3 kohdassa tarkoitettut rikokset. Valiokunta ehdottaa, että 5 §:n 1 momenttiin lisätty 2 kohdan rikos ja 4 (3) kohdassa tarkoitettu rikos ovat asianomistajarikoksia.

Virallinen syyttäjä voi nostaa syytteen asianomistajarikoksesta, jos erittäin tärkeä yleinen etu vaatii syytteen nostamista. Erittäin tärkeä yleinen etu vaatii syytteen nostamista esimerkiksi silloin, kun rikoksenteijä on syllistynyt useampiin seksuaalirikoksiin.

40 luku. Virkarikoksista ja julkisyhteisön työntekijän rikoksista

13 § Soveltamisalasäännös. Lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä, jonka mukaan 40 luvun

lahjuksen ottamista, lahjusrikkomusta ja menettämisseuraamusta koskevia säännöksiä sovelletaan myös Euroopan yhteisön palveluksessa olevaan henkilöön.

Rikoslain 40 luvussa on jo saman niminen 9 §. Tästä syystä on tarkoituksenmukaista sijoittaa ehdotettu säännös 9 §:n uudeksi 3 momentiksi ja poistaa 13 § lakiehdotuksesta. Kun rikoslain 40 luku uudistetaan, voidaan pykälät järjestää johdonmukaisesti. Koska valiokunta on edellä ehdottanut 16 lukuun lisättäväksi kaksi uutta pykälää, on pykälän viittaussäännös tarkistettava.

4. Laki pakkokeinolain 5 luvun 1 ja 10 §:n muuttamisesta

Yleistä. Hallituksen esityksessä 6/1997 vp ehdotetaan pakkokeinolain 1 ja 10 §:n muuttamista siten, että kotietsintä ja henkilöntarkastus saadaan suorittaa sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapidon selvittämiseksi.

Kotietsinnän ja henkilöntarkastuksen yhtenä edellytyksenä on, että selvitettävän rikoksen enimmäisrangaistus on enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta. Näissä rikosprosessuaalisia pakkokeinoja koskevissa pykälissä on kuitenkin luettelo rikoksista, joiden tutkimiseksi pakkokeinot ovat mahdollisia, vaikkei enimmäisrangaistus olekaan yli kuutta kuukautta vankeutta. Luetteloihin ehdotetaan lisättäväksi sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapito.

Hallituksen esityksessä 20/1998 vp ehdotetaan Schengenin yleissopimuksen 51 artiklan johdosta pakkokeinolain 5 luvun 1 §:ää muutettavaksi siten, että kotietsinnän edellytyksiä lievennetään niin, että tutkittavana olevan rikoksen enimmäisrangaistuksen on oltava vähintään kuusi kuukautta vankeutta.

Hallituksen esityksen 6/1997 vp valiokuntakäsittelyn yhteydessä on useiden rikosten enimmäisrangaistuksia esitetty korotettavaksi rikosoikeudellisten pakkokeinojen mahdollistamiseksi. Huomautusten lukuisuuteen vaikuttaa se, että yksi rikoslain uudistuksessa käytetyistä rangaistusasteikkoista on sakko—kuusi kuukautta vankeutta. Asteikko ei pääsäännön mukaan mah-

dollista kotietsintää tai henkilöntarkastusta. Valiokunta ei ole ehdottanut rangaistusasteikkoihin muutoksia pakkokeinojen mahdollistamiseksi, koska asteikot on asetettava rikosten haitallisuuden ja paheksuttavuuden eli niiden rangaistusarvon eikä rikosoikeudellisten pakkokeinojen edellytysten perusteella.

5 luku. Etsintä

1 § Kotietsinnän edellytykset. Valiokunta ehdottaa, että kotietsinnän edellytystä lievennetään hallituksen esityksen 6/1997 vp:n yhteydessä esityksessä 20/1997 vp:ssä ehdotetuin tavoin. Tämän johdosta on 1 §:n 1 momentissa olevasta luettelosta poistettava rikokset, joiden enimmäisrangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta.

10 § Henkilöntarkastuksen edellytykset. Rikoksesta epäiltyyn kohdistuvan henkilöntarkastuksen yleiset edellytykset ovat samat kuin kotietsinnässä. Henkilöntarkastuksessa tutkitaan, mitä henkilöllä on vaatteissaan tai muutoin yllään. Henkilöntarkastuksessa ja kotietsinnässä puututaan erilaisiin oikeushyviin—henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja kotirauhaan—eikä niiden keskinäinen vertailu ole ongelmatonta. Henkilöntarkastusta ei voitane kuitenkaan pitää yksilön oikeushyviin voimakkaammin puuttavana kuin kotietsintää. Valiokunta ehdottaa, että henkilöntarkastuksen edellytyksiä muutetaan johdonmukaisuussyistä samalla tavoin kuin kotietsinnän edellytyksiä. Säännösten yhdenmukaistaminen helpottaa myös esitutkintaviranomaisten työtä. Muutoksen johdosta pykälässä olevasta rikosluettelosta on poistettava ne rikokset, joiden enimmäisrangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta.

6 luku. Muut pakkokeinot

5 §. DNA-tunnisteiden määrittäminen ja tallettaminen (uusi). Vuonna 1997 voimaan tulleella lailla lisättiin pakkokeinolain 6 lukuun uusi 5 §. Pykälän 2 momentissa luetellaan rikokset, joihin syyllistyneelle henkilölle saadaan tehdä henkilönkatsastus DNA-tunnisteen määrittämiseksi ja tallettamiseksi poliisin henkilörekisteriin. Mo-

mentin 1 kohdassa luetellaan rikoslain 20 luvussa rangaistavaksi säädettyistä rikoksista väkisinmaakaaminen, vapautta loukkaava haureus, lapsen kohdistuva haureus, törkeä lapsen kohdistuva haureus ja lapsen vietteleminen haureuteen.

Rikosluettelo on tarkistettava 20 luvun uudistamisen takia. Valiokunta ehdottaa, että 1 kohdassa mainitaan raiskaus, törkeä raiskaus, sukupuoliyhteyteen pakottaminen, pakottaminen seksuaaliseen tekoon, seksuaalinen hyväksikäyttö, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö.

Lain nimike ja johtolause. Valiokunnan ehdottamista muutoksista seuraa, että lakiehdotuksen johtolauseetta ja lain nimikettä on tarkistettava.

5. Laki painovapauslain 37 §:n muuttamisesta

Lain 37 §:n 3 momentissa säädetään aikakautisen painokirjoituksen määräaikaisesta lakkauttamisesta. Lakkauttaminen voidaan tuomita, jos painokirjoituksen sisältö käsittää maanpetosrikoksen tai julkisen kehottamisen rikokseen. Momentin viittaussäännöstä ehdotetaan muutettavaksi, koska julkista kehottamista rikokseen koskeva säännös siirretään rikoslain 16 luvun 8 §:stä 17 luvun 1 §:ksi.

Tämän lisäksi momenttiin ehdotetaan muutosta, joka johtuu epäsiiveillisten julkaisujen leviämisen ehkäisystä annetun lain kumoamisesta. Lain 2 §:n 2 momentin perusteella aikakautinen julkaisu voidaan lakkauttaa määräajaksi, jos se sisältää toistuvasti sukupuolikuria tai säädyllyisyyttä loukkaavia kirjoituksia tai kuvia. Painovapauslakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että painokirjoitus, joka toistuvasti sisältää rikoslaisa kiellettyjä sukupuolisiveellisyyttä loukkaavia kuvia, voidaan lakkauttaa määräajaksi.

Lakivaliokunta on samaa mieltä kuin perustuslakivaliokunta (PeVL 23/1997 vp), ettei lainmuutosta ole sinänsä tarkoitettu kannanotoksi lakkauttamisinstituutioon. Muutoksessa on kyse rikoslain uudistuksesta johtuvasta välttämättömästä lakiteknisestä korjauksesta. Perustuslakivaliokunta on edelleen todennut, että ehdotettu säännös on vaikea sovittaa yhteen hallitusmuodon 10 §:n 1 momentin kanssa, joka kieltää vies-

tin julkaisemisen ennakolta estämisen. Ehdotuksen sanamuotoa on tästä syystä välttämätöntä täsmentää. Lakivaliokunta ehdottaa momentin täydentämistä siten, että määräaikainen lakkauttaminen voidaan tuomita, ellei se ole rikoksen laatu ja muut olosuhteet huomioon ottaen kohtuuton seuraamus. Lisäksi viittaussäännöstä on tarkistettava, koska valiokunta on edellä ehdottanut yhden pykälän poistamista rikoslain 17 luvusta.

7. Laki poliisilain 51 §:n muuttamisesta

Poliisilain 51 § ehdotetaan siirrettäväksi rikoslain 16 lukuun. Valiokunta on edellä ehdottanut, että rikoslakiin sijoitettavan rikoksen nimi muutetaan. Tästä johtuen myös poliisilain 51 §:n nimeä ja pykälän sanamuotoa on tarkistettava. Valiokunta on edellä ehdottanut myös, että rikoslain 16 lukuun lisätään uusi 2 §. Tämän vuoksi viittaussäännös on muutettava vastaamaan rikoslain 16 luvun uutta pykälänumerointia.

8. Laki sterilöimislain 11 §:n muuttamisesta ja

9. Laki kastroimislain 11 §:n muuttamisesta

Steriloimislain 11 §:ssä ja kastroimislain 11 §:ssä säädetään rangaistavaksi väärän tiedon antaminen viranomaiselle tai lääkärille. Rangaistus-säännökset ehdotetaan korvattavaksi viittaussäännöksellä rikoslain 16 lukuun. Tällöin rangaistavaa olisi vain kirjallisesti tapahtuva väärän tiedon antaminen viranomaiselle.

Mainittujen terveydenhuollon lakien tarkoitamisissa tilanteissa on kuitenkin tavanomaista, että lääkäri kirjaa toimenpidettä koskevaan hakemuslomakkeeseen potilaan suullisesti antamat tiedot. Lisäksi tietojen vastaanottaja voi olla myös muu kuin virkälääkäri. Valiokunta katsoo, että ehdotetut säännökset rajaavat rangaistavan väärän tietojen antamisen epätarkoituksenmukaisella tavalla. Valiokunta ehdottaa, että lakiehdotuksia muutetaan siten, että viranomaiselle tai lääkärille oikeudellisesti merkityksellisen totuudenvastaisen tiedon antaminen sterilöimisasiassa ja kastroimisasiassa on sakolla rangaistava teko. Rangaistus-säännös on toissijainen rikoslain 16 luvun 8 §:ssä rangaistavaksi säädettyyn tekoon nähden.

10. Laki raskauden keskeyttämisestä annetun lain muuttamisesta

1 §. Pykälässä säädetään perusteista, joilla raskaus voidaan naisen pyynnöstä keskeyttää. Pykälän 3 kohdassa viitataan rikoslain 20 luvun säännöksiin. Viittaussäännöstä on tarkistettava, koska 20 lukua uudistettaessa osa säännöksistä siirretään 17 lukuun.

Valiokunta on edellä ehdottanut, että rikoslain 17 luvusta poistetaan yksi pykälä. Tämän vuoksi viittaussäännös on muutettava vastaamaan rikoslain 17 luvun uutta pykälänumerointia.

3 §:n 1 momentti. Raskautta ei saa keskeyttää, ellei momentissa mainitusta asianomistajarikoksesta ole nostettu syytettä tai sitä ole ilmoitettu syyteeseen pantavaksi taikka rikoksen tapahtumista poliisitutinnan perusteella ole pidettävä ilmeisenä. Viittaussäännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä viitataan rikoslain 20 luvun asianomistajarikoksiin.

Valiokunta on edellä ehdottanut rikoslain 20 luvun 11 §:n muuttamista siten, että saman luvun 5 §:n 1 momentin rikoksista vain 2 ja 4 kohdassa tarkoitettut rikokset ovat asianomistajarikoksia. Tästä syystä viittaussäännöstä on vastaavasti tarkistettava.

14 §. Pykälässä säädetään rangaistavaksi väärän tiedon antaminen viranomaiselle tai lääkärille raskauden keskeyttämistä koskevassa asiassa. Säännös ehdotetaan korvattavaksi viittaussäännöksellä rikoslain 16 lukuun. Tällöin rangaistavaa olisi vain kirjallisesti tapahtuva väärän tiedon antaminen viranomaiselle.

Valiokunta on edellä 8. ja 9. lakiehdotusten yhteydessä ehdottanut väärän tiedon antamista koskevien vastaavien säännösten muuttamista. Valiokunta ehdottaa samanlaisen muutoksen tekemistä myös tähän pykälään.

11. Laki osakeyhtiölain 16 luvun 8 §:n 1 kohdan kumoamisesta

Osakeyhtiön lain 16 luvun 8 §:ää on muutettu 1 päivänä syyskuuta 1997 voimaan tulleella lailla osakeyhtiölain muuttamisesta (145/1997). Tä-

män vuoksi lakiehdotuksen 1 §:ään on tehtävä lainmuutoksesta johtuvat tarkistukset.

12. Laki asunto-osakeyhtiölain 88 §:n kumoamisesta

Asunto-osakeyhtiön lain 88 §:ää on muutettu 1 päivänä syyskuuta 1997 voimaan tulleella lailla asunto-osakeyhtiölain muuttamisesta (150/1997). Tämän vuoksi lakiehdotuksen 1 §:ään ja lain nimikkeeseen on tehtävä lainmuutoksesta johtuvat tarkistukset.

13. Laki osuuskuntalain 199 §:n muuttamisesta,

14. Laki kilpailunrajoituksista annetun lain 27 §:n muuttamisesta,

15. Laki luottolaitostoiminnasta annetun lain 98 §:n muuttamisesta ja

16. Laki sijoitusrahastolain 68 §:n muuttamisesta

Valiokunta on edellä ehdottanut, että rikoslain 16 lukuun lisätään uusi 2 §. Tämän vuoksi lakiehdotusten viittaussäännökset on muutettava vastaamaan rikoslain 16 luvun uutta pykälänumerointia.

17. Laki vakuutusyhtiölain 18 luvun 4 §:n 1 ja 2 kohdan kumoamisesta

Vakuutusyhtiölain 18 luvun 4 §:n 2 kohtaa on muutettu 1 päivänä syyskuuta 1997 voimaan tulleella lailla vakuutusyhtiölain muuttamisesta (611/1997). Tämän vuoksi lakiehdotuksen 1 §:ään on tehtävä lainmuutoksesta johtuvat tarkistukset.

19. Laki vakuutuspalvelujen vapaasta tarjonnasta annetun lain 22 §:n 1 kohdan kumoamisesta ja

20. Laki ulkomaisten vakuutusyhtiöiden toiminnasta Suomessa annetun lain 44 §:n 1 kohdan kumoamisesta

Laki vakuutuspalvelujen vapaasta tarjonnasta ja laki ulkomaisten vakuutusyhtiöiden toiminnasta Suomessa on kumottu 1 päivänä syyskuuta 1997 voimaan tulleella lailla (613/1997). Valiokunta ehdottaa, että 19. ja 20. lakiehdotus hylätään.

24. Laki tullilain 42 §:n muuttamisesta

Valiokunta on edellä ehdottanut, että rikoslain

16 lukuun lisätään uusi 2 §. Tämän vuoksi lakiehdotuksen 42 §:n 1 momentin viittaussäännös on muutettava vastaamaan rikoslain 16 luvun uutta pykälänumerointia.

31. Laki nopeusvalvontaa vaikeuttavien laitteiden kieltämisestä annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunta on 26 päivänä toukokuuta 1998 hyväksynyt lain liikennevalvontaa vaikeuttavien laitteiden kieltämisestä, jolla kumotaan laki nopeusvalvontalaitteiden kieltämisestä. Valiokunta ehdottaa, että 31. lakiehdotus hylätään.

35. Laki arpajaislain 6 §:n muuttamisesta ja

36. Laki rahankeräyslain 12 §:n muuttamisesta

Arpajaislain 6 §:n 1 momentissa säädetään rangaistavaksi arpajaisten luvaton järjestäminen, luvattomien tai ulkomailla järjestettyjen arpajaisten arpojen myynti, kaupanpito ja muu edistäminen. Pykälän 2 momentti sisältää avoimen rangaistussäännöksen arpajaislain rikkomisesta. Rangaistusasteikko on sakko tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Lain rangaistussäännös ehdotetaan siirrettäväksi rikoslain 17 luvun 17 §:ään, johon arpajaislain 6 §:ssä viitattaisiin.

Rahankeräyslain 12 §:n 1 momentissa säädetään rangaistavaksi luvattoman rahankeräyksen järjestäminen ja tilityksen laiminlyöminen. Rahankeräysrikoksesta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Pykälän 2 momentti sisältää avoimen rangaistussäännöksen rahankeräyslain rikkomisesta. Rahankeräysrikkomuksesta voidaan tuomita sakkoon. Lain 12 §:stä ehdotetaan poistettavaksi mahdollisuus tuomita vankeusrangaistus, momentit yhdistettäväksi ja säännöksen soveltamisala täsmennettäväksi.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan sekä arpajaislain että rahankeräyslain uudistaminen on valmisteltavana. Näiden lakien tai rikoslain muuttaminen ei ole tässä yhteydessä tarkoituksenmukaista ja valiokunta on edellä ehdottanut rikoslain 17 luvun 17 §:n poistamista 1. lakiehdotuksesta. Uudistettaessa arpajaislakia ja rahankeräyslakia on säännösten sisältö ja tarvittavien rangaistusuhkien ankaruus arvioitava. Mikäli vankeusuhkaisia rangaistussäännöksiä

pidetään välttämättöminä, ne on eduskunnan hyväksymän rikoslain kokonaisuudistuksessa noudatettavan periaatteen mukaisesti keskitettävä rikoslakiin. Edellä mainituin perustein valiokunta ehdottaa, että lakiehdotukset hylätään.

37. Laki eläinsuojelulain muuttamisesta

54 § Eläinsuojelurikkomus. Rikoslain 17 luvun 23 §:n 1 momentin perusteella eläinsuojelurikoksesta, lievistä eläinsuojelurikoksesta tai eläinsuojelurikkomuksesta tuomittu tai tuomitsematta jätetty henkilö voidaan tuomita eläintenpitokielttoon eli menettämään oikeutensa pitää tai hoitaa eläimiä taikka muuten vastata eläinten hyvinvoinnista.

Eläintenpitokiellon rikkominen ei ole nykyisin rangaistavaa. Eläintenpitokieltto on luonteeltaan turvaamistoimenpide ja verrattavissa esimerkiksi ajokielttoon. Ajokiellon ja eräiden muiden turvaamistoimenpidekieltojen rikkominen on rangaistavaa. Eläintenpitokiellon tehostamiseksi on sen rikkominen syytä kriminalisoida. Valiokunta ehdottaa, että pykälän 2 momenttiin lisätään uusi 2 kohta. Sen mukaan eläintenpitokiellon tahallinen tai tuottamuksellinen rikkominen tai välikätenä toimiminen eläintenpitokiellon rikkomiseksi on rangaistavaa eläinsuojelurikkomuksena.

38. Laki avioliittolain voimaanpanosta annetun lain 13 §:n muuttamisesta (uusi lakiehdotus)

Avioliittolain voimaanpanosta annetun lain 13 §:ssä säädetään rangaistavaksi väärän tiedon antaminen viranomaisille. Rangaistusasteikko on sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Valiokunta ehdottaa, että vankeusuhkainen rangaistussäännös korvataan viittaussäännöksellä rikoslain 16 luvun 8 §:ään.

39. Laki telemarkkinalain 50 §:n muuttamisesta (uusi lakiehdotus)

Valiokunta on edellä ehdottanut, että rikoslain 17 luvun 13 §:n ilkivaltasäännökseen lisätään puhelimitse tapahtuva häiritseminen. Rikostutkinnan helpottamiseksi valiokunta ehdottaa telemarkkinalain 50 §:n muuttamista siten, että poliisille annetaan oikeus teleliittymän haltijan suostumuksella saada tunnistamistietoja teleliitty-

mään otetuista teleyhteyksistä puhelimitse tehdyn ilkivallan selvittämiseksi.

40. Laki kaapelilähetystoiminnasta annetun lain 23 §:n 2 momentin kumoamisesta (uusi lakiehdotus)

Kaapelilähetystoiminnasta annetun lain 23 §:n 2 momentissa säädetään rangaistavaksi raakaa väkivaltaa sisältävän, mielenterveyttä vahingoittavan taikka epäsiiveillisen ohjelman lähettäminen tai lähetyttäminen. Säännöstä ei kuitenkaan sovelleta, jos ohjelman sisältämä esitys on elokuvien tarkastuksesta annetun lain (299/1965) mukaisesti hyväksytty lähetettäväksi. Sisällöltään kielletyn ohjelman lähettämisestä kaapelitse -nimisen rikoksen rangaistusasteikko on sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta.

Tämä rikoslain ulkopuolisen vankeusuhkaisen rangaistussäännöksen muuttaminen tai kumoaminen on jäänyt epähuomiossa pois hallituksen esityksestä. Valiokunta ehdottaa, että momentti kumotaan, koska ehdotetut rikoslain 17 luvun 17 § väkivaltakuuvauksen levittämistä ja 18 § sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittämistä koskevat säännökset ovat päällekkäiset kaapelilähetystoiminnasta annetun lain 23 §:n 2 momentin kanssa. Säännösten ulkopuolelle jää ainoastaan mielenterveyttä vahingoittava ohjelma. Rikoslakiin sisältyvien rikosten rangaistusasteikot ovat sakkoa tai vankeutta enintään 2 vuotta ja siten merkittävästi ankarammat kuin kumottavassa säännöksessä.

41. Laki liiketoimintakiellosta annetun lain 16 §:n kumoamisesta (uusi lakiehdotus)

Valiokunta on edellä ehdottanut, että liiketoimintakiellosta annetun lain 16 §:n vankeusuhkaisen rangaistussäännös siirretään rikoslain 16 luvun 11 §:ksi. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa, että liiketoimintakiellosta annetun lain 16 § muutetaan rikoslain mainittua pykälää koskevaksi viittaussäännökseksi.

Lakialoitteet

Lakialoite 39/1995 vp. Valiokunta ehdottaa, että epäsiiveillisten julkaisujen levittämisen ehkäisemisestä annettu laki kumotaan ja että sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan

hallussapito säädetään rangaistavaksi rikoslain 17 luvun 19 §:ssä. Rikoksen rangaistusasteikko on sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Valiokunnan kannasta seuraa, että lakialoite on hylättävä.

Lakialoite 31/1996 vp ja lakialoite 50/1996 vp. Valiokunta ehdottaa, että yleisperusteluissa esitetyin perustein lakialoitteet hylätään.

Lakialoite 1/1998 vp. Valiokunta ehdottaa, että rikoslain 17 luvun 24 §:n 1 momentti seuraamuksia koskevia säännöksiä hyväksytään muutettuna. Valiokunnan kannasta seuraa, että lakialoite on hylättävä.

Toivomusaloitteet

Toivomusaloite 23/1995 vp ja toivomusaloite 24/1995 vp. Valiokunta ehdottaa, että sukupuoliseellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapito säädetään rangaistavaksi rikoslain 17 luvun 19 §:ssä. Valiokunnan kannasta seuraa, että toivomusaloitteet on tältä osin hylättävä. Muilta osin toivomusaloitteet eivät kuulu lakivaliokunnan toimialaan.

Toivomusaloite 26/1995 vp. Valiokunta ehdottaa, että rikoslain 17 luku rikoksista yleistä järjestystä vastaan ja 20 luku seksuaalirikoksista hyväksytään mietinnössä esitetyllä tavoin muutettuna. Lisäksi valiokunta on yleisperusteluissa esitetyin perustein ehdottanut, että prostituutiota koskeva lakialoite 31/1996 vp hylätään. Valiokunnan kannasta seuraa, että näiltä osin myös toivomusaloite on hylättävä. Muilta osin toivomusaloite ei kuulu lakivaliokunnan toimialaan.

Päätösehdotukset

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että hallituksen esitykseen 6/1997 vp sisältyvät 19., 20., 31., 35. ja 36. lakiehdotus hylätään,

että hallituksen esitykseen 6/1997 vp sisältyvät 2., 3., 6., 18., 21.—23., 25.—30., 32.—34. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana,

että hallituksen esitykseen 6/1997 vp sisältyvää 1. lakiehdotusta täydennetään hallituksen esitykseen 117/1997 vp sisältyvällä lakiehdotuksella ja hyväksytään muutettuna (Valiokunnan rikoslakiehdotus),

että hallituksen esitykseen 6/1997 vp sisältyvät 4., 5., 7.—17., 24. ja 37. lakiehdotus hyväksytään muutettuna (Valiokunnan muutosehdotukset),

että hyväksytään uudet lakiehdotukset 38.—41. (Valiokunnan uudet lakiehdotukset),

että lakialoitteet 39/1995 vp, 31/1996 vp, 50/1996 vp ja 1/1998 vp hylätään ja

että toivomusaloitteet 23/1995 vp, 24/1995 vp ja 26/1995 vp hylätään.

Valiokunnan rikoslakiehdotus**1.****Laki
rikoslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 10 ja 19 luku, 24 luvun 2 ja 4 § ja 26 luku, 42 luvun 2, 5, 5 a, 7 ja 8 § sekä 43 luvun 4 ja 8 §, sellaisina kuin niistä ovat 10, 19 ja 26 luku niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen, 42 luvun 2 § (poist.) laissa 425/1944, 5 § (poist.) laissa 48/1928, 5 a § (poist.) laissa 44/1919 ja 7 § (poist.) laissa 578/1995 sekä 43 luvun 4 § laeissa 402/1939 ja 519/1991 ja 8 § mainitussa (poist.) laissa 402/1939, muutetaan 16, 17 ja 20 luku, sellaisina kuin ne ovat niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen, sekä lisätään 1 luvun 11 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 626/1996, uusi 2 momentti, lakiin siitä mainitulla lailla 578/1995 kumotun 15 luvun tilalle uusi 15 luku, 40 luvun 9 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 792/1989, uusi 3 momentti ja 47 lukuun uusi 6 a § seuraavasti:

1 luku**Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta****11 § (HE 117/1997 vp)***Kaksoisrangaistavuuden vaatimus*

 Vaikka teosta ei säädetä rangaistusta tekopai-
 kan laissa, siihen sovelletaan Suomen lakia, jos
 sen on tehnyt Suomen kansalainen tai 6 §:n 3
 momentin 1 kohdassa tarkoitettu henkilö ja teos-
 ta säädetään rangaistus

- 1) 17 luvun 18 tai 19 §:ssä,
- 2) 20 luvun 6—8 §:ssä tai
- 3) 20 luvun 9 §:ssä, jos teko kohdistuu kahdek-
 saatoista vuotta nuorempaan henkilöön.

15 luku**Rikoksista oikeudenkäyttöä vastaan****1 §***Perätön lausuma tuomioistuimessa*

Jos

- 1) todistaja tai asiantuntija tuomioistuimessa,

2) asianosainen tuomioistuimessa totuusva-
 kuutuksen nojalla kuulusteltaessa tai

3) muu henkilö tuomioistuimessa valan tai
 vakuutuksen nojalla

antaa väärän tiedon asiassa tai ilman laillista
 syytä salaa siihen kuuluvan seikan, hänet on tuo-
 mittava *perättömästi lausumasta tuomioistui-
 messa (poist.)* vankeuteen enintään kolmeksi vuo-
 deksi.

2 §*Perätön lausuma viranomaismenettelyssä*

Jos

1) joku valan tai vakuutuksen nojalla oikeu-
 denkäyntiin rinnastettavassa viranomaismenet-
 telyssä,

2) muu kuin rikoksesta epäilty rikosasian esi-
 tutkinnassa henkilökohtaisesti läsnä ollen kuu-
 lusteltaessa tai

3) muu kuin *poliisilain (493/1995) 38 §:n*
2 momentissa tarkoitettussa asemassa oleva poli-
 isitutkinnassa tai siihen rinnastettavassa viran-
 omaismenettelyssä henkilökohtaisesti läsnä ol-
 len kuulusteltaessa antaa väärän tiedon asiassa
 tai ilman laillista syytä salaa siihen kuuluvan
 seikan, hänet on tuomittava *perättömästi lausu-*

masta viranomaismenettelyssä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Oikeushenkilön lakimääräinen edustaja, jota esitutkinnassa kuulustellaan *tämän* oikeushenkilön rangaistusvastuuta selvitettäessä, rinnastetaan rikoksesta epäiltyyn.

3 §

Törkeä perätön lausuma tuomioistuimessa

Jos 1 §:ssä tarkoitetussa perättömässä lausumassa

1) aiheutetaan *vakava* vaara, että tuomioistuin (*poist.*) tuomitsee syyttömän vankeuteen tai muuhun ankaraan seuraamukseen tai jonkun huomattavasti ankarampaan seuraamukseen kuin mihin hänet muutoin tuomittaisiin tai että tuomioistuin varsin todennäköisesti tekee asianosaiselle muuten erityisen tuntuvaan vahinkoa aiheuttavan väärän päätöksen,

2) totuudenvastaisuus tai salaaminen koskee erityisen merkityksellistä seikkaa tai

3) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentehtäjä on tuomittava *törkeästä perättömästä lausumasta tuomioistuimessa* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

4—7 §

(Kuten HE)

8 §

Törkeä todistusaineiston vääristeleminen

Jos todistusaineiston vääristelemisessä

1) aiheutetaan *vakava* vaara, että syytön (*poist.*) tuomitaan vankeuteen tai muuhun ankaraan seuraamukseen,

2) rikoksen kohteena on erityisen merkityksellinen todiste tai

3) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentehtäjä on tuomittava *törkeästä todistusaineiston vääristelemisestä* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

9 §

Oikeudenkäytössä kuultavan uhkaaminen

Joka oikeudettomasti

1) väkivallalla tai uhkauksella estää tai yrittää estää toista antamasta lausuntoa todistajana, asiantuntijana, muuna kuultavana tai asianosaisena oikeudenkäynnissä, esitutkinnassa, poliisitutkinnassa tai niihin rinnastettavassa muussa viranomaismenettelyssä tai vaikuttaa tai yrittää vaikuttaa lausunnon sisältöön tai

2) tekee tai uhkaa tehdä *väkivaltaa toiselle tai häneen 10 §:n 2 momentissa* tarkoitetussa *suhteessa olevalle henkilölle* sen vuoksi, mitä *tämä* on lausunut edellä tarkoitetussa kuulustelussa,

on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *oikeudenkäytössä kuultavan uhkaamisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.

10 §

Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen

Joka tietää Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisen, maanpetoksen, törkeän maanpetoksen, vakoilun, törkeän vakoilun, valtiopetoksen, törkeän valtiopetoksen, raiskauksen, törkeän raiskauksen, *törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön*, murhan, tapon, surman, törkeän pahoinpitelyn, ryöstön, törkeän ryöstön, ihmisryöstön, panttivangin ottamisen, törkeän tuho työn, törkeän terveyden vaarantamisen, ydinräjähdერიoksen, aluksen kaappauksen, törkeän ympäristön turmelemisen tai törkeän huumausainerikoksen olevan hankkeilla eikä ajoissa, kun rikos vielä olisi estettävissä, anna siitä tietoa viranomaiselle tai sille, jota vaara uhkaa, on tuomittava, jos rikos tai sen rangaistava yritys tapahtuu, *törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä ei kuitenkaan tuomita rangaistukseen sitä, jonka olisi rikoksen estämiseksi täytynyt antaa ilmi puolisonsa, sisaruksensa, sukulaisensa suoraan ylenevässä tai alenevässä polvessa taikka henkilö, joka asuu hänen kanssaan yhteistaloudessa tai on muu-

ten näihin rinnastettavan henkilökohtaisen suhteen takia läheinen.

(3 mom. poist.)

11—13 §
(Kuten HE)

16 luku

Rikoksista viranomaisia vastaan

1 §

Virkamiehen väkivaltainen vastustaminen

Joka

1) käyttää tai uhkaa käyttää väkivaltaa pakottaakseen virkamiehen tekemään tai jättämään tekemättä julkisen vallan käyttöä sisältävän virkatoimen,

2) muuten käyttää tai uhkaa käyttää väkivaltaa sellaisen virkatoimen johdosta sitä suorittavaa virkamiestä vastaan tai

3) käyttää väkivaltaa virkamiestä tai häneen 15 luvun 10 §:n 2 momentissa tarkoitettussa suhteessa olevaa henkilöä vastaan kostakseen sellaisen virkatoimen,

on tuomittava virkamiehen väkivaltaisesta vastustamisesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

Virkamiehen väkivaltaisesta vastustamisesta tuomitaan myös se, joka menettelee 1 momentissa mainitulla tavalla palvelusta toimittavaa sotilasta tai sitä kohtaan, joka virkamiehen pyynnöstä tai suostumuksella avustaa virkamiestä julkisen vallan käyttöä sisältävässä virkatoimessa.

2 § (Uusi)

Virkamiehen vastustaminen

Jos virkamiehen väkivaltainen vastustaminen, huomioon ottaen väkivallan tai uhkauksen vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen lieventävien asianhaarojen vallitessa tehty, rikoksentehtyjä on tuomittava virkamiehen vastustamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

3 (2) §

Haitanteko virkamiehelle

Joka käyttämättä väkivaltaa tai sen uhkaa oikeudettomasti estää tai yrittää estää 1 §:ssä tarkoitettujen virkatoimen suorittamista tai vaikeuttaa sitä, on tuomittava *haitanteosta virkamiehelle* sakkoon.

Haitanteosta virkamiehelle tuomitaan myös se, joka menettelee 1 momentissa mainitulla tavalla palvelusta toimittavaa sotilasta tai sitä kohtaan, joka virkamiehen pyynnöstä tai suostumuksella avustaa virkamiestä julkisen vallan käyttöä sisältävässä virkatoimessa.

4 (3) §

Niskoittelu poliisia vastaan

Joka

1) jättää noudattamatta poliisimiehen yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi taikka tehtävän suorittamiseksi toimivaltansa rajoissa antaman käskyn tai kiellon,

2) kieltäytyy antamasta poliisimiehelle poliisilain 10 §:n 1 momentissa tarkoitettuja henkilötietoja,

3) jättää noudattamatta poliisilain 21 §:ssä tarkoitettua, poliisimiehen kulkuneuvon pysäyttämiseksi tai siirtämiseksi antaman selvästi havaittavan merkin tai määräyksen,

4) laiminlyö poliisilain 45 §:ssä säädetyn avustamisvelvollisuutensa tai

5) hälyttää aiheettomasti poliisiin taikka antamalla vääriä tietoja (*poist.*) vaikeuttaa poliisin toimintaa,

on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *niskoittelusta poliisia vastaan* sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi kuukaudeksi.

5—9 (4—8) §
(Kuten HE)

10 (9) §

Omaisuuutta koskevan viranomaiskiellon rikkominen

Joka oikeudettomasti

1) murtaa viranomaisen asettaman lukon, sinetin, esteen tai merkinnän, jolla esine tai muu kohde on suljettu tai eristetty, tai muuten murtautuu viranomaisen tällä tavoin sulkemaan esineeseen tai muuhun kohteeseen,

2) tunkeutuu viranomaisen sulkemaan rakennukseen tai huoneeseen tai muuten rikkoo rikoksen selvittämisen turvaamiseksi pakkokeinolain 6 luvun 2 §:n nojalla annetun kiellon,

3) ryhtyy takavarikkoon tai vakuustakavarikkoon otettuun, ulosmitattuun tai sellaiseen irtaimen esineeseen, jonka muualla siirtämisen viranomaisena on kieltänyt, tai

4) vastoin hukkaamiskieltoa tai muuta viranomaismieltoa hukkaa tai luovuttaa omaisuutta tai vastoin maksukieltoa maksaa saatavan tai palkan,

on tuomittava omaisuutta koskevan viranomaismielon rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

(2 mom. kuten HE)

11 § (Uusi)

Liiketoimintakiellon rikkominen

Joka rikkoo liiketoimintakiellon tai väliaikaisen liiketoimintakiellon, on tuomittava liiketoimintakiellon rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Liiketoimintakiellon rikkomisesta tuomitaan myös se, joka toimii toisen välikätenä liiketoimintakiellon tai väliaikaisen liiketoimintakiellon kiertämiseksi.

12 (10) § (Kuten HE)

13 (11) §

Lahjuksen antaminen

Joka virkamiehelle, julkisyhteisön työntekijälle tai (poist.) sotilaille taikka Euroopan yhteisöjen palveluksessa olevalle lupaa, tarjoaa tai antaa tämän toiminnasta palvelussuhteessa asianomaiselle itselleen tai toiselle tarkoitetun lahjan tai muun edun, jolla vaikutetaan tai pyritään vaikuttamaan taikka joka on omiaan vaikuttamaan mainitun henkilön toimintaan palvelussuhteeseen,

sa, on tuomittava lahjuksen antamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

(2 mom. kuten HE)

14—18 (12—16) § (Kuten HE)

19 (17) §

Rajoitussäännös

Tämän luvun 1—3 §:n säännöksiä ei sovelleta 17 luvun 6 §:ssä tarkoitettuihin tekoihin.

20 (18) §

Määritelmä

Euroopan yhteisöjen palveluksessa olevalla tarkoitetaan henkilöä, joka on pysyvässä tai tilapäisessä palvelussuhteessa Euroopan parlamentissa, Euroopan unionin neuvostossa, Euroopan yhteisöjen komissiossa, Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa, tilintarkastustuomioistuimessa, alueiden komiteassa, talous- ja sosiaalikomiteassa, Euroopan oikeusasiamiehen palveluksessa, Euroopan investointipankissa, Euroopan keskuspankissa tai Euroopan yhteisöjen perustamissopimusten nojalla perustetussa muussa elimessä taikka toimeksiannon perusteella hoitaa jonkin Euroopan yhteisöjen toimielimen tai Euroopan yhteisöjen perustamissopimusten nojalla perustetun muun elimen antamaa tehtävää.

17 luku

Rikoksista yleistä järjestystä vastaan

1—4 § (Kuten HE)

5 §

Yleisen järjestyksen aseellisen rikkomisen valmistelu

Joka tehdäkseen 12 luvun 1—4 §:ssä, 16 luvun 1 tai 15 §:ssä tai tämän luvun 3 §:ssä tarkoitetun rikoksen värvää tai kokoaa aseellista väkeä, on tuomittava yleisen järjestyksen aseellisen rikkomisen valmistelusta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

6 §

Järjestystä ylläpitävän henkilön vastustaminen

(1 mom. kuten HE)

Järjestystä ylläpitävällä henkilöllä tarkoitetaan tässä pykälässä1) järjestyksen pitämisestä joukkoliikenteessä annetussa laissa (472/1977) tarkoitettua kuljettajaa, häneen rinnastettavaa henkilöä *taikka* heitä *kuljettajan* tai *häneen rinnastettavan henkilön* pyynnöstä avustavaa matkustajaa,

2) joukkoliikenteen tarkastusmaksusta annetussa laissa (469/1979) tarkoitettua matkalippujen tarkastajaa,

3) vartioimisliikelaissa (237/1983) tarkoitettua vartijaa *sekä*

4) julkisista huvitilaisuuksista annetussa laissa (492/1968), ulkoilulaissa (606/1973), yleisten kokousten järjestysmiehistä annetussa asetuksessa (190/1933) ja majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetussa asetuksessa (727/1991) tarkoitettua järjestysmiestä.

(5 kohta *poist.*)

7 §

Valtionrajarikos

Joka

1) ylittää Suomen rajan ilman siihen oikeuttavaa passia tai muuta *matkustamisoikeuden osoittavaa* asiakirjaa tai muualta kuin luvallisesta maahantulo- tai maastalähtöpaikasta tai vastoin lakiin perustuvaa kieltoa *taikka* sitä yrittää,

2) muuten rikkoo rajan ylittämisestä annettu- ja säännöksiä tai

3) luvottomasti oleskelee tai liikkuu tai ryhtyy rajavyöhykealaissa (403/1947) kiellettyyn toimeen rajavyöhykkeellä,

on tuomittava *valtionrajarikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään *yhdeksi vuodeksi*.

(2 mom. kuten HE)

8 §

*Laittoman maahantulon järjestäminen*Joka (*poist.*)1) tuo tai yrittää tuoda *Suomeen* ulkomaalai-

sen, jolla ei ole maahantuloon vaadittavaa passia, viisumia tai oleskelulupaa,

2) järjestää tai välittää 1 kohdassa tarkoitettulle ulkomaalaiselle kuljetuksen Suomeen tai

3) luovuttaa toiselle väärän tai väärennetyn *taikka toiselle henkilölle annetun* passin, viisumin tai oleskeluluvan käytettäväksi maahantulon yhteydessä,on tuomittava *laittoman maahantulon järjestämisestä* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.*Laittoman maahantulon järjestämisenä ei pidetä tekoa, jota erityisesti huomioon ottaen tekijän vaikuttimet sekä ulkomaalaisen turvallisuuteen vaikuttavat olot hänen kotimaassaan tai vakinaisessa asuinmaassaan on pidettävä kokonaisuutena ottaen hyväksyttävistä syistä tehtynä. (Uusi 2 mom.)*

9 §

(Kuten HE)

10 §

Uskonrauhan rikkominen

Joka

1) loukkaamistarkoituksessa julkisesti herjaa tai häpäisee sitä, mitä uskonnonvapauslaissa (267/1922) tarkoitettu kirkko tai uskonnollinen yhdyskunta pitää pyhänä, tai

2) meluamalla, uhkaavalla käyttäytymisellään tai muuten häiritsee jumalanpalvelusta, kirkollista toimitusta, muuta sellaista uskonnonharjoitusta *taikka* hautaustilaisuutta,on tuomittava *uskonrauhan rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään *kuudeksi* kuukau-
deksi.

11 §

(Kuten HE)

12 §

Hautarauhan rikkominen

Joka

1) luvottomasti avaa haudan tai ottaa sieltä ruumiin tai sen osan, ruumisarkun tai hautauuran,

2) käsittelee hautaamatonta ruumista pahenusta herättävällä tavalla tai

3) turmelee tai häpäisee hautaa tai kuolleen muistomerkkiä,

on tuomittava *hautarauhan rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään *yhdeksi vuodeksi*.

13 §

Ilkivalta

Joka

1) metelöimällä tai muulla sellaisella tavalla aiheuttaa häiriötä yleisellä paikalla, virantoimituksen yhteydessä, kulttuuri- tai urheilutilaisuudessa, joukkoliikenteen kulkuneuvossa, yleisiä asioita varten tarkoitettussa kokouksessa tai muussa tilaisuudessa, virastossa, toimistossa, liikkeessä tai tehtaassa taikka muussa vastaavassa paikassa,

2) aiheuttaa häiriötä soittamalla puheluita virastoon, toimistoon, liikkeeseen taikka muuhun vastaavaan paikkaan,

3) ampumalla, esineitä heittämällä tai muulla vastaavalla tavalla aiheuttaa häiriötä,

4) luvattomasti poistaa tai turmelee viranomaisen yleisesti nähtäville asettaman julkisen kuulutuksen tai tiedonannon tai

5) käyttämällä joukkoliikenteen kulkuneuvon, hissien tai muun laitteen hätäjarrua tai hälytintä aiheuttaa ilkivaltaisesti väärän hälytyksen,

on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä rangaistusta, *ilkivallasta* sakkoon.

14 ja 15 §

(Kuten HE)

16 §

Uhkapelin järjestäminen

Joka luvattomasti järjestää uhkapelin tai pitää huoneistoa tai muuta tilaa uhkapeliä varten tai majoitus- tai ravitsemisliikkeen harjoittajana sallii uhkapelin, on tuomittava *uhkapelin järjestämisestä* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Uhkapelillä tarkoitetaan *veikkaus-, bingo-, toto- ja vedonlyöntipeliä, raha- tai tavara-arpajaisia ja pelikasinotoimintaa sekä muuta vastaavaa*

peliiä tai toimintaa, jossa voiton saaminen perustuu kokonaan tai *osittain* sattumaan *taikka peliin tai toimintaan osallistuvista* riippumattomiin tapahtumiin ja jossa mahdollinen häviö on ilmeisessä epäsuhteessa ainakin jonkun osallistujan maksukykyyn.

17 §

(Poist.)

17 (18) §

(Kuten HE)

18 (19) §

Sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan levittäminen

(1 mom. kuten HE)

Mitä 17 §:n 2 momentissa säädetään, koskee myös tässä pykälässä tarkoitettua kuvaa tai kuvatallennetta.

19 (20) §

Sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapito

Joka oikeudettomasti pitää hallussaan valokuvaa, videonauhaa, elokuvaa tai muuta *todellisuudenmukaista* kuvatallennetta, jossa esitetään lasta sukupuoliyhteydessä tai siihen rinnastettavassa seksuaalisessa kanssakäymisessä taikka muulla sukupuolisiveellisyttä ilmeisen loukkaavalla tavalla, on tuomittava *sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapidosta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

20—22 (21—23) §

(Kuten HE)

23 (24) §

Seuraamuksia koskevia säännöksiä

Joka tuomitaan eläinsuojelurikoksesta tai lievästä eläinsuojelurikoksesta, voidaan samalla tuomita menettäneeksi oikeutensa pitää tai hoitaa eläimiä *taikka muuten vastata eläinten hyvinvoinnista*. Eläintenpitokielto voidaan määrätä

myös henkilölle, joka tuomitaan eläinsuojelulain 54 §:n 1 momentin nojalla eläinsuojelurikkomuksesta ja jota voidaan pitää soveltumattomana tai kykenemättömänä huolehtimaan eläinten hyvinvoinnista. Kielto voidaan antaa määräajaksi tai pysyvästi. Kielto voi koskea määrättyjen eläinlajien pitämistä tai eläinten pitämistä yleensä. Eläintenpitokielto voidaan määrätä myös henkilölle, joka jätetään rangaistukseen tuomitsematta 3 luvun 3 §:n nojalla. Kielto on voimassa muutoksenhausta huolimatta, kunnes asia on ratkaistu lainvoimaisesti.

(2—4 mom. kuten HE)

24 (25) §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Laittoman maahantulon järjestämiseen, eläinsuojelurikokseen, uhkapelin järjestämiseen, väkivalta kuvauksen levittämiseen, sukupuoliseiveellisyttä loukkaavan kuvan levittämiseen ja sukupuoliseiveellisyttä loukkaavaan markkinointiin sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

25 (26) §

Syyteoikeus

Jos ilkeällä ei ole rikottu yleistä järjestystä, virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi. Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä myöskään 20 §:n 1 momentin 3 kohdassa mainitusta sukupuoliseiveellisyttä loukkaavasta markkinoinnista, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi.

26 (27) §

(Poist.)

20 luku

Seksuaalirikoksista

1 §

Raiskaus

Joka pakottaa toisen sukupuoliyhteyteen

käyttämällä henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai uhkaamalla käyttää sellaista väkivaltaa, on tuomittava *raiskauksesta* vankeuteen vähintään *yhdeksi* ja enintään *kuudeksi* vuodeksi.

(2 ja 3 mom. kuten HE)

2 §

(Kuten HE)

3 §

Pakottaminen sukupuoliyhteyteen

Jos raiskaus, huomioon ottaen väkivallan tai uhkauksen vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen lieventävien *asianhaarojen* vallitessa tehty, rikoksentekijä on tuomittava *pakottamisesta sukupuoliyhteyteen* vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.

(2 ja 3 mom. kuten HE)

4 §

(Kuten HE)

5 §

Seksuaalinen hyväksikäyttö

Joka asemaansa hyväksikäyttäen taivuttaa sukupuoliyhteyteen tai ryhtymään muuhun seksuaalista itsemääräämisoikeutta olennaisesti loukkaavaan seksuaaliseen tekoon tai alistumaan sellaisen teon kohteeksi

1) kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön, joka on koulussa tai muussa laitoksessa hänen määräysvaltansa tai valvontansa alainen taikka muussa niihin rinnastettavassa alisteisessa suhteessa häneen,

2) kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön, jonka kyky itsenäisesti päättää seksuaalisesta käyttäytymisestään on hänen kypsymättömyytensä sekä osapuolten ikäeron vuoksi olennaisesti heikompi kuin tekijällä, käyttämällä törkeästi väärin tämän kypsymättömyyttä,

3) henkilön, joka on hoidettavana sairaalassa tai muussa laitoksessa ja jonka kyky puolustaa itseään on sairauden, vammaisuuden tai muun heikkoudentilan vuoksi olennaisesti heikentynyt tai

4) henkilön, joka on hänestä erityisen riippuvainen, käyttämällä törkeästi väärin tätä riippuvuussuhdetta tekijästä,

on tuomittava *seksuaalisesta hyväksikäytöstä* sakkoon tai vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi.

(2 ja 3 mom. kuten HE)

6 §

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö

Joka

1) on sukupuoliyhteydessä *kuuttatoista* vuotta nuoremman *lapsen* kanssa,

2) koskettelemalla tai muulla tavoin tekee *kuuttatoista* vuotta nuoremmalle *lapselle* seksuaalisen teon, joka on omiaan vahingoittamaan hänen kehitystään, tai

3) saa hänet ryhtymään *2 kohdassa* tarkoitettuun tekoon,

on tuomittava *lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä* vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi.

(2 mom. kuten HE)

Lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomiin myös se, joka menettelee 1 momentissa tarkoitettulla tavalla *kuusitoista* mutta ei kahdeksantoista vuotta täyttäneen lapsen kanssa, jos tekijä on lapsen vanhempi tai vanhempaan rinnastetussa asemassa lapsen nähden sekä asuu lapsen kanssa samassa taloudessa.

(4 mom. kuten HE)

7—10 §
(Kuten HE)

11 §

Syyteoikeus

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 3 tai 4 §:ssä eikä 5 §:n 1 momentin 2 tai 4 kohdassa tarkoitetuista rikoksista, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteesen pantavaksi taikka ellei erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista.

12 §

(Kuten HE)

40 luku

Virkarikoksista ja julkisyhteisön työntekijän rikoksista

9 § (*Uusi*)

Soveltamisalasäännös

Tämän luvun 1—4 §:ää sovelletaan myös silloin, kun rikoksen tekijä on 16 luvun 20 §:ssä tarkoitettu Euroopan yhteisöjen palveluksessa oleva henkilö. (Uusi 3 mom.)

13 §

(*Poist.*)

47 luku

Työrikoksista

6 a §

(Kuten HE)

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

Valiokunnan muutosehdotukset

4.

Laki**pakkokeinolain (poist.) muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1987 annetun pakkokeinolain (450/1987) 5 luvun 1 §:n 1 momentti, 10 §:n 1 momentti ja 6 luvun 5 §:n 2 momentti,

sellaisina kuin ne ovat, 5 luvun 1 §:n 1 momentti (poist.) laissa 1011/1995, (poist.) 10 §:n 1 momentti (poist.) laissa 772/1990 ja 6 luvun 5 §:n 2 momentti laissa 565/1997, seuraavasti:

5 luku

Etsintä

1 §

Kotietsinnän edellytykset

Jos on syytä epäillä, että on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta, saadaan rakennuksessa, huoneessa taikka suljetussa säilytyspaikassa tai kulkuneuvossa toimittaa kotietsintä takavari-koitavan esineen löytämiseksi tai muutoin sellaisen seikan tutkimiseksi, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä. Kotietsintä saadaan toimittaa myös, jos (poist.) selvitettävänä ovat yhteisösakon tuomitsemiseen liittyvät seikat.

10 §

Henkilöntarkastuksen edellytykset

Henkilöntarkastus saadaan toimittaa takavari-koitavan esineen löytämiseksi tai muutoin sellaisen seikan tutkimiseksi, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä, jos on syytä epäillä, että on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta. Henkilöntarkastus saadaan toimittaa myös, jos epäilyn kohteena oleva rikos on lievä pahoinpitely, näpistys, lievä kavallus, lievä luvaton käyttö tai lievä petos (poist.).

6 luku

Muut pakkokeinot

5 § (Uusi)

DNA-tunnisteiden määrittäminen ja tallettaminen

Henkilölle, jonka on lainvoimaisella tuomiolla todettu syyllistyneen

1) raiskaukseen, törkeään raiskaukseen, sukupuoliyhteyteen pakottamiseen, pakottamiseen seksuaaliseen tekoon, seksuaaliseen hyväksikäyttöön, lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön, törkeään lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön,

2) tappoon, murhaan, surmaan, törkeään pahoinpitelyyn,

3) törkeään ryöstöön tai törkeään kiristykseen,

4) rikoslain 34 luvussa mainittuun rikokseen,

5) törkeään kiskontaan,

6) törkeään huumausainerikokseen tai

7) näiden rikosten rangaistavaksi säädettyyn yritykseen taikka avunantoon tai yllytykseen,

saadaan tehdä henkilönkatsastus DNA-tunnisteen määrittämiseksi ja tallettamiseksi poliisin henkilörekisteriin, paitsi jos DNA-tunnisteen määrittäminen jo on tehty rikoksen esitutkinnassa tai DNA-tunnisteen määrittäminen muuten on tarpeetonta.

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

5.

Laki**painovapauslain 37 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 4 päivänä tammikuuta 1919 annetun painovapauslain (111919) 37 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on (poist.) laissa 587/1995, seuraavasti:

37 §

 Jos aikakautisen painokirjoituksen sisälllys käsittää rikoslain 12 luvussa tai 17 luvun 1 §:ssä mainitun rikoksen tai jos tällainen painokirjoitus toistuvasti sisältää sellaisia kuvia, joiden levittäminen on rikoslain 17 luvun 18 §:n mukaan rangaistavaa, voidaan painokirjoitus tuomita lak-

kautetuksi enintään yhdeksi vuodeksi, *ellei lak-kauttaminen ole rikoksen laatu ja muut olosuhteet huomioon ottaen kohtuuton seuraamus.*

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

7.

Laki**poliisilain 51 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 7 päivänä huhtikuuta 1995 annetun poliisilain (493/1995) 51 § seuraavasti:

51 §

Niskoittelu poliisia vastaan

Rangaistus *niskoittelusta poliisia vastaan* säädetään rikoslain 16 luvun 4 §:ssä.

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

8.

Laki**steriloimislain 11 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 24 päivänä huhtikuuta 1970 annetun steriloimislain (283/1970) 11 § seuraavasti:

11 §

Joka antaa viranomaiselle tai lääkärille oikeudellisesti merkityksellisen totuudenvastaisen tiedon steriloimista koskevassa asiassa, on tuomitta-

va sakkoon, jollei teko ole rangaistava rikoslain 16 luvun 8 §:n mukaan.

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

9.

Laki**kastroimislain 11 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 24 päivänä huhtikuuta 1970 annetun kastroimislain (282/1970) 11 § seuraavasti:**11 §**

Joka antaa viranomaiselle tai lääkärille oikeudellisesti merkityksellisen totuudenvastaisen tiedon kastroimista koskevassa asiassa, on tuomitta-

va sakkoon, jollei teko ole rangaistava rikoslain 16 luvun 8 §:n mukaan.

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

10.

Laki**raskauden keskeyttämisestä annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan raskauden keskeyttämisestä 24 päivänä maaliskuuta 1970 annetun lain (239/1970) 1 §:n 3 kohta, 3 §:n 1 momentti ja 14 §,

sellaisina kuin niistä ovat 1 §:n 3 kohta ja 3 §:n 1 momentti (*poist.*) laissa 18/1971, seuraavasti:

1 §

Raskaus voidaan tämän lain säännöksiä noudattaen naisen pyynnöstä keskeyttää:

3) kun hänet on saatettu raskaaksi olosuhteissa, joita tarkoitetaan rikoslain 17 luvun 22 §:ssä taikka 20 luvun 1—3 tai 5 §:ssä, 6 §:n 3 momentissa tai 7 §:ssä;

3 §

Kun nainen on saatettu raskaaksi olosuhteissa, joita tarkoitetaan rikoslain 20 luvun 3 §:ssä tai 5 §:n 1 momentin 2 tai 4 kohdassa, ei raskautta saa keskeyttää, ellei rikoksesta ole nostettu syytettä tai sitä ole ilmoitettu syytteeseen pantavaksi taik-

ka rikoksen tapahtumista asian johdosta toimitetun poliisitutkinnan perusteella ole pidettävä ilmeisenä.

14 §

Joka antaa viranomaiselle tai lääkärille oikeudellisesti merkityksellisen totuudenvastaisen tiedon raskauden keskeyttämistä koskevassa asiassa, on tuomittava sakkoon, jollei teko ole rangaistava rikoslain 16 luvun 8 §:n mukaan.

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

11.

Laki**osakeyhtiölain 16 luvun 8 §:n 1 kohdan kumoamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Täten kumotaan 29 päivänä syyskuuta 1978 annetun osakeyhtiölain (734/1978) 16 luvun 8 §:n 1 kohta, sellaisena kuin se on (poist.) laissa 145/1997.

2 §

(Kuten HE)

12.

Laki**asunto-osakeyhtiölain 88 §:n 1 kohdan kumoamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Täten kumotaan 17 päivänä toukokuuta 1991 annetun asunto-osakeyhtiölain (809/1991) 88 §:n 1 kohta, sellaisena kuin se on laissa 150/1997.

2 §

(Kuten HE)

13.

Laki**osuuskuntalain 199 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 28 päivänä toukokuuta 1954 annetun osuuskuntalain (247/1954) 199 §:n 4 kohta, sellaisena kuin se on (poist.) laissa 415/1996, sekä

lisätään (poist.) 199 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 415/1996, uusi 2 momentti seuraavasti:

199 §

Rangaistus väärän todistuksen antamisesta viranomaiselle säädetään rikoslain 16 luvun 8 §:ssä.

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

14.

Laki

kilpailunrajoituksista annetun lain 27 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kilpailunrajoituksista 27 päivänä toukokuuta 1992 annetun lain (480/1992) 27 §:n 1 momentti seuraavasti:

27 §

Rangaistus väärän todistuksen antamisesta viranomaiselle säädetään rikoslain 16 luvun 8 §:ssä.

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

15.

Laki

luottolaitostoiminnasta annetun lain 98 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan luottolaitostoiminnasta 30 päivänä joulukuuta 1993 annetun lain (1607/1993) 98 §:n 2 momentti seuraavasti:

98 §

Luottolaitosrikos

Rangaistus väärän todistuksen antamisesta viranomaiselle säädetään rikoslain 16 luvun 8 §:ssä.

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

16.

Laki

sijoitusrahastolain 68 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 8 päivänä toukokuuta 1987 annetun sijoitusrahastolain (480/1987) 68 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on (*poist.*) laissa 748/1993, seuraavasti:

68 §

Rangaistus väärän todistuksen antamisesta viranomaiselle säädetään rikoslain 16 luvun 8 §:ssä.

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

17.

Laki**vakuutusyhtiölain 18 luvun 4 §:n 1 ja 2 kohdan kumoamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Täten kumotaan 28 päivänä joulukuuta 1979 annetun vakuutusyhtiölain (1062/1979) 18 luvun 4 §:n 1 ja 2 kohta, sellaisena kuin niistä on 2 kohta laissa 611/1997.

2 §

(Kuten HE)

24.

Laki**tullilain 42 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 29 päivänä joulukuuta 1994 annetun tullilain (1466/1994) 42 §:n 1 momentti seuraavasti:

42 §

Suomen tai ulkomaan tulliviranomaisen tullitavaran sulkemiseksi tai paikan eristämiseksi panemaa tai hyväksymää lukkoa, lyijykettä, sinettiä tai muuta estettä ei saa ilman lupaa murtaa eikä muutoin hankkia pääsyä mainituihin tavoin suljettuun tilaan. Rangaistus omaisuutta koske-

van viranomaiskiellon rikkomisesta säädetään rikoslain 16 luvun 10 §:ssä.

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

37.

Laki**eläinsuojelulain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 4 päivänä huhtikuuta 1996 annetun eläinsuojelulain (247/1996) 55 §:n 2 momentti ja muutetaan 53 ja 54 § sekä 55 §:n 1 momentti seuraavasti:

53 §

(Kuten HE)

54 §

Eläinsuojelurikkomus

(1 mom. kuten HE)

Eläinsuojelurikkomuksesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai huolimattomuudesta

1) rikkoo 12 §:ssä tarkoitettua valmistus-, maahantuonti-, myynti- tai luovutuskieltoa taikka 7 §:n 3 momentissa, 13 §:n 1 momentissa, 16 §:n 3 momentissa, 18, 19, 22, 25 tai 27 §:ssä tarkoitettua tai mainittujen säännösten nojalla annettua kieltoa, (poist.)

2) rikkoo eläintenpitokieltoa tai toimii toisen välikätenä eläintenpitokiellon kiertämiseksi tai

3) laiminlyö 13 §:n 2 momentissa, 14 §:ssä, 16 §:n 1 momentissa, 17 §:ssä, 20 §:n 3 momentissa, 21 §:n 2 tai 3 momentissa, 23, 24, 26, 29 tai 30 §:ssä taikka 31 §:n 1 momentissa tai 64 §:ssä tarkoitetun tai mainittujen säännösten nojalla asetetun velvollisuuden.

55 §
(Kuten HE)

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

Valiokunnan uudet lakiehdotukset

38.

Laki

avioliittolain voimaannpanosta annetun lain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan avioliittolain voimaannpanosta 13 päivänä kesäkuuta 1929 annetun lain (235/1929) 13 § seuraavasti:

13 §

Rangaistus väärän todistuksen antamisesta viranomaiselle säädetään rikoslain 16 luvun 8 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

39.

Laki

telemarkkinalain 50 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1997 annetun telemarkkinalain (396/1997) 50 §:n 2 momentti seuraavasti:

50 §

Poliisilla on 1 momentin estämättä oikeus teleliittymän haltijan suostumuksella saada:

1) rikoslain 17 luvun 13 §:n 2 kohdassa tai 24 luvun 3 a §:ssä tarkoitetun rikoksen selvittämiseksi tarvittavia tunnistamistietoja teleliittymään otetuista teleyhteyksistä; sekä

2) matkaviestimistä lähetettyjä viestejä koskevat tunnistamistiedot siltä osin kuin se on tarpeen sellaisen rikoksen selvittämiseksi, jonka johdosta matkaviestin tai siinä käytetty liittymä on oikeudettomasti toisen hallussa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

40.

Laki**kaapelilähetystoiminnasta annetun lain 23 §:n 2 momentin kumoamisesta***Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:*

1 §	2 §
Täten kumotaan kaapelilähetystoiminnasta 13 päivänä maaliskuuta 1987 annetun lain (307/1987) 23 §:n 2 momentti.	Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 199 .

41.

Laki**liiketoimintakiellosta annetun lain 16 §:n muuttamisesta***Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan liiketoimintakiellosta 13 päivänä joulukuuta 1985 annetun lain (1059/1985) 16 § seuraavasti:*

16 §	Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 199 .
Rangaistus liiketoimintakiellon rikkomisesta säädetään rikoslain 16 luvun 11 §:ssä.	

Helsingissä 2 päivänä kesäkuuta 1998

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Henrik Lax /r vpj. Matti Vähänäkki /sd jäs. Sulo Aittoniemi /kesk Juhani Alaranta /kesk Janina Andersson /vihr Toimi Kankaanniemi /skl Juha Karpio /kok Anne Knaapi /kok Pekka Kuosmanen /kok	Annika Lapintie /vas Reino Ojala /sd Markku Pohjola /sd Heikki Rinne /sd Pekka Saarnio /vas Säde Tahvanainen /sd Jukka Tarkka /nuors vjäs. Vuokko Rehn /kesk.
---	--

VASTALAUSE 1

Perustelut

1) Naisiin kohdistuvat seksuaalirikokset ovat äärimmäinen ilmaus sukupuolten välisen valtasuhteen epätasapainosta. Seksuaalisessa väkivallassa ei ole kyse seksuaalisten tarpeiden tyydyttämisestä vaan vallankäytöstä naisia kohtaan—naisten hallitsemisesta, alistamisesta ja nöyryyttämisestä. Seksuaalisen itsemääräysoikeuden loukkaus on aina hyvin vakava rikos, joka voi aiheuttaa uhrille pitkäaikaisiakin psyykkisiä ongelmia. Näiden rikosten vakavuus ei kuitenkaan ole näkynyt oikeuskäytännössä, vaan tuomioistuimet ovat raiskausrikoksissa käyttäneet pääasiassa vain rangaistusasteikon alapäässä olevia rangaistuksia.

Valiokunnan mietinnössä ehdotetaan, että raiskaussäännökset jaettaisiin kolmeen törkeysasteeseen, jolloin raiskauksen perustekomuodon alapuolelle luotaisiin vielä erityinen pakottaminen sukupuoliyhteyteen -niminen rangaistus-säännös. Pykälän 1 momentissa olisi lieventävien asianhaarojen vallitessa tehty raiskaus, joka julkisuudessa on nimetty lieväksi raiskaukseksi.

Pidän tärkeänä, että raiskaukset mielletään niin tuomioistuimissa kuin koko yhteiskunnassakin vakaviksi rikoksiksi, joissa syvästi loukataan ihmiselle kuuluvaa perustavanlaatuisia oikeutta määrätä itse omasta ruumiistaan. Tästä syystä katson, että erityisestä lieventävien asianhaarojen vallitessa tehdystä raiskaussäännöksestä tulee luopua, ja ehdotan, että rikoslain 20 luvun 3 §:n 1 momentti poistetaan ja sen 2 momentti pakottamisesta sukupuoliyhteyteen muulla kuin henkilöön kohdistuvalla väkivallalla tai sen uhkaamisella siirretään osaksi 1 §:n tunnusmerkistöä.

2) Suomessa ei ole varsinaista prostituution kiel-tävää tai sitä säännöstelevää lainsäädäntöä. Prostituutio onkin nähtävä pikemminkin moni-

mutkaisena yhteiskunnallisena ongelmana kuin yksittäisten henkilöiden häiriökäyttäytymisenä. Prostituutio on sidoksissa yhteiskunnan sosiaali-siin, taloudellisiin ja sukupuolten välisiin suhteisiin. Se ilmentää erityisesti seksuaalikulttuuria ja valtasuhteita. Siihen liittyy väkivaltaa ja alista-mista. Vaikka prostituutiota ei voida pitää suota-vana ilmiönä, näin laajamittaisen sosiaalisen on-gelman ratkaiseminen rikoslain keinoin on vai-keaa. Ylipäätensä lainsäädännöllä voidaan lähinnä lieventää ongelman muille ihmisille aiheut-tamia hankaluuksia ja suojella prostituutiota harjoittavia syrjinnältä ja riistolta.

Katuprostituution ja sen kysynnän lisääntyminen on viime aikoina aiheuttanut mittavia häiriöitä erityisesti Helsingissä. Monet naiset ovat kokeneet olonsa turvattomaksi liikkeessaan eräissä Helsingin kaupunginosissa.

Prostituutioon liittyvän häiritsevän käyttäytymisen hillitsemiseksi ehdotan, että häiritsevä seksuaalipalvelun hankkiminen julkisella paikalla säädetään rangaistavaksi. Julkisella paikalla tapahtuva hintatarjouksen tai -tiedustelun esittäminen tai toisen henkilön viettely mukaan korvausta vastaan tapahtuvan seksuaalipalvelun saamiseksi olisi rangaistavaa, jos se tuottaa häiriötä joko sille, johon kyseinen tiedustelu kohdistuu, taikka muille henkilöille. Julkisella paikalla tarkoitetaan tässä paitsi yleistä tietä, katuja, toria tai muuta aluetta, jonne yleisöllä on vapaa pääsy, myös esimerkiksi ravintolaa.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että valiokunnan mietintöön sisältyvät lakiehdotukset hyväksytään muutoin sellaisinaan paitsi 1. lakiehdotuksen eli rikoslain 20 luku muutettuna seuraavasti:

1. Rikoslaki

20 luku

Seksuaalirikoksista

1 §

Raiskaus

(1 mom. kuten LaVM)

Raiskauksesta tuomitaan myös se, joka muulla kuin 1 momentissa mainitulla uhkauksella pakottaa toisen sukupuoliyhteyteen. (Uusi 2 mom.)

(3 ja 4 mom. kuten LaVM:n 2 ja 3 mom.)

3 §

(*Poist.*)

3—8 (4—9) §
(Kuten LaVM)

9 § (*Uusi*)

Häiritsevä seksuaalipalvelun hankkiminen

Joka julkisella paikalla, häiriöksi toiselle,

1) *tekee hintatarjouksen saadakseen jonkun ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen tekoon,*

2) *tiedustelee tällaisen seksuaalipalvelun hintaa tai*

3) *viettelee tai pyytää toisen henkilön mukanaan saadakseen korvausta vastaan seksuaalipalvelua,*

*on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, **häiritsevästä seksuaalipalvelun hankkimisesta sakkoon.***

10—12 §
(Kuten LaVM)

Helsingissä 2 päivänä kesäkuuta 1998

Annika Lapintie /vas

Yhdyn vastalauseeseen siltä osin kuin se koskee rikoslain 20 luvun 1 ja 3 §:ää.

Janina Andersson /vihr

VASTALAUSE 2

Perustelut*Yleistä*

Hallituksen esitys 6/1997 vp rikoslain kokonaisuudistuksen toteuttamiseksi liitelakeineen on ollut lakivaliokunnalle mittava työ. Hallituksen esityksen käsittely on herättänyt myöskin poikkeuksellisen laajaa julkista huomiota, erityisesti seksuaalirikoksia koskevalta osalta. Lakivaliokunta on tehnyt mielestäni perusteellista työtä kohtuullisen hyvässä hengessä. Merkillepantavaa on, että myöskin eräät opposition taholta esilletuodut näkemyserot ja muutosehdotukset on otettu huomioon.

Valiokunnan mietintöön voi olla siis kohtullisen tyytyväinen. On kuitenkin eräitä tunnusmerkistöihin liittyviä asioita joista on perusteltua syytä olla eri mieltä. Näin sen lisäksi, että rangaistusasteikot monelta osin ovat kovin lieviä ja niitä on ollut syytä ehdottaa nostettavaksi.

Tässä vastalauseessa on ensin otettu kantaa eräisiin tunnusmerkistöihin liittyviin, sekä yleisiin asiakointiin asioihin ja sen jälkeen esitetään pykäläkohtaiset muutosehdotukset.

Tunnuksmerkistöihin liittyvät näkemykset

16:18 (Uusi) Väkivaltainen vankilan järjestyksen rikkominen. Teko on kriminalisoitu voimassa olevan lain 16 luvun 12 §:ssä. Kyseinen lainkohta koskee usean vangin yhdessä vankilan henkilökuntaan kohdistamaa väkivaltaa ja vastaa jossain määrin voimassa olevan lain 21 luvun ns. tappelupykälää. Kun vankilan kapinatilanteessa ei aina pystytä erottamaan kunkin osallistujan osuutta syntyneeseen seuraukseen, olisi kyseinen lainkohta tullut säilyttää lainsäädännössä. Hallituksen esityksen mukaisesti valiokunta on kuitenkin poistanut kyseisen kriminalisoinnin, vaikka eräät asiantuntijat ovat puoltaneet sen säilyttämistä.

17:8 Laittoman maahantulon järjestäminen. Valiokunnan hyväksymässä pykälässä on positiivista se, että hyödyn tavoittelu rangaistavuuden edellytyksenä poistetaan. Lakivaliokunta kui-

tenkin lisäsi pykälään uuden 2 momentin toimenpiteistä luopumisesta humanisiin perusteisiin. Uuden 2 momentin lisääminen vesittää koko lainkohdan tarkoituksen erityisesti siksi, että se tällä tavalla kirjoitettuna korostuu. Siinä mainittuja humanisia perusteita kun voidaan aina löytää toimenpiteistä luopumisen pohjaksi. Toimenpiteistä luopumista koskevat yleiset säännökset olisivat antaneet niin syyttäjälaitokselle kuin tuomioistuimille tässäkin tapauksessa riittävän toimivallan.

17:10 Uskonrauhan rikkominen. Jumala-sanaa koskeva sota on ollut lainsäädäntötyössä jo pitkään. Asiaa on perusteltu sillä, että Jumala ei tarvitse rikoslain suojaa. Jumala on kuitenkin uskonnollisesti meidän kulttuurissamme kaikenkattava käsite, joka konkretisoituu myös jokapäiväisessä elämässä. Suurimman hädän ja kuoleman hetkellä pahinkin ateisti huutaa Jumalan puoleen. Niin tekivät myös sodan aikana sotilaat suuressa hädässä teräsmyrskyn pieksäessä ja kumistään muualta ei ollut enää apua saatavissa. Jumala sana ei rikoslaisissa paljon tilaa vie, eikä loukkaa ketään. Siksi se tulisi säilyttää tässä pykälässä.

17:22 Sukupuoliyhteys lähisukulaisten kesken. Sukupuoliyhteys lähisukulaisten kesken eli ns. sukurutsa ehdotetaan pidettäväksi edelleen rangaistavana. Rangaistavaa on siis sukupuoliyhteys mm. oman sisaren tai veljen kanssa. Olisi ollut loogista liittää pykälään myös kielto sukupuoliyhteydestä sisarpuolen sekä otto- ja kasvatilapsen kanssa.

19 luku. Aviorikoksista. Valiokunta on hyväksynyt hallituksen esityksen rikoslain 19 luvun kaksinnaimista koskevien pykälien kumoamisesta. Ellei meillä ole tarkoitus siirtyä moniavioisuuden suuntaan, kyseisten pykälien kumoaminen on jo käytännön syistä perusteetonta.

20:8 Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta. Seksuaalipalvelujen ostaminen alle 18 vuotiaalta ehdotetaan kriminalisoitavaksi. Kun lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ikäraja on hallituksen esi-

tyksestä poiketen aivan oikein nostettu kuuteentoista vuoteen, ehdotettu kriminalisointi suojaisi näin ollen 16—18 vuotiaita joutumasta prostituution pauloihin. Sellaisenaan en vastusta esitystä enkä tee muutosehdotusta, mutta totean, että asia on käytännössä vaikea. Pian kahdeksantoista vuotta täyttävä ja nuorempikin on usein ruumiillisesti aikuisen tasolle kehittynyt. Henkilöllisyystodistuksen vaatiminen Helsingin Aleksis Kiven kadulla tai Pääskylänrinteellä itseään kaupittelevalta henkilöltä on kai todellisessa tilanteessa aika utopistista. Lakeja laatiessa realiteetit pitäisi pitää mielessä.

Seksuaalirikosten rangaistusasteikot ja ennalta estävät toimenpiteet

Olen ehdottanut rangaistustason nostamista erityisesti 20 luvun raiskausrikoksissa sekä lapsen kohdistuvissa seksuaalirikoksissa. Meillä kun tuomittujen rangaistusten taso näissä rikoksissa on keskimääräisesti eurooppalaista tasoa merkittävästi alhaisempi, vaikka jätettäisiin pois vertailuista katoliset maat, joissa rangaistukset ovat moninkertaisia Suomeen verrattuna. Raiskausrikokset ovat erityisen tuomittavia siitä syystä, että niissä loukataan kahta oikeushyvää, sukupuolista itsemääräämisoikeutta ja ruumiillista koske-

mattomuutta. Ne ovat erityisen häpeällisiä ja tuomittavia aikuiseen ihmiseen kohdistuessaan saatikin kun kysymyksessä on seksuaalirikoksen kohteeksi joutunut lapsi. Lakivaliokunta on kuitenkin nostonut vain raiskauksen perustekomuodon rangaistusasteikon minimin kuudesta kuu-kaudesta yhteen vuoteen vankeutta.

Valiokunnassa on ed. Markku Pohjolan aloitteen pohjalta ollut esillä kemiallisen kastration mahdollisuus toistuvasti raiskauksiin ja lapsen kohdistuviin seksuaalisiin tekoihin syyllystyneille ehdonalaiseen vapauteen pääsemisen ehtona. Asiaan on paneuduttu valiokunnassa, mutta ehkä liian vähäisin tuloksin.

Olen myöskin ehdottanut rangaistusten koroittamista 17 luvussa kriminalisoitujen, yhteiskuntarauhaa vastaan kohdistuvien rikosten osalta. Vaikka elämme rauhallisessa yhteiskunnassa, rangaistusten alentamiseen mielestäni ei ole ai-hetta myöskään tältä osin.

Ehdotus

Edellä esitetyn perusteella ehdotan,

että valiokunnan mietintöön sisältyvä 1. lakiehdotus hyväksytään muutettuna seuraavasti:

1.

Laki rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 10 (*poist.*) luku, 24 luvun 2 ja 4 § ja 26 luku, 42 luvun 2, 5, 5 a, 7 ja 8 § sekä 43 luvun 4 ja 8 §,

sellaisina kuin niistä ovat 10 (*poist.*) ja 26 luku niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen, 42 luvun 2 § laissa 425/1944, 5 § laissa 48/1928, 5 a § laissa 44/1919 ja 7 § laissa 578/1995 sekä 43 luvun 4 § laissa 402/1939 ja 519/1991 ja 8 § mainituissa laissa 402/1939,

muutetaan 16, 17 ja 20 luku,

sellaisina kuin ne ovat niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen, sekä

lisätään 1 luvun 11 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 626/1996, uusi 2 momentti, lakiin siitä mainitulla lailla 578/1995 kumotun 15 luvun tilalle uusi 15 luku, 40 luvun 9 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 792/1989, uusi 3 momentti ja 47 lukuun uusi 6 a § seuraavasti:

1 luku

Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta

11 §
(Kuten LaVM)

15 luku

Rikoksista oikeudenkäyttöä vastaan

1 §

Perätön lausuma tuomioistuimessa

Jos

- 1) todistaja tai asiantuntija tuomioistuimessa,
- 2) asianosainen tuomioistuimessa totuusvakuutuksen nojalla kuulusteltaessa tai
- 3) muu henkilö tuomioistuimessa valan tai vakuutuksen nojalla

antaa väärän tiedon asiassa tai ilman laillista syytä salaa siihen kuuluvan seikan, hänet on tuomittava *perättömästä lausumasta tuomioistuimessa* vankeuteen enintään *neljäksi* vuodeksi.

2—8 §
(Kuten LaVM)

9 §

Oikeudenkäytössä kuultavan uhkaaminen

Joka oikeudettomasti

1) väkivallalla tai uhkauksella estää tai yrittää estää toista antamasta lausuntoa todistajana, asiantuntijana, muuna kuultavana tai asianosaisena oikeudenkäynnissä, esitutkinnassa, poliisitutkinnassa tai niihin rinnastettavassa muussa viranomaismenettelyssä tai vaikuttaa tai yrittää vaikuttaa lausunnon sisältöön tai

2) tekee tai uhkaa tehdä väkivaltaa toiselle tai häneen 10 §:n 2 momentissa tarkoitettussa suhteessa olevalle henkilölle sen vuoksi, mitä tämä on lausunut edellä tarkoitettussa kuulustelussa, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *oikeudenkäytössä kuultavan uhkaamisesta (poist.)* vankeuteen enintään *neljäksi* vuodeksi.

10—13 §
(Kuten LaVM)

16 luku

Rikoksista viranomaisia vastaan

1 §
(Kuten LaVM)

2 §

Virkamiehen vastustaminen

Jos virkamiehen väkivaltainen vastustaminen, huomioon ottaen väkivallan tai uhkauksen vä-

häisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen lieventävien asiahaarojen vallitessa tehty, rikoksentehtyjä on tuomittava *virkamiehen vastustamisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään *kahdeksi vuodeksi*.

3 §

Haitanteko virkamiehelle

Joka käyttämättä väkivaltaa tai sen uhkaa oikeudettomasti estää tai yrittää estää 1 §:ssä tarkoitetun virkatoimen suorittamista tai vaikeuttaa sitä, on tuomittava *haitanteosta virkamiehelle* sakkoon tai vankeuteen enintään *kuudeksi kuukakudeksi*.

(2 mom. kuten LaVM)

4 §

(Kuten LaVM)

5 §

Väärän henkilötiedon antaminen

Joka erehdyttääkseen viranomaista ilmoittaa nimensä väärin tai antaa muutoin henkilöllisyydestään väärän tai harhaanjohtavan tiedon taikka sanotussa tarkoituksessa käyttää toisen henkilötodistusta, passia, ajokorttia tai muuta sen kaltaista todistusta, on tuomittava *väärän henkilötiedon antamisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään *yhdeksi vuodeksi*.

6 ja 7 §

(Kuten LaVM)

8 §

Väärän todistuksen antaminen viranomaiselle

Joka antaa viranomaiselle oikeudellisesti merkityksellisen totuudenvastaisen kirjallisen todistuksen tai siihen rinnastettavan teknisen tallenteen taikka laadittuaan sellaisen todistuksen tai tallenteen antaa sen toiselle sanottuun tarkoitukseen käytettäväksi, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *väärän todistuksen antamisesta viranomaiselle* sakkoon tai vankeuteen enintään *yhdeksi vuodeksi*.

(2 mom. kuten LaVM)

9 §

Virkavallan anastus

Joka toista erehdyttääkseen

1) ilman lakiin perustuvaa oikeutta ryhtyy toimeen, jonka vain julkista valtaa käyttävä toimivaltainen viranomaislainen saa tehdä, tai

2) muuten esiintyy virkatehtävässä olevana julkista valtaa käyttävänä virkamiehenä,

on tuomittava *virravallan anastuksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään *yhdeksi vuodeksi*.

10—17 §

(Kuten LaVM)

18 § (Uusi)

Väkivaltainen vankilan järjestyksen rikkominen

Jos kaksi tai useampia vankeja on liittynyt yhteen ja he yhdessä ovat tehneet väkivaltaa sille, jonka huostassa tai vartioitavina he ovat, taikka väkivaltaa käyttäen tai väkivallalla uhaten tehneet hänelle vastarintaa, taikka pakottaneet tai yrittäneet pakottaa häntä johonkin tekoon, on tuomittava väkivaltaisesta vankilan järjestyksen rikkomisesta jokainen, joka on syyllistynyt väkivallanteeseen, vankeuteen enintään kuudeksi vuodeksi ja muut vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi tai sakkoon.

19—21 (18—20)

(Kuten LaVM)

17 luku

Rikoksista yleistä järjestystä vastaan

1 §

Julkinen kehottaminen rikokseen

Joka joukkotiedotusvälinettä käyttäen tai julkisesti väkijoukossa taikka yleisesti tietoon saatetussa kirjoituksessa tai muussa esityksessä kehottaa tai houkuttelee rikoksen tekemiseen siten, että kehoitus tai houkuttelu

1) aiheuttaa vaaran, että sellainen rikos tai sen rangaistava yritys tehdään, tai

2) muuten selvästi vaarantaa yleistä järjestystä tai turvallisuutta,

on tuomittava *julkisesta kehottamisesta rikokseen* sakkoon tai vankeuteen enintään *kolmeksi* vuodeksi.

(2 mom. kuten LaVM)

2 §

Mellakka

Joka väkijoukon selvästi aikoessa käyttää henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai aiheuttaa omaisuuteen kohdistuvaa huomattavaa vahinkoa osallistuu teoillaan väkijoukon toimintaan ja jättää tällöin noudattamatta toimivaltaisen viranomaisen laillisissa järjestyksessä antaman hajanumiskäskyn, on tuomittava *mellakasta* sakkoon tai vankeuteen enintään *kahdeksi* vuodeksi.

3 §

Väkivaltainen mellakka

Joka väkijoukon tehdessä 16 luvun 1 §:ssä mainitun rikoksen, käyttäessä henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai aiheuttaessa huomattavaa vahinkoa omaisuudelle osallistuu teoillaan väkijoukon toimintaan, on tuomittava *väkivaltaisesta mellakasta* sakkoon tai vankeuteen enintään *kolmeksi* vuodeksi.

4 §

Väkivaltaisen mellakan johtaminen

Joka yllyttää tai johtaa 3 §:ssä tarkoitettua väkijoukkoa, on tuomittava *väkivaltaisen mellakan johtamisesta* vankeuteen enintään *kuudeksi* vuodeksi.

5 §

Yleisen järjestyksen aseellisen rikkomisen valmistelu

Joka tehdäkseen 12 luvun 1—4 §:ssä, 16 luvun 1 tai 15 §:ssä tai tämän luvun 3 §:ssä tarkoitettun rikoksen värvää tai kokoaa aseellista väkeä, on tuomittava *yleisen järjestyksen aseellisen rikkomisen valmistelusta* sakkoon tai vankeuteen enintään *kahdeksi* vuodeksi.

6 §

Järjestystä ylläpitävän henkilön vastustaminen

Joka käyttämällä tai uhkaamalla käyttää väkivaltaa estää tai yrittää estää järjestystä ylläpitävää henkilöä suorittamasta hänelle lain tai asetuksen nojalla kuuluvaa tehtävää tai muuten vaikeuttaa sanotun tehtävän suorittamista, on tuomittava, jollei laissa muualla säädetä ankarampaa rangaistusta, *järjestystä ylläpitävän henkilön vastustamisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään *kahdeksi* vuodeksi.

(2 mom. kuten LaVM)

7 §

(Kuten LaVM)

8 §

Laittoman maahantulon järjestäminen

(1 mom. kuten LaVM)

(2 mom. *poist.*)

9 §

(Kuten LaVM)

10 §

Uskonrauhan rikkominen

Joka

1) loukkaamistarkoituksessa julkisesti herjaa tai häpäisee *Jumalaa* tai sitä, mitä uskonnonvapauslaissa (267/1922) tarkoitettu kirkko tai uskonnollinen yhdyskunta pitää pyhänä, tai

2) meluamalla, uhkaavalla käyttäytymisellään tai muuten häiritsee jumalanpalvelusta, kirkollista toimitusta, muuta sellaista uskonnonharjoitusta taikka hautaustilaisuutta,

on tuomittava *uskonrauhan rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään *kuudeksi* kuukau-
deksi.

11 ja 12 §

(Kuten LaVM)

13 §

Ilkivalta

Joka

1) metelöimällä tai muulla sellaisella tavalla aiheuttaa häiriötä yleisellä paikalla, virantoimituksen yhteydessä, kulttuuri- tai urheilutilaisuudessa, joukkoliikenteen kulkuneuvossa, yleisiä asioita varten tarkoitettussa kokouksessa tai muussa tilaisuudessa, virastossa, toimistossa, liikkeessä tai tehtaassa taikka muussa vastaavassa paikassa,

2) aiheuttaa häiriötä soittamalla puheluita virastoon, toimistoon, liikkeeseen taikka muuhun vastaavaan paikkaan,

3) ampumalla, esineitä heittämällä tai muulla vastaavalla tavalla aiheuttaa häiriötä,

4) luvattomasti poistaa tai turmelee viranomaisen yleisesti nähtäville asettaman julkisen kuulutuksen tai tiedonannon tai

5) käyttämällä joukkoliikenteen kulkuneuvon, hissien tai muun laitteen hätäjarrua tai hälytintä aiheuttaa ilkivaltaisesti väärän hälytyksen,

on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä rangaistusta, *ilkivallasta sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi kuukaudeksi.*

14—21 §

(Kuten LaVM)

22 §

Sukupuoliyhteys lähisukulaisten kesken

Joka on sukupuoliyhteydessä oman lapsensa tai tämän jälkeläisen, *ottolapsen tai kasvattilapsen* kanssa, oman vanhempansa tai tämän vanhemman tai isovanhemman kanssa taikka veljensä, (*poist.*) sisarensa tai *sisarpuolen* kanssa, on tuomittava *sukupuoliyhteydestä lähisukulaisten kesken* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

(2 mom. kuten LaVM)

23—26 §

(Kuten LaVM)

20 luku

Seksuaalirikoksista

1 §

Raiskaus

Joka pakottaa toisen sukupuoliyhteyteen käyttämällä henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai uhkaamalla käyttää sellaista väkivaltaa, on tuomittava *raiskauksesta* vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään *kahdeksaksi* vuodeksi.

(2 ja 3 mom. kuten LaVM)

2 §

Törkeä raiskaus

Jos raiskauksessa

1) aiheutetaan (*poist.*) toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila,

2) rikoksen tekevät useat tai siinä aiheutetaan erityisen tuntuva henkistä tai ruumiillista kärsimystä,

3) rikos tehdään erityisen raa'alla, julmalla tai nöyryyttävällä tavalla tai

4) käytetään ampuma- tai teräasetta tai muuta hengenvaarallista välinettä taikka muuten uhaataan vakavalla väkivallalla

ja raiskaus on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentehtäjä on tuomittava *törkeästä raiskauksesta* vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään *kahdeksitoista* vuodeksi.

(2 mom. kuten LaVM)

3 §

Pakottaminen sukupuoliyhteyteen

Jos raiskaus, huomioon ottaen väkivallan tai uhkauksen vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen lieventävien asianhaarojen vallitessa tehty, rikoksentehtäjä on tuomittava *pakottamisesta sukupuoliyhteyteen* vankeuteen enintään *neljäksi* vuodeksi.

(2 ja 3 mom. kuten LaVM)

4 §
(Kuten LaVM)

5 §

Seksuaalinen hyväksikäyttö

Joka asemaansa hyväksikäyttäen taivuttaa sukupuolilyhteyteen tai ryhtymään muuhun seksuaalista itsemääräämisoikeutta olennaisesti loukkaavaan seksuaaliseen tekoon tai alistumaan sellaisen teon kohteeksi

1) kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön, joka on koulussa tai muussa laitoksessa hänen määräysvaltansa tai valvontansa alainen taikka muussa niihin rinnastettavassa alisteisessa suhteessa häneen,

2) kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön, jonka kyky itsenäisesti päättää seksuaalisesta käyttäytymisestään on hänen kypsymättömyytensä sekä osapuolten ikäeron vuoksi olennaisesti heikempi kuin tekijällä, käyttämällä törkeästi väärin tämän kypsymättömyyttä,

3) henkilön, joka on hoidettavana sairaalassa tai muussa laitoksessa ja jonka kyky puolustaa itseään on sairauden, vammaisuuden tai muun heikkoudentilan vuoksi olennaisesti heikentynyt, tai

4) henkilön, joka on hänestä erityisen riippuvainen, käyttämällä törkeästi väärin tätä riippuvuussuhdetta tekijästä,

on tuomittava *seksuaalisesta hyväksikäytöstä* (*poist.*) vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi.
(2 ja 3 mom. kuten LaVM)

6 §

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö

Joka

1) on sukupuolilyhteydessä kuuttatoista vuotta nuoremman lapsen kanssa,

2) koskettelemalla tai muulla tavoin tekee

kuuttatoista vuotta nuoremmalle lapselle seksuaalisen teon, joka on omiaan vahingoittamaan hänen kehitystään, tai

3) saa hänet ryhtymään 2 kohdassa tarkoitettuun tekoon,

on tuomittava *lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä* vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

(2—4 mom. kuten LaVM)

7 §

Törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö

Jos lapsen seksuaalisessa hyväksikäytössä

1) kohteena on lapsi, jolle rikos lapsen iän tai kehitystason vuoksi on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa,

2) rikos tehdään erityisen nöyryyttävällä tavalla tai

3) rikos on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa lapselle hänen tekijää kohtaan tuntemansa erityisen luottamuksen tai muuten tekijästä erityisen riippuvaisen asemansa vuoksi

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikosentekijä on tuomittava *törkeästi lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä* vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi.

(2 mom. kuten LaVM)

8—12 §
(Kuten LaVM)

40 luku

Virkarikoksista ja julkisyhteisön työntekijän rikoksista

9 ja 13 §
(Kuten LaVM)

47 luku

Työrikoksista

6 a §
(Kuten LaVM)

Voimaantulosäännös
(Kuten LaVM)

Helsingissä 2 päivänä kesäkuuta 1998

Sulo Aittoniemi /kesk

VASTALAUSE 3

*Yleisperustelut**Yleistä*

Yhteiskunnallinen muutos edellyttää rikoslainsäädännön uudistamista. Uudistamiselle on lainsäätäjän asetettava selkeät tavoitteet. Oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevien säännösten uudistamisessa tavoitteidenasettelu on erityisen tärkeää. Hallitus ei ole tällaista arvopohdintaan perustuvaa työtä tehnyt. Se esittää uudistuksia, joilla se pääsääntöisesti alistuu lainsäädännön mukauttamiseen valitsevaan yhteiskunnalliseen tilanteeseen ilman päämäärätietoisia tavoitteita. Hallitus esittää lähes poikkeuksetta rangaistusten alentamista. Edelleen se sivuuttaa ylimalkaisesti eräät vakaviksi koetut ongelmat, mm. prostituution. Hallitus ei kannata riittävää vastuuta kansakunnan henkisestä tilasta ja turvallisuuskehityksestä.

Eduskunnan tulee käydä syvälinen arvokeskustelu ja asettaa määrätietoiset tavoitteet. Eduskunnan tehtävänä on määrittellä, millaiseksi suomalaista yhteiskuntaa halutaan kehittää myös rikoslain uudistamiseen liittyen. Tällaista laajaa keskustelua ja pohdintaa ei valitettavasti ole käyty.

Tavoitteiksi tulee asettaa terveiden ja kestävien arvojen vahvistaminen, ihmisarvon nostaminen markkina-arvon yläpuolelle, tasa-arvon parantaminen, kansakunnan eettisen ja moraalisen tason korottaminen, elämän suojeleminen ja toisen ihmisen henkisen ja fyysisen koskemattomuuden tinkimätön kunnioittaminen sekä sivistysvaltion palauttaminen ja rikollisuuden vähentäminen.

Luvuittainen tarkastelu

Rikokset oikeudenkäyttöä sekä viranomaisia vastaan ovat osittain entisenlaisia, mutta osittain niihin on tullut mukaan myös tietoyhteiskunnan ja kansainvälistymisen mukanaan tuomia uusia, kestävien arvojen syrjäytymisestä johtuvia piirteitä. Näiden rikoslain 15 ja 16 lukujen säännösten osalta lakivaliokunta on onnistunut teke-

mään hallituksen esitykseen perusteltuja korjauksia useiden pykälien osalta. Muutamien keskeisten säännösten kohdalla rangaistusasteikon alentaminen antaa kuitenkin lainsäätäjältä kyseenalaisen viestin, joka saattaa johtaa näiden rikosten määrän kasvuun.

Rikokset yleistä järjestystä vastaan sisältävät perinteisten rikosmuotojen ohella kokonaan uudenlaisten ilmiöiden esiintulon. Näihin rikoslain 17 luvun säännöksiin kuten saatananpalvontailmiöön liittyvät rikokset kohdistuvat uskonrauhan rikkomiseen, uskonnonharjoittamisen estämiseen, hautarauhan rikkomiseen sekä ilkivaltaan. Nämä rikokset koskettavat syvästi ihmisten tunteita ja aiheuttavat erityistä pahennusta. Rikosten rangaistusasteikkojen voimakas alentaminen ei ole paikallaan. Myös jumalanpilkan säilyttäminen nimenomaisena rikoksena on kestävien arvojen korostamisen kannalta paikallaan.

Rikoslain 17 lukuun sisältyy myös sukupuoli-siveellisyttä loukkaavia säännöksiä. Tältä osin hallituksen esitys ja lakivaliokunnan mietintö antavat periksi sille epäterveelle kehitykselle, joka on alkanut viime vuosikymmeninä ja jatkuu ensi vuosituhanneille siirryttäessä kiihtyvällä vauhdilla. Sukupuolisiveellisyttä loukkaava toiminta eri muodoissaan lisää ihmisarvon murenemista, murtaa kansakunnan eettistä selkäranka ja ilmenee sairauksien, turvattomuuden ja rikollisuuden kasvuna. Lainsäätäjän on määrätietoisesti pyrittävä ohjaamaan kehitystä terveen, ihmisarvoa ja tasa-arvoa vahvistavaan ja kaupallisuutta rajoittavaan suuntaan. Tässä suhteessa lakivaliokunta on valinnut helpoimman tien eli mukautumisen ajan hengen mukaan eikä ole asettanut selkeitä tavoitteita. Tämä on kansamme edun vastainen linjavalinta.

Hallitus esittää rikoslain 19 luvun aviorikoksia koskevien säännösten poistamista kokonaan. Vaikka eräät muut säännökset osittain korvaavat nämä säännökset, ei niiden kumoamiselle ole riittäviä perusteluita.

Rikoslain 20 luvun säännökset seksuaalirikoksista ovat aiheuttaneet koko uudistuksen laa-

jimman julkisen keskustelun. Kansalta tullut selkeä palaute edellyttää määrätietoisen voimakasta puuttumista raiskauksiin, seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Myös paritus ja prostituutio ovat ilmiöitä, joihin puuttumiseen kohdistuu suurta painetta. Lapsiin kohdistuva pedofiilinen toiminta on saanutkin asian vakavuuden edellyttämän huomion lakivaliokunnassa. Suojaikärajaa ei esitetä alennettavaksi hallituksen ehdottamalla tavalla. Ikäraja voisi perustellusti olla korkeampikin kuin 16 vuotta, mutta 16—17-vuotiaita suojaavan erillissäännöksen sanamuoto mahdollistaa eräissä tapauksissa asiaan puuttumisen. Keskeisten säännösten saattaminen virallisen syytteen alaisiksi on myös parannus. Sen sijaan paritus ja prostituutio, johon mm. Ruotsissa ollaan parhaillaan lainsäädännöllä voimakkaasti puuttumassa, ei ole hallituksen esityksessä eikä lakivaliokunnan mietinnössä saanut riittävää painoarvoa eikä näiden toimintojen tuomittavuutta ole riittävällä vakavuudella korostettu. Muun muassa niiden alueiden asukkaille, joissa ilmiötä erityisen paljon esiintyy, aiheutuu häiriötä, johon lakivaliokunta ei ole ottanut kantaa. Prostituutioon ja paritukseen liittyy lähes poikkeuksetta muuta rikollisuutta, kuten väkivaltaa, huumorikoksia ja uhkailua. Lain kiristäminen olisi tältä osin erityisen tarpeellista kaikkien osapuolten ja koko yhteiskunnan kannalta.

Jatkovalmistelua edellyttävät kysymykset

Pornografian yleinen vapauttaminen lapsi-, väkivalta- ja eläimiin sekaantumista koskevaa kuva-aineistoa lukuun ottamatta antaa mahdollisuuden ihmisarvoa alentavaan kaupalliseen toimintaan, mikäli valiokunnan enemmistön kanta tulee hyväksytyksi. Tämä uhkaa johtaa Suomen yhdeksi sivistyneen maailman häpeällisimmistä maista. Tällaisen kehityksen yleistä yhteiskuntamoraalia murentavaa vaikutusta tulee tarkoin seurata ja säännösten toimivuutta parantaa.

Väkivaltaa ja sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan aineiston leviämisen vastaista työtä on tehostettava. Ruotsissa valvontajärjestelmä on rakennettu alueellisen tarkastusmallin pohjalle. Suomessa tulee tutkia samaa mahdollisuutta.

Tarkastusmaksuilla voidaan kattaa aiheutuvat kustannukset.

Lakivaliokunta paneutui pedofiilien hoitojärjestelmäkysymyksen ratkaisumalleihin. Hallituksen tulee kiirehtiä tätä koskevaa valmistelutyötä viivyttämättä.

Rikosrekisterilain säännösten muuttamiseksi tulee ryhtyä pikaisesti toimenpiteisiin, jotta valittaessa lasten kanssa työskenteleviä henkilöitä työtehtäviin heidän luotettavuutensa voidaan selvittää ennakoita ja sulkea pois sellaiset työnhakijat, jotka on tuomittu lapsia kohtaan tehdystä rikoksista.

Lainsäädännön vaikutuksia tulee kaikilta osin seurata huolellisesti ja ilmenevien epäkohtien korjaamiseen tulee ryhtyä viipymättä. Erityistä seuranta edellyttävät raiskausta, lapsen ja nuoren seksuaalista hyväksikäyttöä, pornografiaa, paritusta ja prostituutiota koskeva yhteiskunnallinen kehitys ja tarpeet lainsäädännön tarkistamiseen.

Yksityiskohtaiset perustelut

Seuraavassa on yksityiskohtaisesti perusteltu ne muutosesitykset, joita lakivaliokunta ei hyväksynyt, mutta jotka sisältyvät jäljempänä oleviin pykäläehdotuksiin.

Rangaistusasteikkoja tulee tarkistaa seuraavien rikoslain pykälien osalta:

- 15 luvun 7 § ja 8 §,
- 16 luvun 5 ja 6 §,
- 17 luvun 5 §, 10 §, 13 § ja 19 § sekä
- 20 luvun 2 §, 4 §, 5 §, 6 § ja 7 §.

29. lakiehdotuksen 16 §:n ja 30. lakiehdotuksen 14 §:n rangaistusasteikkoihin tulee lisätä enimmäisrangaistukseksi vankeutta enintään kuusi kuukautta.

Muut muutosesitykset ja niiden perustelut

15 luvun 10 §:n 3 momentti on perusteltua hyväksyä hallituksen esityksen mukaisena. Perustelut on esitetty hallituksen esityksen sivulla 44.

16 luvun 5 § on perusteltua sisällyttää lakiin. Oikeusjärjestelmämme ei kestä tähänastisen tilanteen jatkamista, jolloin väärän tiedon antamisella saa pienemmän rangaistuksen kuin itse rikollisesta teosta.

17 luvun 10 § tulee kirjoittaa uudelleen siten, että jumalanpilikka säädetään erityisenä asiana rangaistavaksi teoksi. Jumala ei tarvitse lain suojelua, mutta kansamme tarvitsee Hänen suojelustaan ja näin voimme myös kunnioittaa sitä arvoperintöä, jonka edellisiltä sukupolvilta olemme saaneet.

17 luvun 10 ja 11 §:ssä tulee myös uskonnollisiin yhdyskuntiin rinnastettavat rekisteröidyt yhdistykset sisällyttää sekä uskonrauhan että uskonnonharjoittamisen suojan sisälle uskonnonvapauden ja tasa-arvoperiaatteiden mukaisesti kuten useat asiantuntijat ovat esittäneet.

17 luvun 17 §:n ja 18 §:n otsikko ja sisältö tulee muuttaa muotoon, joka sisältää myös yksittäisen väkivaltakuvauksen ja sukupuolisiveellisyttä loukkaavan tallenteen luovuttamisen kiellon. Näin myös mm. pedofiilien harjoittama ketjukirjemuotoinen luovuttaminen tulisi rangaistavaksi teoksi. Säännösten tulee koskea myös televisiölähetyksiä sekä tietoverkkoa.

17 luvun 18 §:ää tulee laajentaa siten, että kaikki sukupuolisiveellisyttä loukkaava ihmistä—ei vain lasta—esittävä kuva ja kuvatallenne sisältyy säännökseen. Ihmisen siveetön kaupallistaminen loukkaa aina ihmisarvoa.

17 luvun 19 §:ssä tulee säätää kuvatallenteiden lisäksi myös äänitallenteiden hallussapito rangaistavaksi. Käsitteeseen kuvatallenteet sisältyy myös piirrookset, kuvat ja vastaavat. Ikäraajaksi tulee säätää 18 vuotta.

17 luvun 20 §:ssä tulee ikäraja nostaa 18 vuoteen. Esineeksi pitää määritellä myös kirja ja lehti ja säännöksen tulee sisältää myös ns. live-seksipalvelujen mainonta.

17 luvun 21 §:ään tulee lisätä uusi 2 momentti, joka vastaa sisällöltään voimassa olevaa 20 luvun 9 §:n 2 momenttia, jossa säädetään rangaistavaksi julkinen kehottaminen samaa sukupuolta olevien henkilöiden väliseen haureuden harjoittamiseen.

17 luvun 22 §:ään tulee lisätä uusi 2 momentti, jossa myös otto- ja kasvattilapset sekä isä- ja äitiapuoli sisällytetään 1 momentissa lueteltujen henkilöiden joukkoon. Hallituksen esityksen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi.

19 luvun säännökset aviorikoksista on perusteltua pitää voimassa selkeyden ja yksiselitteisyyden vuoksi. Pykälille on annettava uusi ajanmukainen muotoilu.

20 luvun 3 §:ään ehdotetut säännökset tulee sisällyttää 20 luvun 1 ja 2 §:ään. Näin ei käsitettä, joka sisältää ajatuksen 'lievästä raiskauksesta', esiinny edes pykälän sanallisessa sisällössä, koska selaista käsitettä on vaikea perustella. 1 §:ään tulee lisätä uusi 2 momentti, jolloin esityksen 2 ja 3 momentti siirtyvät 3 ja 4 momenteiksi.

20 luvun 2 §:stä törkeän raiskauksen 1 kohdan edellyttämä tahallisuus on perusteltua poistaa.

20 luvun 6 §:n sisältämä suojaikäraja on säädettävä 16 vuoteen kuten valiokunta yksimielisesti esittääkin. Säännökseen sisältyvä ilmaisu "on omiaan aiheuttamaan" on tulkittava niin, että lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö aina ja kaikissa tapauksissa yksiselitteisesti vahingoittaa hänen kehitystään ja teko on näin ollen aina rangaistava.

20 luvun 7 §:ään tulee lisätä myös lapsen välittäminen seksuaalisesti hyväksikäytettäväksi.

20 luvun 9 §:ään tulee lisätä taloudellisen hyödyn lisäksi muu hyöty.

20 lukuun tulee lisätä uusi 10 § seksuaalipalvelujen hankkimisesta. Säännöksessä tulee säätää rangaistavaksi teoksi julkisella paikalla tapahtuva prostituutiopalvelujen osto- ja muu tiedustelu sekä toiminta tietyissä rajoissa. Rangaistusasteikon tulee sisältää sakko tai enintään yksi vuosi vankeutta. Säännös vastaa pääpiirteissään naisverkon esitystä sekä lakialoitetta 31/1996 vp, jonka perustelut kuitenkin ovat ristiriidassa pykäläehdotuksen kanssa.

20 luvun 11 §:ssä tulee säätää virallisen syytteen alaisiksi luvun muut rikokset paitsi 3 tai 4 §:ssä säädetty rikokset.

3. lakiehdotus eli laki epäsiiveillisten julkaisujen levittämisen ehkäisemisestä annetun lain kumoamisesta merkitsee mm. lain 4 §:ssä säädetyn valvontalautakunnan lopullista lakkauttamista. Sen tilalle tulee mahdollisimman pian säätää erillinen laki valvonnasta, jossa malliksi tulisi ottaa Ruotsissa voimassa oleva valvontajärjestelmä.

29. lakiehdotus video- ja muiden kuvaohjelmien tarkastamisesta annetun lain 16 §:n muuttamisesta

ta ja 30. lakiehdotus elokuvien tarkastuksen toimittamisesta annetun lain 14 §:n muuttamisesta tulee hyväksyä muodossa, jossa rangaistuksena molemmissa on sakon lisäksi enintään kuusi kuukautta vankeutta. Pelkkä sakkorangaistus on tehoton, koska rikollisessa toiminnassa on kysymys tuottavasta taloudellisesta toiminnasta.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että valiokunnan mietintöön sisältyvät 1., 29. ja 30. lakiehdotukset hyväksytään muutettuina seuraavasti:

1.

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 10 (poist.) luku, 24 luvun 2 ja 4 § ja 26 luku, 42 luvun 2, 5, 5 a, 7 ja 8 § sekä 43 luvun 4 ja 8 §,

sellaisina kuin niistä ovat 10 (poist.) ja 26 luku niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen, 42 luvun 2 § laissa 425/1944, 5 § laissa 48/1928, 5 a § laissa 44/1919 ja 7 § laissa 578/1995 sekä 43 luvun 4 § laeissa 402/1939 ja 519/1991 ja 8 § mainitussa laissa 402/1939,

muutetaan 16, 17 luku, 19 luvun 4 ja 5 § sekä 20 luku,

sellaisina kuin 16, 17 ja 20 luku ovat niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen, sekä

lisätään 1 luvun 11 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 626/1996, uusi 2 momentti, lakiin siitä mainitulla lailla 578/1995 kumotun 15 luvun tilalle uusi 15 luku, 40 luvun 9 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 792/1989, uusi 3 momentti ja 47 lukuun uusi 6 a § seuraavasti:

1 luku

Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta

11 §

(Kuten LaVM)

15 luku

Rikoksista oikeudenkäyttöä vastaan

1—6 §

(Kuten LaVM)

7 §

Todistusaineiston vääristeleminen

Joka saadakseen syyttömän tuomitukseksi rangaistukseen tai muuten toista vahingoittaakseen kätkee, hävittää, turmelee, muuntaa tai muuten vääristää tuomioistuimessa tai rikosasian esituskinnassa todisteena tarpeellisen esineen, asiakirjan tai muun todisteen, jolla hänen tietensä on merkitystä asiassa, on tuomittava *todistusaineiston vääristelemisestä* sakkoon tai vankeuteen enintään *kolmeksi* vuodeksi.

(2 mom. kuten LaVM)

8 §

Törkeä todistusaineiston vääristeleminen

Jos todistusaineiston vääristelemisessä

1) aiheutetaan vaara, että syytön varsin todennäköisesti tuomitaan vankeuteen tai muuhun ankaraan seuraamukseen,

2) rikoksen kohteena on erityisen merkityksellinen todiste tai

3) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikosentekijä on tuomittava *törkeästä todistusaineiston vääristelemisestä* vankeuteen vähintään *vuodeksi* ja enintään *kuudeksi vuodeksi*.

9 §

(Kuten LaVM)

10 §

Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen

(1 ja 2 mom. kuten LaVM)

(3 mom. kuten HE)

11—13 §

(Kuten LaVM)

16 luku

Rikoksista viranomaisia vastaan

1—4 §

(Kuten LaVM)

5 §

Väärän henkilötiedon antaminen

Joka erehdyttääkseen viranomaista ilmoittaa nimensä väärin tai antaa muutoin henkilöllisyydestään väärän tai harhaanjohtavan tiedon taikka sanotussa tarkoituksessa käyttää toisen henkilötodistusta, passia, ajokorttia tai muuta sen kaltaista todistusta, on tuomittava *väärän henkilötiedon antamisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään *yhdeksi vuodeksi*.

6 ja 7 §

(Kuten LaVM)

8 §

Väärän todistuksen antaminen viranomaiselle

Joka antaa viranomaiselle oikeudellisesti merkityksellisen totuudenvastaisen kirjallisen todistuksen tai siihen rinnastettavan teknisen tallenteen taikka laadittuaan sellaisen todistuksen tai tallenteen antaa sen toiselle sanottuun tarkoitukseen käytettäväksi, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *väärän todistuksen antamisesta viranomaiselle* sakkoon tai vankeuteen enintään *yhdeksi vuodeksi*.

9—20 §

(Kuten LaVM)

17 luku

Rikoksista yleistä järjestystä vastaan

1—4 §

(Kuten LaVM)

5 §

Yleisen järjestyksen aseellisen rikkomisen valmistelu

Joka tehdäkseen 12 luvun 1—4 §:ssä, 16 luvun 1 tai 15 §:ssä tai tämän luvun 3 §:ssä tarkoitetun rikoksen värvää tai kokoaa aseellista väkeä, on tuomittava *yleisen järjestyksen aseellisen rikkomisen valmistelusta* sakkoon tai vankeuteen enintään *kahdeksi vuodeksi*.

6—9 §

(Kuten LaVM)

10 §

Uskonrauhan rikkominen

Joka

1) *julkisesti pilkkaa Jumalaa* tai loukkaamistarkoituksessa julkisesti herjaa tai häpäisee sitä, mitä uskonnonvapauslaissa (267/1922) tarkoitettu kirkko tai uskonnollinen yhdyskunta *tai siihen rinnastettava rekisteröity yhdistys* pitää pyhänä, tai

2) meluamalla, uhkaavalla käyttäytymisellään tai muuten häiritsee jumalanpalvelusta, kirkollista toimitusta, muuta sellaista uskonnonharjoitusta taikka hautausilaisuutta,

on tuomittava *uskonrauhan rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään *yhdeksi vuodeksi*.

11 §

Uskonnonharjoituksen estäminen

Joka käyttämällä väkivaltaa tai sillä uhkaamalla oikeudettomasti estää uskonnonvapauslaissa tarkoitettun kirkon tai uskonnollisen yhdyskunnan *tai siihen rinnastettavan rekisteröidyn yhdistyksen* pitämästä jumalanpalvelusta, kirkollista toimitusta tai muuta uskonnonharjoitusta, on tuomittava *uskonnonharjoituksen estämisestä* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

(2 mom. kuten LaVM)

12 §

(Kuten LaVM)

13 §

Ilkivalta

Joka

1) metelöimällä tai muulla sellaisella tavalla aiheuttaa häiriötä yleisellä paikalla, virantoimituksen yhteydessä, kulttuuri- tai urheilutilaisuudessa, joukkoliikenteen kulkuneuvossa, yleisiä asioita varten tarkoitettussa kokouksessa tai muussa tilaisuudessa, virastossa, toimistossa, liikkeessä tai tehtaassa taikka muussa vastaavassa paikassa,

2) aiheuttaa häiriötä soittamalla puheluita virastoon, toimistoon, liikkeeseen taikka muuhun vastaavaan paikkaan,

3) ampumalla, esineitä heittämällä tai muulla vastaavalla tavalla aiheuttaa häiriötä,

4) luvottomasti poistaa tai turmelee viranomaisen yleisesti nähtäville asettaman julkisen kuulutuksen tai tiedonannon tai

5) käyttämällä joukkoliikenteen kulkuneuvon, hissien tai muun laitteen hätäjarrua tai hälytintä aiheuttaa ilkivaltaisesti väärän hälytyksen,

on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä rangaistusta, *ilkivallasta* sakkoon *tai vankeuteen enintään kolmeksi kuukaudeksi*.

14—16 §
(Kuten LaVM)

17 §

Väkivaltakuvauksen luovuttaminen

Joka pitää kaupan tai vuokrattavana tai *luovuttaa* taikka siinä tarkoituksessa valmistaa tai tuo maahan elokuvia tai muita liikkuvia kuvia taikka sellaisia sisältäviä tallenteita, joissa esitetään raakaa väkivaltaa, on tuomittava *väkivaltakuvauksen luovuttamisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

(2 mom. kuten LaVM)

18 §

Sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan luovuttaminen

Joka pitää kaupan tai vuokrattavana tai *luovuttaa* taikka siinä tarkoituksessa valmistaa tai tuo maahan *kuvan* tai *kuvatallenteen*, jossa sukupuolisiveellisyyttä loukkaavasti esitetään *ihmistä* tai väkivaltaa taikka eläimeen sekaantumista, on tuomittava *sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan luovuttamisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

(2 mom. kuten LaVM)

19 §

Sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan tai äänitteen hallussapito

Joka oikeudettomasti pitää hallussaan valokuvaa, videonauhaa, elokuvaa tai muuta todellisuus pohjaista kuva- tai äänitallennetta, jossa esitetään *alle 18 vuotiasta* lasta sukupuoliyhteydessä tai siihen rinnastettavassa seksuaalisessa kanssakäymisessä taikka muulla sukupuolisiveellisyyttä ilmeisen loukkaavalla tavalla, on tuomittava *sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapidosta* sakkoon tai vankeuteen enintään *yhdeksi vuodeksi*.

20 §

Sukupuolisiveellisyttä loukkaava markkinointi

Joka ansiotarkoituksessa

- 1) luovuttaa 18 vuotta nuoremmalle,
- 2) asettaa julkisesti yleisön nähtäville,
- 3) toimittaa toiselle tämän suostumuksetta tai
- 4) yleistä pahennusta herättävällä tavalla julkisesti ilmoituksessa, esitteessä tai julisteessa tai muulla tavoin mainostaen tarjoaa myytäväksi tai esittelee

kuvan, kuvatalenteen tai esineen, joka sukupuolisiveellisyttä loukkaavana on omiaan herättämään yleistä pahennusta, on tuomittava *sukupuolisiveellisyttä loukkaavasta markkinoinnista* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

(2 mom. kuten LaVM)

21 §

Sukupuolisiveellisyyden julkinen loukkaaminen

(1 mom. kuten LaVM)

Joka julkisesti kehottaa samaa sukupuolta olevien henkilöiden välisen haureuden harjoittamiseen, on tuomittava *kehottamisesta samaa sukupuolta olevien haureuteen* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. (Uusi 2 mom.)

22 §

Sukupuoliyhteys lähisukulaisten kesken

(1 mom. kuten LaVM)

Mitä 1 momentissa on säädetty, koskee myös otto- ja kasvattilasta sekä isä- ja äitipuolta. (Uusi 2 mom.)

23—26 §
(Kuten LaVM)

19 luku

Aviorikokset

4 § (Uusi)

Jos nainut mies menee avioliittoon naimattoman naisen kanssa taikka naitu nainen naimatto-

man miehen kanssa *tuomittakoon* kaksinnaimisesta sakkoon tai enintään vuodeksi vankeuteen.

Jos naimaton tiesi toisen olevan naimisissa, *tuomittakoon naimaton sakkoon tai enintään vuodeksi vankeuteen*.

5 § (Uusi)

Jos mies ja nainen, jotka kumpikin ovat naimisissa, menevät keskenänsä kaksinnaimisiin, *tuomittakoon kumpikin sakkoon tai enintään kahdeksi vuodeksi vankeuteen*.

20 luku

Seksuaalirikoksista

1 §

Raiskaus

(1 mom. kuten LaVM)

Raiskauksesta tuomitaan myös se, joka muulla kuin 1 momentissa mainitulla uhkauksella pakottaa toisen sukupuoliyhteyteen. (Uusi 2 mom.)

(3 ja 4 mom. kuten LaVM:n 2 ja 3 mom.)

2 §

Törkeä raiskaus

Jos raiskauksessa

1) aiheutetaan (*poist.*) toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila,

2) rikoksen tekevät useat tai siinä aiheutetaan erityisen tuntuva henkistä tai ruumiillista kärsimystä,

3) rikos tehdään erityisen raa'alla, julmalla tai nöyryyttävällä tavalla tai

4) käytetään ampuma- tai teräasetta tai muuta hengenvaarallista välinettä taikka muuten uhaataan vakavalla väkivallalla

ja raiskaus on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikosentekijä on tuomittava *törkeästä raiskauksesta* vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään *kahdeksitoista* vuodeksi.

(2 mom. kuten LaVM)

3 §

(*Poist.*)

3 (4) §
(Kuten LaVM)

4 (5) §

Seksuaalinen hyväksikäyttö

Joka asemaansa hyväksikäyttäen taivuttaa sukupuoliyhteyteen tai ryhtymään muuhun seksuaalista itsemääräämisoikeutta olennaisesti loukkaavaan seksuaaliseen tekoon tai alistumaan sellaisen teon kohteeksi

1) kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön, joka on koulussa tai muussa laitoksessa hänen määräysvaltansa tai valvontansa alainen taikka muussa niihin rinnastettavassa alisteisessa suhteessa häneen,

2) kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön, jonka kyky itsenäisesti päättää seksuaalisesta käyttäytymisestään on hänen kypsymättömyytensä sekä osapuolten ikäeron vuoksi olennaisesti heikompi kuin tekijällä, käyttämällä (*poist.*) väärin tämän kypsymättömyyttä,

3) henkilön, joka on hoidettavana sairaalassa tai muussa laitoksessa ja jonka kyky puolustaa itseään on sairauden, vammaisuuden tai muun heikkoudentilan vuoksi olennaisesti heikentynyt, tai

4) henkilön, joka on hänestä erityisen riippuvainen, käyttämällä törkeästi väärin tätä riippuvuussuhdetta tekijästä,

on tuomittava *seksuaalisesta hyväksikäytöstä* (*poist.*) vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi.

(2 ja 3 mom. kuten LaVM)

5 (6) §

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö

Joka

1) on sukupuoliyhteydessä kuuttatoista vuotta nuoremman lapsen kanssa,

2) koskettelemalla tai muulla tavoin tekee kuuttatoista vuotta nuoremmalle lapselle seksuaalisen teon, joka on omiaan vahingoittamaan hänen kehitystään, tai

3) saa hänet ryhtymään 2 kohdassa tarkoitettuun tekoon,

on tuomittava *lapsen seksuaalisesta hyväksi-*

käytöstä vankeuteen enintään *kuudeksi* vuodeksi.

(2—4 mom. kuten LaVM)

6 (7) §

Törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö

Jos lapsen seksuaalisessa hyväksikäytössä

1) kohteena on lapsi, jolle rikos lapsen iän tai kehitystason vuoksi on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa,

2) rikos tehdään erityisen nöyryyttävällä tavalla tai

3) rikos on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa lapselle hänen tekijää kohtaan tuntemansa erityisen luottamuksen tai muuten tekijästä erityisen riippuvaisen asemansa vuoksi

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentehtäjä on tuomittava *törkeästi lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä* vankeuteen vähintään *kahdeksi* ja enintään *kahdeksitoista* vuodeksi.

(2 mom. kuten LaVM)

7 (8) §

Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta

Joka lupaamalla tai antamalla korvauksen saa kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen tekoon, on tuomittava *seksuaalipalvelujen ostamisesta nuorelta* sakkoon tai vankeuteen enintään *yhdeksi* vuodeksi.

(2 mom. kuten LaVM)

8 (9) §

Paritus

Joka hankkiakseen itselleen tai toiselle taloudellista *tai muuta* hyötyä

1) järjestää huoneen tai muun tilan korvausta vastaan tapahtuvaa sukupuoliyhteyttä tai siihen rinnastettavaa seksuaalista tekoa varten,

2) muuten käyttää hyväkseen jonkun ryhtymistä sellaiseen tekoon tai

3) viettelee tai painostaa toisen sellaiseen tekoon,

on tuomittava *parituksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.
(2 mom. kuten LaVM)

9 § (Uusi)

Törkeä paritus

Joka on saattanut 8 §:ssä tarkoitettulla tavalla sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon korvausta vastaan

- 1) alle 18-vuotiaan,
- 2) tekijästä erityisen riippuvaisen henkilön tai
- 3) sairauden, vammaisuuden tai muun avuttoman tilan vuoksi itseään puolustamaan kykeneättömän henkilön

*ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, on tuomittava **törkeästä parituksesta** vankeuteen vähintään kuudeksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.*

10 § (Uusi)

Seksuaalipalvelujen hankkiminen

Joka julkisella paikalla tai muutoin

1) tekee hintatarjouksen saadakseen jonkun ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen tekoon,

2) tiedustelee tällaisen seksuaalipalvelun hintaa tai

3) viettelee tai pyytää toisen henkilön mukansa saadakseen korvausta vastaan seksuaalipalvelua,

*on tuomittava **seksuaalipalvelujen hankkimisesta** sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.*

11 (10) §
(Kuten LaVM)

12 (11) §

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 3 tai 4 §:ssä (*poist.*) tarkoitetuista rikoksista, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi taikka ellei erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista.

13 (12) §
(Kuten LaVM)

40 luku

Virkarikoksista ja julkisyhteisön työntekijän rikoksista

9 ja 13 §
(Kuten LaVM)

47 luku

Työrikoksista

6 a §
(Kuten LaVM)

Voimaantulosäännös
(Kuten LaVM)

29.

Laki

video- ja muiden kuvaohjelmien tarkastamisesta annetun lain 16 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan video- ja muiden kuvaohjelmien tarkastamisesta 24 päivänä heinäkuuta 1987 annetun lain (697/1987) 16 §:n 1 momentti seuraavasti:

16 §

Rangaistus- ja uhkasakkosäännökset

Joka vastoin tätä lakia

- 1) levittää ohjelmaa, jota ei ole tarkastettu siten kuin tässä laissa säädetään;
- 2) levittää ohjelmaa tämän lain mukaisen tarkastuspäätöksen tai 3 §:n säännösten vastaisesti;
- 3) laiminlyö 10 §:ssä säädetyn ilmoitusvelvollisuuden;
- 4) antaa 10 §:ssä tarkoitettussa ilmoituksessa väärän tai harhaanjohtavan tiedon; tai
- 5) levittää ohjelmaa, jonka tallenteeseen tai tallenteen päällykseen ei ole tehty 11 §:n mukaisia

merkintöjä tai jonka tallenteeseen tai tallenteen päällykseen on tehty vääriä tai harhaanjohtavia merkintöjä,

on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *kuvaohjelmien tarkastuksesta annettujen säännösten rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.*

Voimaantulosäännös
(Kuten LaVM)

30.

Laki**elokuvien tarkastuksen toimittamisesta annetun lain 14 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan elokuvien tarkastuksen toimittamisesta 29 päivänä toukokuuta 1965 annetun lain (300/1965) 14 § seuraavasti:

14 §

Joka vastoin elokuvien tarkastuksesta annettua lakia

- 1) esittää tai esityttää elokuvan, jota ei ole tarkastettu ja esitettäväksi hyväksytty siten kuin edellä on säädetty,
- 2) esittää tai esityttää elokuvan tarkastuspäätöksestä tai mainitun lain 4 §:n 2 momentissa tarkoitettusta määräyksestä poikkeavasti tai

3) muulla tavalla rikkoo elokuvien tarkastuksesta annettua lakia,

on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *elokuvien tarkastuksesta annetun lain rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.*

Voimaantulosäännös
(Kuten LaVM)

Helsingissä 2 päivänä kesäkuuta 1998

Toimi Kankaanniemi /skl

VASTALAUSE 4

Perustelut*Salassapitovelvollisuus säilytettävä*

Lakivaliokunnan enemmistö päätyi poistamaan törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämistä koskevasta pykälästä (RL 15:10) sen 3 momentin, jonka mukaan ilmoitusvelvollisuus ei koskisi niitä henkilöitä, joilla on laissa säädetty vaihtolovelvollisuus. Hallituksen esitystä on perusteltu sillä, että eräiltä henkilöiltä on kohtuutonta edellyttää tietoonsa tulleen vakavan rikoksen suunnittelijan ilmiantamista. Esityksen perustelujen mukaan ”tällaisessa asemassa voivat olla esimerkiksi oikeudenkäyntiavustaja tai asiamies, lääkäri tai muu terveydenhuoltohenkilöstöön kuuluva taikka pappi, jotka tehtävässään ovat saaneet tietää hankkeilla olevasta rikoksesta”.

Laissa on varauduttu eettisiin ristiriitatilanteisiin säätämällä tällaiselle henkilölle salassapitovelvollisuus. Kansalaiset tarvitsevat ihmisiä, joille he voivat puhua luottamuksellisia asioita tarvitsematta pelätä niiden ilmituloa. Siksi rikoslakiin tulisi hallituksen esityksen mukaisesti ottaa säädös, jonka mukaan ilmoitusvelvollisuus ei koskisi henkilöitä, joilla on salassapitovelvollisuus.

Jumalanpilikka on rikos

Hallituksen esityksessä rikoslain 17 luvun 10 §:n perusteluissa on lähdetty siitä, ettei Jumala tarvitse ihmisten eikä lain säännösten suojelusta. Tämä on totta. Sitä vastoin ihminen tarvitsee lain ohjausta, ettei hän käyttäisi väärin Jumalan nimeä. Jumalan nimi on pyhä. Pyhyyden käsitettä ei viime kädessä määrittele mikään kirkko tai uskonnollinen yhdyskunta, vaan sen on valmiiksi määritellyt Jumalan sana.

Rikoslain nykyisen pykälän alkuperäisenä tarkoituksena on ollut jumalanpilkan kieltäminen. Kysymys ei perimmältään ole siitä, voiko Jumalaa pilkata, vaan siitä, saako Jumalaa pilkata kansamme keskuudessa. On kysymys meidän yhteiskuntamme asenteesta uskontoon ja kristillisiin arvoihin. Sitä kuvastaa sekin, että tämä pykälä tässä laajassa lakipaketissa oli ainoa, jos-

ta Paavo Lipposen hallitus äänesti antaessaan lakiesityksen eduskunnalle. Äänin 9—6 hallitus päätyi poistamaan Jumalan nimen lakitekstistä.

Raamatun sanasta nousevien perusteiden mukaan Jumalan nimi tulee sisällyttää itse lakitekstiin.

Lautakunta valvomaan epäsiiveellisiä julkaisuja

Valiokunta yhtyi hallituksen esitykseen siitä, että epäsiiveellisten julkaisujen levittämisen ehkäisemisestä annettu laki kumotaan kokonaan mukaan lukien lain 4 §, jossa on säädetty näiden julkaisujen valvontalautakunnasta. Asiantuntijakuulemisessa apulaisoikeuskansleri Jukka Pasanen esitti, että sukupuolisiiveellisyttä loukkaavan materiaalin valvontaa varten asetettaisiin aiemman lain mukainen lautakunta.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että valiokunnan mietintöön sisältyvä 1. lakiehdotuksen 15 luvun 10 § ja 17 luvun 10 § hyväksytään muutettuina ja 17 lukuun lisätään uusi 21 § seuraavasti:

15 luku

10 §

Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen

(1 ja 2 mom. kuten LaVM)

(3 mom. kuten HE)

17 luku

10 §

Uskonrauhan rikkominen

Joka

1) *julkisesti pilkkaa Jumalaa* tai loukkaamistarkoituksessa julkisesti herjaa tai häpäisee sitä, mitä uskonnonvapauslaissa (267/1922) tarkoitettu kirkko tai uskonnollinen yhdyskunta *muutoin* pitää pyhänä tai

2) meluamalla, uhkaavalla käyttäytymisellään tai muuten häiritsee jumalanpalvelusta, kirkollista toimitusta, muuta sellaista uskonnonharjoitusta taikka hautaustilaisuutta,

on tuomittava *uskonrauhan rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi kuukaudeksi.

21 § (Uusi)

Valvontalautakunta

Tämän luvun 18 ja 20 §:n noudattamisen valvontaa varten on asetettava valvontalautakunta, jonka tehtävänä on antaa oikeusministeriölle lausuntoja näiden pykälien soveltamista koskevissa asioissa sekä yksittäistapauksissa tehdä ehdotuksia painovapauslaissa tarkoitettuihin toimenpiteisiin ryhtymisestä. Tarkempia määräyksiä tästä lautakunnasta annetaan asetuksella.

Helsingissä 2 päivänä kesäkuuta 1998

Juhani Alaranta /kesk

PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN LAUSUNTO 23/1997 vp

Hallituksen esitys oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevien säännösten uudistamiseksi

Lakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on lähettäessään 26 päivänä helmikuuta 1997 hallituksen esityksen 6/1997 vp oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevien säännösten uudistamiseksi lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa lakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöjohtaja Jan Törnqvist ja lainsäädäntöneuvos Veli-Pekka Viljanen, oikeusministeriö
- professori Mikael Hidén
- apulaisprofessori Martin Scheinin
- professori Kaarlo Tuori.

HALLITUKSEN ESITYS

Esitys on osa vuodelta 1889 peräisin olevan rikoslain kokonaisuudistusta. Esityksessä uudistettaviksi ehdotetut luvut rikoksista oikeudenkäyttöä vastaan, rikoksista viranomaisia vastaan sekä rikoksista yleistä järjestystä vastaan muodostavat melko ehjän kokonaisuuden. Koska siiveellisyysrikoksia koskevaan lukuun sisältyy nykyisin sellaisia rikossäännöksiä, jotka on laadittu

yleisen järjestyksen turvaamiseksi, on perusteltua liittää myös kyseisen luvun uudistaminen tähän kokonaisuuteen.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan noin puolen vuoden kuluttua siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

Esityksessä ei ole säätämisyjärjestysperuste-luja.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Perusoikeudet ja rikoslainsäädäntö

Lainsäätäjän liikkumavara kriminalisointien säätämässä on varsin väljä, joskin siihen kohdistuu rajoituksia sekä perustuslaista että Suomea sitovista kansainvälisistä velvoitteista. Perustuslain asettamat rajoitukset johtuvat keskeisimmin perusoikeuksista. Tällaisten rajoitusten lähtökohtana on, että lailla ei voida kieltää toimia, joihin perustuslaki nimenomaisesti oikeuttaa. Merkityksellinen on myös se yleinen näkökohta, että sakkorangaistus tarkoittaa kajoamista tuomitun omaisuuteen ja vankeusrangaistus henkilökohtaiseen vapauteen.

Perusoikeussäännösten merkitys rikoslain säätäjän liikkumavaran määrittäjänä on vahvistunut perusoikeusuudistuksen myötä. Välittömästi ennen tätä uudistusta vaikutusta oli ennen muuta Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artiklan määräyksillä rikosoikeudellisesta legaliteettiperiaatteesta.

Nykyisin perusoikeussäännökset asettavat eräitä ehdottomia valtiosääntöisiä rajoja rangaistussäännöksille. Nämä rajat koskevat sitä, mitä tekoja lailla voidaan ylipäättään säätää rangaistaviksi ja millaisia rangaistusseuraamuksia rikoksiin voidaan liittää. Edellisen osalta on mainittava hallitusmuodon 6 a §, josta johtuu kielto säätää taannehtivaa rikoslakia. Hallitusmuodon 6 §:n 2 momentti puolestaan estää säätämästä seuraamukseksi kuolemanrangaistusta tai sellaista rangaistusta, jota voidaan pitää kidutuksena tai joka merkitsee ihmisarvoa loukkaavaa kohtelua. Ihmisarvoa loukkaavien rangaistusten kieltoa tehostaa vielä hallitusmuodon 1 §:n säännös, jonka mukaan valtiosääntö turvaa ihmisarvon loukkaamattomuuden. Sallittujen rangaistusseuraamusten kannalta voi merkitystä olla myös hallitusmuodon 7 §:n 3 momentissa säädettyllä Suomen kansalaisia turvaavalla maasta karkotuskiellolla.

Yksittäisten perusoikeuksien käyttöön liittyvien kriminalisointien sallittavuutta joudutaan arvioimaan samalla tavoin kuin perusoikeuksien rajoituksia ylipäättään. Tällaisten rangaistus-

säännösten tulee täyttää perusoikeuden rajoittamiselle asetettavat yleiset edellytykset ja kulloisestakin perusoikeussäännöksestä mahdollisesti johtuvat erityisedellytykset. Valiokunta on perusoikeusuudistuksen yhteydessä käsitellyt ko-koavasti perusoikeuksien yleisiä rajoittamisedellytyksiä (PeVM 25/1994 vp, s. 5).

Osa näistä yleisistä edellytyksistä — lailla säätämisen vaatimus sekä täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimus — on johdettavissa jo hallitusmuodon 6 a §:ssä säädetystä rikosoikeudellisesta legaliteettiperiaatteesta. Yleisten rajoittamisedellytysten mukaan kullakin perusoikeudella voidaan katsoa olevan sellainen ydinalue, jonka turvaamaa käyttäytymistä ei saa säätää rangaistavaksi. Perusoikeusrajoituksen hyväksyttävyyssvaatimuksen nojalla kriminalisoinnille on oltava esitettävissä painava yhteiskunnallinen tarve ja perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä peruste. Suhteellisuusvaatimus puolestaan edellyttää sen arvioimista, onko kriminalisointi välttämätön sen taustalla olevan oikeushyvän suojaamiseksi. Tältä osin tulee arvioida, onko vastaava tavoite saavutettavissa muulla perusoikeuteen vähemmän puuttuvalla tavalla kuin kriminalisoinnilla. Myös rangaistusseuraamuksen ankaruus on yhteydessä suhteellisuusvaatimukseen. Yleisiin rajoittamisedellytyksiin luettava oikeusturvavaatimus ei muodostu rikoslainsäädännössä yleensä ongelmaksi, koska rikosoikeudenkäyttöön liittyy erityisiä hallitusmuodon 16 §:n mukaisia oikeusturvajärjestelyjä.

Perusoikeussäännöksillä on lisäksi se merkitys rikoslain säätäjän kannalta, että rangaistussäännökset muodostavat oikeudellisen perustan muun muassa poliisiviranomaisten valtuuksille puuttua rikoksesta epäillyn ja myös sivullisten perusoikeuksiin. Eräiden rikosprosessuaalisten pakkokeinojen käyttäminen on sidoksissa joko tietyn rangaistusmaksimin ylittäviin rikoksiin tai tiettyihin rikosnimikkeisiin. Kriminalisointiin voi näin ollen kytkeytyä viranomaisten toimivallan vastaava laajentuminen, millä seikalla on merkitystä ainakin suhteellisuusvaatimuksen kannalta.

Perusoikeuksien kannalta rikossäännökset

rangaistusseuraamuksineen ovat nähtävissä paitsi perusoikeuksien rajoituksina, myös keinoina, joiden avulla oikeusjärjestys antaa turvaa perusoikeuksille. Hallitusmuodon 16 a §:n 1 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Turvaamisvelvoite koskee myös oikeuksien toteutumista yksityisten keskinäisissä suhteissa (ks. HE 309/1993 vp, s. 29/I ja s. 75/I). Ensisijaisesti velvoitteen kohteena kuitenkin on lainsäätäjä, jonka tehtävänä on täsmentää perustuslaisa yleisellä tasolla ilmaistua perusoikeutta niin, että sen vaikutus ulottuu myös yksityisiin suhteisiin. Perusoikeuksista voidaan siten johtaa rikoslain säätäjään kohdistuva velvoite säätää ja ylläpitää kriminalisointeja, jotka ovat välttämättömiä perusoikeuden turvaamiseksi ulkopuolisten loukkauksilta.

Perusoikeussäännöksillä on siten sellainen kokonaisvaikutus, että ne sekä merkitsevät rikoslain säätäjälle toimivallan rajoituksia että asettavat tälle toimintavelvoitteita. Yksittäisten kriminalisointien valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa on otettava huomioon perusoikeussäännösten kummankin tyyppiset vaikutukset. Esimerkiksi perusoikeuksien suojaamisvelvoite saattaa olla sellainen hyväksyttävä peruste, joka oikeuttaa kriminalisoinneista samalla aiheutuvat perusoikeusrajoitukset.

Ehdotusten valtiosääntöoikeudellinen arviointi

1. lakiehdotuksen (rikoslaki) 17 luvun eräät säännökset

Perusoikeuksien näkökulmasta keskeisiä säännösehdoituksia ovat 17 luvun 1 ja 10 § sekä 18—21 §. Näitä ns. ilmaisuvapausrikoksia koskevia rangaistussäännöksiä on syytä tarkastella hallitusmuodon 6 a §:n sisältämän rikosoikeudellisen legaliteettiperiaatteen ja hallitusmuodon 10 §:n sananvapaussäännöksen valossa. Valtiosääntöoikeudelliselta kannalta on merkitystä, täyttävätkö kyseiset ehdotukset mainittuihin perustuslainkohtiin sisältyvän tarkkarajaisuus- ja täsmällisyysvaatimuksen. Valiokunta toteaa yleisarvionaan, ettei ehdotuksista ole huomautettavaa tältä kannalta; valiokunta käsittelee eräitä yksittäisiä kohtia jäljempänä. Tämän

lisäksi on hallitusmuodon 10 §:n takia kiinnitettävä huomiota siihen, että ehdotukset täyttävät sananvapauden rajoittamiseen kohdistuvat vaatimukset rajoituksen hyväksyttävyydestä ja suhteellisuudesta.

Julkinen kehottaminen rikokseen (RL 17:1). Rangaistussäännöksen suojelukohteena on ensisijassa yleinen järjestys, mutta säännöksellä voidaan nähdä myös olevan ennakkollista merkitystä rikosten estämisessä. Tällaiset perusteet ovat Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan 2 kappaleen sallimia sananvapauden rajoitusperusteita ja niitä voidaan pitää hyväksyttävänä myös hallitusmuodon 10 §:n kannalta. Suhteellisuusvaatimuksen kannalta on olennaista, että tämän säännöksen soveltaminen on kytketty konkreettiseen vaarantamisedellytykseen jonkin rikoksen tai sen rangaistavan yrityksen tekemisestä taikka yleisen järjestyksen tai turvallisuuden vaarantumisesta. Ehdotuksen mukaisesti rajatun säännöksen ei voida katsoa olevan hallitusmuodon 10 §:n vastaisella tavalla epäsuhteessa suojattavaan intressiin.

Uskonrauhan rikkominen (RL 17:10). Rangaistussäännöksen suojelukohteina ovat kansalaisten uskonnolliset vakaumukset ja tunteet sekä uskonrauha yhteiskunnassa. Säännöksen taustalla on siten sekä yleinen järjestys että toinen perusoikeus, hallitusmuodon 9 §:ssä turvattu yksilön uskonnonvapaus. Näitä rajoitusperusteita voidaan pitää hallitusmuodon 10 §:n ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan 2 kappaleen mukaisina.

Tarkkarajaisuusvaatimukseen nähden jossain määrin tulkinnanvaraisuutta liittyy siihen, että 1 kohdan teonkuvauksessa herjaamisen ja häpäisemisen kohteeksi on määritetty se, mitä kirkko tai muu rekisteröity yhdyskunta pitää pyhänä. Myös rekisteröityjen uskonnollisten yhdyskuntien erilaisuudesta ja monilukuisuudesta voi seurata epätarkkuutta. Tulkinnanvaraisuutta kuitenkin vähentää oleellisesti se, että teon rangaistavuuden edellytyksenä on nimenomainen loukkamistarkoitus. Lisäksi rangaistavuus liittyy ainoastaan julkisuudessa tehtävään herjaukseen tai häpäisemiseen. Valiokunta pitääkin sääntelyä ongelmattomana täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksen kannalta. Suhteelli-

suusvaatimuksen täyttämisen kannalta on merkityksellistä, että rangaistavuuden taustalla on pyrkimys suojata toisen henkilön perustuslaissa turvattua uskonnonvapautta.

Väkivaltakuvauksen levittäminen (RL 17:18). Rangaistussäännöksen taustalla on erityisesti lasten ja nuorten suojeleminen väkivaltakuvauksen katselulta. Hallitusmuodon 10 §:ään sisältyvän nimenomaisen rajoituslausekkeen mukaan lailla voidaan säätää kuvaohjelmia koskevia lasten suojelemiseksi välttämättömiä rajoituksia. Tämä rajoituslauseke osoittaa valiokunnan mielestä, että ehdotetun rangaistussäännöksen taustalla olevaa lasten suojeluintressiä voidaan pitää sananvapauden hyväksyttävänä rajoitusperusteena. Suhteellisuusvaatimukseen nähden on olennaista, että rangaistussäännös kohdentuu väkivaltakuvauksen kaupan pitämiseen ja levittämiseen.

Sukupuolisiveellisyttä koskevat rikokset (RL 17:19—21). Sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan levittämistä koskevan rangaistussäännöksen (RL 17:19) päätarkoituksena on suojata lasta sukupuolisiveellisyttä loukkaavilta teoilta. Sääntelyn taustalla on siten lapsen perustuslaissa turvattujen oikeuksien suojeleminen. Säännös liittyy myös yleisempään moraalien suojaamisen tarkoitukseen. Tällaiset rajoitusperusteet ovat sananvapauden kannalta hyväksyttäviä. Rangaistussäännös koskee törkeinä pidettäviä pornografian muotoja ja kohdistuu ennen kaikkea tällaisen materiaalin toistuvaan ja systemaattiseen kaupan pitämiseen ja muuhun levittämiseen ja täyttää suhteellisuusvaatimuksen.

Sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapidon kriminalisoinnilla (RL 17:20) pyritään suojaamaan lasta joutumasta sellaisen seksuaalisen väärinkäytön kohteeksi, jota lapsipornon valmistaminen merkitsee. Pelkän hallussapidon kriminalisointia on pidettävä poikkeuksellisenä. Kysymyksessä on kuitenkin sellainen kuvallinen materiaali, joka on saattanut syntyä lasta seksuaalisesti hyväksi käyttämällä. Valiokunnan käsityksen mukaan säännöksen taustalla oleva suojaamisintressi on tässä yksittäistapauksessa niin painava, että myös pelkän hallussapidon kriminalisoinnille on sananvapauden kannalta riittävät perusteet. Tässä ar-

vioinnissa valiokunta on antanut merkitystä sille, että säännös rajoittuu todellisuuspohjaisiin kuvataallenteisiin.

Säännös sukupuolisiveellisyttä loukkaavasta markkinoinnista (RL 17:21) kriminalisoi sellaiset tavanomaisen pornografian levittämistavat, joilla loukataan yksilöiden oikeutta välttyä tavanomaisissa elämäntilanteissa kohtaamasta vastoin tahtoaan pornografista aineistoa. Rangaistussäännöksen suojelukohteena on lähinnä yleinen moraalit, mutta säännöksellä on liittymiä myös hallitusmuodon 8 §:ssä turvattuun yksityiselämän suojaan ja etenkin ehdotuksen 1 kohdalla lasten suojeluun. Valiokunta katsoo säännöksen siihen sisältyvine rajauksineen täyttävän vaatimuksen rajoitusperusteen hyväksyttävyydestä ja rajoituksen suhteellisuudesta.

4. lakiehdotus (pakkokeinolaki)

Pakkokeinolain 5 luvun 1 §:n mukaisia kotietsinnän edellytyksiä ehdotetaan täydennettäväksi niin, että kotietsintä on mahdollinen myös silloin, kun epäilyn kohteena olevana rikoksena on sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapito. Tälle rikokselle ehdotettu rangaistusasteikko ei sellaisenaan oikeuttaisi kotietsinnän toimittamista.

Kotietsinnän edellytyksiä tulee arvioida kotirauhan turvaa koskevan hallitusmuodon 8 §:n kannalta. Sen 3 momentin mukaan lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä.

Perustuslaissa ei ole asetettu erityisiä kvalifikaatioita niille rikoksille, joiden selvittämiseksi kotietsinnän suorittaminen on mahdollista. Kotietsinnän edellytyksiä koskevan pakkokeinolain säännöksen täydentäminen uudella rikosnimikkeellä mahtuu sinänsä hallitusmuodon 8 §:n 3 momentin rajoihin. Välttämättömyyedellytyksen kannalta valiokunta katsoo hallussapitorikoksen luonteen vaativan kotietsinnän mahdollisuutta, jotta rangaistussäännöstä on mahdollista edes jollakin vaikuttavuudella valvoa. Valiokunnan käsityksen mukaan 5 luvun 1 §:n muutos on sopusoinnussa perustuslain kanssa.

Pakkokeinolain 5 luvun 10 §:ään ehdotetaan samansisältöistä täydennystä henkilöntarkas-

tuksen osalta. Tätä muutosta tulee arvioida hallitusmuodon 6 §:ssä turvatus henkilökohtaisen koskemattomuuden ja 8 §:ssä turvatus yksityiselämän suojan valossa. Henkilöntarkastuksen edellytyksenä on pakkokeinolain mukaan aina konkreettinen rikosepäily, minkä vuoksi kysymyksessä ei ole hallitusmuodon 6 §:n 3 momentissa kielletty mielivaltainen puuttuminen henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Koska ehdotuksen ei myöskään voida katsoa olennaisesti laajentavan mahdollisuutta puuttua henkilökohtaiseen koskemattomuuteen tai yksityiselämän suojaan, on ehdotus valiokunnan mielestä sopuisuudessa perustuslain kanssa.

5. lakiehdotus (painovapauslaki)

Muutettavaksi ehdotettu 37 §:n 3 momentti koskee aikakautisen painokirjoituksen lakkauttamisedellytyksiä. Muutoksen tarkoituksena on saattaa säännöksen sanamuoto vastaamaan rikoslakiin ehdotettuja muutoksia. Muutosta ei ole sinänsä tarkoitettu kannanotoksi lakkauttamisinstituutioon. Sananvapausoimikunta (Kom.miet. 1997:3) on ehdottanut painovapauslain korvattavaksi lailla sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä, missä yhteydessä lainsäädännöstä poistuisi mahdollisuus tuomita aikakautinen painokirjoitus lakkautetuksi.

Aikakautisen painokirjoituksen lakkauttamissanktio merkitsee asiallisesti viestien julkaisemisen ennakolta estämistä, mikä on nimenomaan kielletty hallitusmuodon 10 §:n 1 momentissa. Ehdotetun lainkohdan mukaan kyseinen sanktio voisi seurata jo yhdestä sellaisesta kirjoituksesta, jonka katsotaan sisältävän julkisen kehoittamisen rikokseen. Toisaalta on kiistatonta, että laintulkinnassa tulee noudattaa ns. perusoikeusmyönteisen tulkinnan periaatetta (ks. PeVM 25/1994 vp, s. 3—4), mikä valiokunnan käsityksen mukaan sisältää esillä olevan kaltaisessa päätöstilanteessa myös oikeasuhtaisuusarvioinnin.

Ehdotettua sääntelyä on sanamuodon avoimuuden vuoksi vaikea sovittaa yhteen hallitusmuodon 10 §:n 1 momentin kanssa. Tästä syystä valiokunta pitää välttämättömänä, että ehdotuksen sanamuotoa täsmennetään esimerkiksi lisäriteerein.

Lausunto

Edellä esitetyn perusteella perustuslakivaliokunta esittää kunnioittavasti,

että lakiehdotukset voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädetyssä järjestyksessä.

Helsingissä 23 päivänä lokakuuta 1997

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Ville Itälä /kok
vpj. Johannes Koskinen /sd
jäs. Esko Helle /vas
Marjut Kaarilahti /kok
Juha Korkea-oja /kesk
Heikki Koskinen /kok
Jorma Kukkonen /sd
Osmo Kurola /kok

Johannes Leppänen /kesk
Jukka Mikkola /sd
Paavo Nikula /vihr
Riitta Prusti /sd
Veijo Puhjo /va-r
Maija-Liisa Veteläinen /kesk
vjäs. Jouko Jääskeläinen /skl
Vuokko Rehn /kesk.